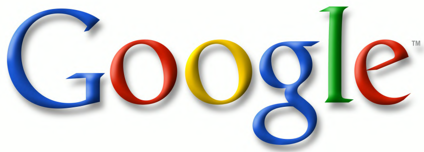

AZ ORSZÁGOS

MAGYAR NŐKÉPZŐ-EGYLET

TÖRTÉNETE

ÉS

TANINTÉZETÉNEK STATISTIKAI KIMUTATÁSA.

Geschichte

DES

„Ungarischen Landes-Frauenbildungs-Vereines“

UND

STATISTISCHER AUSWEIS

SEINER

HÖHEREN MÄDCHEN-LEHR-ANSTALT.

HISTORIQUE

DE L'ASSOCIATION FONDÉE

EN VUE DE

L'INSTRUCTION ET DE L'ÉDUCATION DES FEMMES.

BUDAPEST, 1873.
NYOMATOTT FANDA ÉS FROHNA KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

AZ ORSZÁGOS

MAGYAR NŐKÉPZŐ-EGYLET

TÖRTÉNETE

ÉS

TANINTÉZETÉNEK STATISTIKAI KIMUTATÁSA.

Geschichte

DES

„Ungarischen Landes-Frauenbildungs-Vereines"

UND

STATISTISCHER AUSWEIS

SEINER

HÖHEREN MÄDCHEN-LEHR-ANSTALT.

HISTORIQUE

DE L'ASSOCIATION FONDÉE

EN VUE DE

L'INSTRUCTION ET DE L'ÉDUCATION DES FEMMES.

BUDAPEST, 1873.

NYOMATOTT FANDA ÉS FROHNA KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

6

AZ ORSZÁGOS

NŐKÉPZŐ-EGYLET

TÖRTÉNETE

ÉS

TANINTÉZETÉNEK

STATISTIKAI KIMUTATÁSA.

ÖSSZEÁLLITOTTA B. F.

BUDAPEST,
FANDA ÉS FROHNA KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL
1873.

TARTALOM.

I.

II.

III.

I.

AZ EGYLET TÖRTÉNETE.

Mielőtt az 1868. évi 38. törvényczikk, — mely a nőnevelés emelésére üdvös rendelvényeket bocsátott ki, — életbe lépett volna: hazánkban a leánygyermekek nem részesittettek államtanodák jótékonyságban, s a vagyontalan lányoknak alapos magasabb mivelődésre épen nem volt alkalom nyujtva, s egyáltalában a lányok szokásos oktatása a tudományok elemein túl nem terjeszkedett; leginkább szoritkozott külföldi nyelvek, zene, táncz és társadalmi külső szabályok elsajátitására.

Veres Pálné, szül. Beniczky Hermin mélyen érezte azon nagy hiányt, mely a nőnevelés terén létezett, s látva az égető szükséget, mely e baj orvoslását követeli: lelkében sok jóakarat, sok buzgalom ébredt, hogy tegyen szóval és tettel ez elhanyagolt ügyért, a mit tehet. — Némi kétely szállta meg ugyan lelkét, hogy nem lesz-e leverve még a kezdet előtt az emberek közönye, a régi megszokás hatalma és az előitélet gúnyja által: mindamellett szilárdúl megmaradt feltett szándéka mellett.

Először is egy hazai nagy napilapban felhivást intézett a nőkhöz, melyben a nők befolyását a család erkölcseire, szellemi műveltségére s ezáltal egyszersmind az államra is, — melyet a családok összege alkot, — élénk

szinekkel ecsetelte, s odanyilatkozott, hogy a nőnevelés előmozditása érdekében az első lépést megtenni a nők kötelessége. — Buzditotta nőtársait, hogy egyesületi úton törekedjenek a nőnevelés hiányain segiteni. —

Jó ideig a kiáltó szóra nem jött semmi visszhang. De ez nem is csoda, ha a rákövetkező esztendőt tekintjük, mert annak elején a nemzet saját alkotmánya ujjászületésének küzdelmeivel volt elfoglalva, telve reménynyel, várakozással. Ehhez járult még a cholera-járvány is 1866-ban. Valóban volt a nemzetnek miről gondolkodnia, mivel foglalkoznia.

De kit egy nagy eszme áthatott, az nem egy könnyen hagyja magát akadályok által visszariasztani. Midőn látta, hogy felhivása eredmény nélkül maradt, nem nyugodhatott meg abban, hogy majd talán valamikor fog e téren valami történni; az ország külömböző részeibe magán leveleket küldött szét, és hirlapokban felhivást intézett a hazai hölgyekhez oly czélból, hogy a nőnevelés emelésének érdekében egy Pestre kitüzött értekezletre megjelenni
1867. Május 24. sziveskedjenek. Az értekezlet 1867-iki május hó 24-én megtartatott, melyen Veres Pálné szül. Beniczky Hermin a 22 összegyült hölgy előtt egy nőképző-egylet alakitásának szükségét élénk szinekben tüntette elő.

A jelenlévők lelkesedéssel karolták fel az eszmét, és ugyanazon alkalommal az alakulandó egylet tagjaivá lettek, névszerint: Beniczky Keglevich Stephania grófnő, Beniczky Gyuláné, Baloghy Istvánné, Benedikty Györgyné, Gellén Biróczy Ida, Gorove Antalné, Hollán Ernőné, Kubinyi Vilmosné, Kubinyi Krisztina, Mocsáry Imréné, Odescalchy Gyuláné herczegnő, Olgyay Piroska, báró Podmaniczky Arminné, Pechata Argay Anasztazia, Rudnay-Veres Szilárda, Sándor Zsigmondné, Szathmáry Károlyné, gróf Teleky Sándorné, Veres Pálné és Zolyomi Tornyos Róza. Az értekezleten ideiglenes elnöknek Veres Pálné, jegyzőnek Olgyay Piroska választattak meg. Az alakitandó egyesület czéljáúl tüzetett ki: a nőknek alaposabb és magasabb miveltségre, valamint közhasznú ismeretek szerzésére alkalmat nyújtani; e czél elérésére az egylet vagyoni erejéhez képest tanodát fog állitani, — azon

megjegyzéssel, hogy az egylet csak akkor fog megalakultnak tekintetni, ha legalább is százan fognak tagokul jelentkezni. Ez által az egylet alakitására meg volt téve az első lépés:

Ez időtájban a nők alaposabb és magasabb kiképeztetése és azok munkaképesitése érdekében Veres Pálné egy füzetet bocsátott sajtó alá: „Nézetek a női ügy érdekében" czim alatt, s fáradságot nem ismerve, küzdött az ügy mellett, másokat is buzditva. Reményét az eszme életrevalóságába és hóditó erejébe vetette. Nem is csalódott, mert a 22 tag még ez évben százra növekedett.

A ministeriumtól a felterjesztett és megerősitett alapszabályok leérkezvén: az ideiglenes elnök alakuló közgyülést hivott össze, az 1868. évi március 23-kára. 1868. március 23.

Az alakuló közgyülésen megválasztatnak: elnökül Veres Pálné, alelnökül gr. Teleki Sándorné, pénztárnokul Szathmáry Károlyné, ellenőrül Kubinyi Vilmosné, jegyzőül Tóth József.*)

A tisztviselőség mellé az ügyek igazgatására még egy 50 tagból álló választmány választatott meg. Egy évkönyvnek évenkinti kiadása határoztatott el, azon czélból, hogy a távol vidéken lakó egyleti tagok és a közönség az igazgató választmány müködéséről, a pénztár állapotáról, a tagok száma s a befizetett tagdijakról felvilágositást nyerjenek.

Végre határoztatott, hogy a felállitandó tanoda részére egy tanterv készittessék, s hogy eziránt több szakférfiu véleménye kéressék ki. Gönczy Pál, a tanügy terén kiváló egyéniség, szives közremüködésével támogatja ez ügyben az egyletet.

Már 1869-ik év folytán elegendő anyagi eszközökkel rendelkezhetvén: a tanodát, — egyelőre csak egy osztálylyal s 12 növendékkel, — még ugyanazon évi octob. 17-én megnyitotta. 1869. octob. 17.

---

*) Az első közgyülésen megválasztott tisztségi tagok közül jegyző, pénztárnok és ellenőr egy évi müködésük után leköszöntek, és a megürült tisztségekre következők választattak, és pedig jegyzőül Kovács Albert, pénztárnokul Gönczy Pálné és ellenőrül Balogh László Anna. — A jegyző Kovács Albert fontos családi okok miatt, miután két évig buzgón müködött volna, leköszönt, és helyét Torkos László az intézetnek tanára foglalta el.

A megnyitási ünnepélyen ki szólhatott volna előbb s nagyobb örömmel, mint azon nő, ki lelke egész erejével fáradozott a nagy eszme keresztül vitelén s most buzgalmának az első gyümölcsét érni látta: Veres Beniczky Hermin úrnő beszédében jelezte a nőnevelés mostani hiányait, s egyuttal a nő kiváló társadalmi fontosságát, különösen ajánlotta az intézetet a tanárok figyelmébe; mert valamely tanintézet jelessége első sorban a tanárok jelességétől és buzgalmától függ.

Felszólitotta a szülőket, hogy gyermekeiket ne vonják el az intézettől, s szivökre kötötte a tanoda növendékeinek a szorgalmat, s jó magaviseletet, Isten áldását kérve e tanintézetre, hogy virágozzék az hosszú éveken keresztül, s legyen mindig a hasznos ismeretek, és magasztos női erények ápoló iskolája.

Utána Torkos László tanár ur lépett a szószékre. Ép oly mély ismeretü, mint kedélyreható beszédben mutatta fel azon tért, mely eddig parlagon hevert, s melynek megmivelését a »Nőképző-egylet“ megkezdette. S végül Zichy Antal kir. tanácsos, mint a kormány képviselője, adott kifejezést az állam, a tanügy és a saját maga örvendezésének, méltánylatának, várakozásainak, — és az egyletet további kitartásra és haladásra buzditotta:

Nagy örömére szolgált az egyletnek, hogy e megnyitási ünnepélyen nemcsak az egylet tagjait nagy számban, hanem tudós férfiakat is volt szerencséje üdvözölhetni, mit hajlandó volt annak jeléül tekinteni, hogy a tudomány és hazai irodalom komoly képviselőinél hova tovább elenyésznek azon előitéletek, melyek eddig a magasabb nőképzésnek nem csekély akadályaiul szolgáltak.

Midőn a számitó ész egy kitüzött czél elérésén huzamos időn át kitartással fáradozik s végül buzgalma jutalmául magát a czélnál látja: önkénytelenül túlárad a sziv s szellemileg magához öleli mindazokat, kik czéljában segitették s kiván azokkal együtt lenni, együtt örülni. Igy az igazgató választmány is emlékezetes örömünneppé óhajtotta tenni azon napot, melyen törekvésének első gyümölcsét volt szerencsés felmutathatni. A megnyitás napján ünnepélyes közebédet rendezett, melynél nemcsak

a választmány, hanem számos egyleti tag is gyűlt össze. Az egyletnek kedves vendégei voltak: az intézet tanárai és a hirlapirodalom kitünőségei. Vidám és családias hangulat uralkodott a társaságban, melynek minden tagja őszinte részt vett az egylet örömében.

Az ügyek felhalmozódása még egy másod alelnök és jegyző alkalmazását is tette szükségessé, amannak Jankovich Antalné sz. Zsitvay Kornélia; emennek Henthaller-Batta Szilárda lettek megválasztva.

Az oktatás vezetésére sikerült jeles tanerőket megnyerni, a mi ha egyfelől nagyobb kiadást von maga után, másfelől bőven kárpótolva van az oktatás kitünősége által, a mi egy tanintézetnél fődolog.

Tanár-igazgatóvá Gyulay Pál választatott meg, és az intézet felügyelőnőjeül Vachott Sándorné.

A tanitásra kijelölt tantárgyak ezek voltak: magyar, német és franczia nyelv s a két elsőnek irodalma is, számtan, természetrajz és természettan, lélek- és gondolkodás-, nevelés- és egészségtan, aesthetika, az emberi művelődés története, egyszerü könyvvitel és rajz. Megemlitjük még hogy a rendes tantárgyakon kivül Illésy Györgyné a gyorsirást volt szives tanitani.

A tanév végével szépszámú és válogatott közönség jelenlétében tartatott meg a nyilvános vizsga; a működő tanférfiak szakavatottsága — és ernyedetlen buzgalmának tulajdonitható a felmutatott fényes siker.

Ez alkalommal több egyleti tag ösztöndijakat tüzött ki, melyek a növendékek között kiosztattak.

A reá következő 1870-ik évben a második osztály is 1870.
megnyittatott, 41 növendék vett részt a tanórákon.

Az intézetben az igazgatónői állásra br. Barkóczy Dömök Antónia úrhölgy választatott.

Az 1871/72-iki iskolai év egy lépéssel ismét köze- 1871/72.
lebb viszi az egyletet czélja felé.

A választmány azon meggyőződésre jutott, hogy czélszerűbb leend, ha a tanodát bent lakással összekötött intézetté alakitja át. Ily módon a vidéken lakóknak is lehetővé tétetik e tanodában kiképeztetésöket eszközölni. A

tanoda benlakással összekötve rendeztetik be, 3 osztálylyal és ugyanannyi külön tanteremmel.

A benlakás szükséges voltát a növendékek megnagyobbodott száma, mely 71-re emelkedett, főként a vidékieké, szépen igazolja.

A tanterv megbővittetik a földrajz és történelem, továbbá a hittan tanitásának felvétele által, mely a külön hitfelekezetü növendékeknek saját hittanárjaik által ugyanazon órában, külön tanteremben adatik elő.

Az intézet eddigi igazgató tanárja Gyulay Pál állásáról lemond, ki sok másnemü teendői miatt kénytelen az egylet tanodájától visszavonulni.

A megürült igazgatói helyre Corzán Avendáno Gábor, államgymnasiumi igazgató tanár választatott meg.

A tanodában 13 tanár és két nevelőnő, egyik német a Droyszigi seminariumból, ki egyiránt kitünő tanitónő és nevelőnő; a másik franczia, párisi lett alkalmazva.

A tanoda és háztartás felügyeletére havonta négy választmányi tag küldetik ki.

Az intézetnek két orvosa van, egyik allopatha, a másik homeopatha.

Magán ajándékozás folytán egy intézeti könyvtár és ásványgyüjtemény alapja vettetik meg.

Veres Pálné serkentése folytán önképző-kör alakult az intézet kebelében, mely Torkos László tanár ur különösen tapintatos elnöklete alatt igen szép sikert mutat fel.

Ez évben a vizsgák három napon keresztül a legnagyobb érdeklődés közt folytak le.

A jutalmak kiosztása ez alkalommal sem maradt el, valamint a szülők és mind azok öröme sem, kik a haladáson, mivelődésen, fajunk emelkedésén örülni szoktak.

Az egylet a maga jótékonysági feladatát a szegényebb sorsu növendékek iránt abban teljesiti, hogy nagyobb mérvü tandij-elengedést eszközöl, sőt attól többeket teljesen felment.

Br. Barkóczy Pálné, intézeti igazgatónő helyére, ki a marmaros-szigeti nő-egylet meghivását elfogadta, özvegy Dusóczky Károlyné, Hoffmann Hermin asszony, a szathmár-németi nőtanoda igazgatónője választatott meg.

Az 1872-ik tanév kezdetén az intézetben ismét többféle változások lépnek életbe. A növendékek hiányos oktatása nagy hátrányul szolgál a sikeres továbbhaladásra nézve, főkép érezhető ez a magasabb osztályokba való felvételnél. Veres Pálné indítványára elhatároztatott, hogy az egylet a meglevő felső osztályok alá még egy négyosztályu elemi tanfolyamot rendez be, mely ugyanazon tanév elején Kmethy István tanár ur vezetése alatt életbe is lépett. Ezen elemi osztályokban mint segédnevelőnő Herzog Sarolta lett alkalmazva, az intézet egyik növendéke, ki egy másik növendéktársával együtt szép sikerrel tette le a tanitónői vizsgát az állami bizottság előtt; Ime egy gyümölcs, mely visszatér a termőfához.

A növendékek száma ismét növekedett, benlakó 26, bejáró 58, egyes tantárgyak hallgatására ezenkivül bejár 15, s igy összesen 99-en nyernek itt oktatást, s a részvét oly mértékben nyilatkozik, hogy az intézet eddigi helyisége szük a bennlakni kivánók befogadására. Ennek folytán a választmány egy sokkal tágasabb szállást fogadott 6000 forint lakbér-fizetés mellett, s folyó évi aug. 1-sejétől az »országos nőképző-egylet« tanintézeti helyisége a belvárosba, Lipót- és Szerb-utcza szögletére tétetik át.

Egyletünk és intézetünk életéből megemlitjük még, hogy m. évi apr. 5-én Ő cs. kir. Felsége, szeretett királynénk, özv. b. Eötvös Józsefné és b. Nopcsa udvarmester ur kiséretében intézetünket legmagasabb látogatásával szerencséltette, mely alkalommal mindent megnézvén s mindenfelől kegyteljesen kérdezősködvén, végül teljes megelégedését fejezé ki a tapasztaltak felett. Az intézet növendékei Ő Felsége előtt magyar, német és franczia felköszöntést tartottak, végre a legmagasabb vendég kivánságára egy tantárgyból — névszerint a természettanból — néhány növendékhez kérdések is intéztettek, melyeket azok Ő Felsége teljes megelégedésére fejtettek meg.

Szeretett királynénknak meleg érdeklődése törekvéseink iránt, mit kegyes látogatása által és más alkalmakkor is tanusitott, bizonyságául szolgál azon örvendetes ténynek, hogy törekvéseink iránt a legmagasabb körök is elismeréssel viseltetnek. Ezen nap a jelenlevőkben emel-

kedett hangulatot idézett elő, és örökké emlékezetes marad egyletünk életében.

Az igazgató választmány az egylet érdekét akként vélte sikeresen czéljához vezetni, ha a tanoda emelését tekinti főczélul s ennek elérésére egyrészt az anyagi eszközök forrásait fölkeresve, minél több jövedelem szerzése körül fáradozik; másrészt pedig gondoskodik, hogy ezen jövedelmek a felállitott tanodára czélszerüen forditva, a nők értelmi képzése és a közmivelődés terjesztése által tőkésittessenek.

Az adakozások között első helyen s hálás köszönettel emlitjük a közoktatásügyi minister ur adományait, ki az állam pénztárából (a rendelkezése alá bocsátott alapból) az $18^{70}/_{71}$, $18^{71}/_{72}$-ki tanévekre évenkint 1000 forinttal segélyzé az intézetet, ez évben pedig, számadás föltétele mellett, egy négyosztályú közép,vagyis polgári tanfolyam fenntartására 5000 forintot utalványozott. Nagy fontosságot tulajdonitunk e ténynek azért is, mert bizonyságát látjuk benne annak, hogy az ösvény, melyen haladunk, a kormány által is helyeseltetik, s e mellett ügyünknek a nagy közönség előtt tekintélyt szerez.

Az anyagi gyarapodást eszközlik: az alapitványok, a tagdijak, egyesek kegyes adományai, bálok-, hangversenyek- és tombolajátékok*) rendezése, melyek körül a választmány, élén gr. Teleki Sándorné alelnökkel, ernyedetlen fáradozással buzgólkodik. Mindezek, bár szépen jövedelmeznek, még sem elegendők az egylet nagy czéljaihoz mérten. Ez okból sorsjáték engedélyezéseért folyamodott az egylett a pénzügyministeriumhoz. Az engedély megadatott, s a húzás az 1874-diki év tavaszán fog végbemenni.

Az országban szétszórva lévő nőegyletek öröm és részvét szavával üdvözlik a növekvő testvért, s ezek közt első „a losonczi nőegylet“, mely belép a „Nőképző-egy-

*) Nem hagyhatjuk emlitetlenül a folyó év január havában rendezett sétahangversenynyel összekötött tombolajáték fényes eredményét, mely 7000 forinttal gyarapitotta az egylet pénztárát. — A tombolára az ország különböző vidékéről folytak be adományok. Az ünnepélyt a főváros kitünő urnői személyes közreműködésökkel nagy mértékben emelték.

let" tagjai sorába. Ezt követi a „szolnok-hevesmegyei árvák és szegények ápolda-nőegylete", a „miskolczi ref. fillér női egylet", a „rimaszombati jótékony női egylet" és „rimaszombati leány-egylet".

A részvét és érdeklődés mind szélesebb körben terjed és vet hullámokat, a tagok száma szaporodik, a magánadakozók hozzák az ő filléreiket, forintjaikat, hordva az épülethez a köveket és homokszemeket, hogy az emelkedjék. — S a mi másfelől nem kisebb becsü, sőt némely viszonyok közt még becsesebb, mint az anyagi segély: az ország különböző részeiből érkeztek az elismerő, örvendező, buzditó nyilatkozatok. — Mindenik egy-egy erkölcsi támasz, mely erőt ad és emel.

Az eddigiekben fel volt tüntetve az „Országos nőképző-egylet" müködése az egyleti élet határain belül, a következőkben azon tevékenységét akarjuk felemliteni, melyet az a nőnevelés előmozditása érdekében azon a téren is kifejtett, mely már nem tartozik szorosan müködése körébe:

Első helyen álljon a következő tény. Az 1868-ik évi november 9-én elnök Veres Pálné egy külön e czélból egybehivott közgyülésen inditványba hozta, miszerint az egylet az óhajtott nőnevelési lendület elérése tekintetéből folyamodjék bizalomteljes kérésével az országgyüléshez, venné oltalmába a nőnevelés ügyét, s állitana országos költségen a hazai nők tökéletesitésére egy főtanodát, mely a női oktatásra országszerte mintául szolgálna, mi által különösen eléretnék az is, hogy képzett magyar nevelőnőket nyernénk, kikre hazánkban oly nagy a szükség. Az inditvány általános lelkesedéssel egyhangulag elfogadtatott. — A benyujtandó kérvény az ország több vidékére elküldetett a hazai nőkhöz, hogy azt sajátkezü aláirásaikkal támogassák. A benne letett eszmék csakhamar elterjedvén és mindenütt visszhangra találván: számos részvétnyilatkozat küldetett az egylet elnökéhez, ugy magánosok, mint különböző nőegyletek részéről, buzditva az egyletet s ügyének támogatását igérve. (Néhányat e levelek közül és a kérvényt alább közlendjük.)

Egy 12 tagú női küldöttség (Veres Pálné egyleti elnök, gr. Teleki Sándorné, alelnök, Beniczky Keglevich Stefania, Balogh László Anna, Glatz Antalné, Gönczy Pálné, Festetich Leoné, br. Podmaniczky Arminné, Jankovich Antalné, Majthényi Alajosnő és Rudnay Józsefné) fölkérte Deák Ferenczet a kérvénynek a képviselőházhoz való benyujtására, ki is a 9000 magyar nő aláirásával ellátott kérvényt még ugyanaz napon, pártoló szavak kiséretében tette le a ház asztalára. A kérvényező bizottság igen rövid időn tárgyalta a kérvényt, s a bevett szokásnál és a tárgy természeténél fogva a közoktatásügyi miniszteriumhoz ajánlotta, de nemcsak egyszerüen, hanem e kifejezéssel: „intézkedés és használat végett.“

A „Nőképző-egylet“ a társas életnek is ujabb lendületet kivánván adni, felolvasásokat rendezett, nem annyira anyagi nyeremény tekintetéből, — mert hiszen a felolvasások jövedelme alig haladja meg a kiadást, hanem azon czélból, hogy a müvelt közönségnek alkalmat nyújtson: tanuságos és lélekemelő szellemi élvezetre. — A felolvasók között szerencsés volt európai hirü hazai nevezetességeket is megnyerhetni. A közönség e müélvezet iránt részvétet tanusitott.

Felolvastak névszerint: Pulszky Ferencz, Jókai Mór, Berecz Antal, Rónay Jáczint, Greguss Ágost, Xantus János, Szász Károly, Karlovszky M. Ida, P. Szathmáry Károly, Falk Miksa, Eötvös Loránd br., Toldy István és Molnár Aladár.

De ime az országban tevékenységgel müködni kezdő egylet életének és mozgalmainak hire külföldre is elhat. A külföldi hasonczélú és törekvésü társulatok testvéries indulattal üdvözlik magyarországi nővérüket.

Németországból az „Allgemeiner deutscher Frauen-Verein“ arra szólitja fel az egyletet, hogy vegyen részt Casselben tartandó közgyülésében. Az egylet örömmel fogadja el a meghivást, mert a társulás erőt ad; a czélok közösségének tudata lelkesit; az eszmék kicserélése s tisztázása pedig azok erősbülését mozditja elő.

Az elnök Veres Pálné és Jankovits Antalné urhölgyek kéretnek fel az egylet képviselésére a casseli gyülésen.

Ott mindketten felolvasást tartanak; az első az egylet czélját, működését és a főtanoda tervét ismertetvén; a a második a magyarországi nőegyletek czélját és működését.

Mindkét felolvasást nagy érdekeltséggel és tetszéssel fogadják. A kiküldetésnek más haszna is volt; a nevezett urnők utközben nevelőintézeteket, gyermekkerteket látogatnak meg, hozván haza, a mit tapasztaltak és a miről ismeretet szereztek, felhasználás végett.

A hamburgi „Gewerbe-Schule“ kiadványai kicserélésére szólitja föl az egyletet. A németországi „Philosophen-Congress“, mely nagy gyülését a majnai Frankfurtban tartá, az egylet elnökét, Veres Pálné urhölgyet meghivja a gyülésben való részvételre. A meghivott elmegy, s a gyülésen felolvasást tart a nőképzés állásáról Magyarországon és ezen nőegylet álláspontjáról. A felolvasásról a német lapok elismeréssel emlékeznek meg, s köztük a kitünő és szélesen elterjedt „Magazin für die Literatur des Auslandes.“

Az 1873-dik évi Bécsben tartandó nemzetközi világtárlatnak magyarországi bizottsága által felszólittatva, gyüjtéseket eszközölt a hazai tanodák s magán nevelőintézeteknél a tanügy és kézimunkák körében. A gyüjtés szép sikert eredményezett.

Ezekben adtuk elő az egyletnek és tanodájának keletkezését s eddigi történetét. A megalakulástól mostanáig öt esztendő telt el, s ez öt évnek az egylet körében van története. Mert a mint az eszmét Veres Pálné erős akarattal és hivő lélekkel kimondotta, s lankadatlan erélylyel küzdött mellette: terjedett az, erősödött és hóditott minden lépéssel észrevehetőleg. Mindenik év egy-egy uj hóditást, s örvendetes gyarapodást mutat fel. E rövid 5 év alatt a puszta semmiből az egylet buzgalma s fáradhatlan törekvése folytán meg lőn teremtve Magyarországon egy jeles tanerőkkel ellátott női főtanoda, mely már a lefolyt évben is 99 növendéket részesitett szellemi kiképeztetésben. De itt még nincs megállapodás; a kivivott siker szép, ámde nem elég. A jövő további munkára hiv.

1) Az egylet tanintézetét valódi mintatanodává akarja emelni, mely czélra a fokonkénti egyöntetű kiképeztetés tekintetéből:

a) a törvény igényeinek megfelelő négy elemi osztályt;

b) ezek fölé a törvény által előirt négyosztályú közép, ugynevezett polgári iskolát;

c) ezt befejezőleg még egy kétosztályú magasabb tanfolyamot rendez be, melyben a növendékek a leányiskolákban alkalmazható tanitónők- és művelt nevelőnőkké kiképeztethessenek, sőt

d) egy gyermekkertet is kiván felállitani, melyben a növendékek a kis gyermekekkel való helyes bánásmódot, — az anyáknak egyik legfőbb feladatát, — szemléleti uton tanulhassák és gyakorlatilag elsajátithassák.

Az itt felhozott pontokat illetőleg: az a) alattinak már eddig is teljesen, a b) és c) alattinak részben elég van téve, — de a czél teljes keresztülviteléhez, különösen a gyermekkertet illetőleg, az intézetnek tulajdon helyiségre van szüksége, miután egyrészt csak igy fogja a czélszerü berendezést eszközölhetni, másrészt pedig nem lesz minduntalan a helyváltoztatás kellemetlenségeinek kitéve. És igy egy saját háznak szerzése az egylet főfeladatai közé sorolandó.

2) Az egylet a felkarolt eszmét az ország minél több vidékén akarja valósitani s oda kiván hatni, hogy a vidéki városokban is alakittassanak hasonirányu nőképző-egyletek, melyeknek az országos egylet összetartó kapcsául szolgálna.

Ezek kivitele áll még az „Országos nőképző-egylet" előtt, de multjából bizalmat merithet a jövőre nézve.

MELLÉKLETEK.

A.

A „nőképző-egylet“ kérvénye egy női minta-főtanoda felállitása tárgyában

9000 magyar nő aláirásával támogatva.

Mélyen tisztelt képviselőház!

Örömmel üdvözlik mindazok, a kik nemzetünk művelődését, szellemi s anyagi jóllétét szivükön viselik, a kik ugy az egyesek, mint egész nemzetek boldogulásának leghathatósabb tényezőjét a szellemi tehetségek kifejtésében, az erkölcsök nemesitésében találják, örömmel üdvözlik azt az időt, midőn a nemzet kormánya s képviselete a közoktatást, a népnevelést az országos gondok legfőbbjei közé sorozván, ez ügyet felkarolja, s fejlesztéséhez beható intézkedéssel készül hozzájárulni. Ha e tény méltán kelti fel a közérdekeltséget, természetes, hogy fokozott örömöt s feszült reményeket kell gerjesztenie azok lelkében, a kik a nevelésügyének előmozditását hivatásokúl tüzték ki. Ezek közé tartozik a »Nőképzőegylet« is, mely a nevelés terén a legparlagabb határra irányozza figyelmét, s ennek megmunkálását választotta feladatául.

De midőn a nevelésnek ezen annyira elhanyagoltságára bátorkodunk felhivni a tisztelt képviselőház figyelmét, reményeink közé méltán vegyül az aggodalom, hogy a nevelés országos fontossága még mindekkorig sincs elismerve oly mértékben, a milyenben megérdemlené. — Tiszta gondolkodásu, ép érzésü ember kétségbe nem vonhatja, hogy a társadalmi életben a nőnek szintén oly fontos szerep jutott, mint a férfiunak. Müköre csak szerényebb, de nem szegényebb; munkásság, mely nem a zajos közélet küzdelmeiben s mozgalmaiban nyilvánul, hanem a családi tüzhely mellékén

érvényül legillőbben, csendesebb ugyan, de nem kevésbbé hathatós, hatása mélyebben gyökeredző, rejtettebb, hasonló ama természeti erőkéhez, melyek a parányokban észrevétlenül munkálkodva, világra szóló eredményeket idéznek elő. A szervezetek apró sejtekből vannak alkotva, s ezekben gyökeredzik életök, — a társadalmi szervezet eme sejtjei a családok: ha ezekben nincs meg az épség, a társadalom aligha fog pezsgő, egészséges életnek örvendhetni. Már pedig a családi életet, mely — fájdalom — korunkban szembetünőleg hanyatlásnak indult, épségben fenntartani, virágzóvá, gyümölcsözővé alakitani: ez kiválóan a nőnek rendeltetése. — A nő van hivatva, hogy mint hitvestárs a férfiut a küzdő élet nehéz fáradalmaiban támogassa; megedzi erejét, ha lankadozik; megnemesiti érzelmeit, melyek a világ piaczán oly könnyen elsatnyulnak; visszavarázsolja a lélek derüjét, mely a külső élet viharaiban oly gyakran elhomályosul. A nő van hivatva, hogy mint anya a zsenge csemetének megszabja fejlődése irányát; ideje korán megvesse a szilárd jellem alapját, hogy a még fogékony lélekbe beleoltsa a szépnek és jónak szeretetét, az igaz és nemes iránti lelkesedést, a magas eszmék, s az emberi ész vivmányai iránti tiszteletet. Számtalan példa igazolja, hogy kiváló férfiaknak legfőbb szerencséje az volt, hogy kitünő anyákkal voltak megáldva. A ki a nő rendeltetését, munkakörét mélyebben vizsgálja, kénytelen bevallani, hogy mig a férfi az ország törvényeit — a nő annak erkölcseit alkotja.

Ámde a nő sem teljesiti e magasztos feladatát kellő kiképzés nélkül. — Hogyan támogassa a lankadozó erőket, ha önmaga csupa gyarlóság és tehetlenség; — hogyan költsön érdeket a világosság, a tudomány iránt, ha saját értelme homályba van burkolva; — hogyan kedveltesse meg a szellemi munkásság szép, nagy, hasznos eredményét, ha ezekről magának sincs tudomása; — hogyan fejleszsze a jellemet, az eszmék tiszteletét, ha saját maga lelke fejletlen; — hogyan serkentse életre másokban azon csirákat, melyek az ő fejében és szivében is szunnyadoznak, de felébresztve nincsenek; — általán véve, hogyan neveljen az, ki maga is neveletlen?

S ha elfogulatlanul tekintünk körül, fájdalommal kell bevallanunk, hogy a nevelésre még koránt sem nyilik oly s annyi alkalom, a mint óhajtandó volna a női képzettség azon mértékéhez képest, melyet szemünk előtt tartunk. Az elemi oktatás állapota köztudomásu hiányain lehetőleg segiteni a készülőben levő közoktatási törvény körébe vág. Felsőbb osztályaink a leánynövendékek szá-

mára gyéren vannak, s még gyérebben olyanok, melyek a nő alapos s valódi kimüveléséhez kapcsolt igenyeit kielégíthetnék. Itt, valamint a magán-növeldékben is az oktatási rendszer alig terjeszkedik tul a tudományok elemein s leginkább külföldi nyelvek, zene, táncz és társadalmi külső szabályok betanulására szoritkozik. Ebből következik az is, hogy hazánkban csak ritka kivétellel képződnek magasabb müveltségü nevelőnők, — ezeket a külföldről kell szereznünk, a mi pedig nőinknek a hazai érzelmek kifejtése tekintetében nagy hátrányára szolgál.

A nők alapos kimüvelése, értelmök fejlesztése, a bő alkalom, hogy közhasznu ismereteket szerezhessenek: — nélkülözhetlen kelléke annak, hogy a nő az élet mezején reá váró munkálkodásra képesittessék, a családi életben ennek érdekét, jóllétét sikeresen gyarapithassa, s a közmüvelődésnek hathatós tényezőjévé válhassék. — Miveljük az anyákat s közmüvelődésünk óriási lépésekkel fog haladni!

Az elmondottak megfontolása arra birta a „Nőképzőegyletet," hogy elhanyagolt nőnevelésünk érdekében kérelmével a mélyen tisztelt képviselőházhoz forduljon — s ez ügynek országra szóló fontossága, valamint gyors, alapos orvoslást igénylő állapota, nem különben a t. képviselőház bölcs belátásába helyzett bizalmunk azon reménynyel kecsegtetnek, hogy e kérelmünk komoly figyelembe vétellel, s meleg pártolással fog találkozni.

E kérelmünk pedig jelenleg az:

Méltóztassék a mélyen tisztelt képviselőház addig is, mig országos erővel több lesz létesithető, a nők számára egy országos női főtanoda fölállitásáról gondoskodni, mely hazánkban a magánintézeteknek mintaképül szolgáljon, s a hol alkalom nyiljék nőinknek a szellemi miveltség azon magaslatára juthatni, melyen kiváló fontosságu társadalmi hivatásuknak kellően megfelelhetnek. Nézetünk szerint az itt előadandó tantárgyak a következők volnának: lélektan, erkölcstan, elemező gondolkozástan, neveléstan s egészségtan alapvonalai, terjedelmesbb számtan, s az egyszerü könyvvitel, a magyar irodalom története, magyar irály elméletileg s gyakorlatilag; aesthetika, földrajz, világtörténelem különös tekintettel az emberi mivelődés történetére s a mütörténetre, természettan, gyakorlati vegytan a háztartásra alkalmazva, általános háztartás, külföldi nyelvek közül német, franczia és talán az angol nyelv.

Ezzel koránt sem akarjuk nőinket tudákosokká nevelni, hanem

igenis tudománykedvelőkké, kik az ismeretek körében tájékozódván, az emberi elme müvei iránt érdekkel viseltetvén, ezen érdeklődést, a világosság s tudomány iránti szeretetet a gyermekekbe is átültetni képesek legyenek. Mert az iskola is csak felényi sikerrel müködik, ha a család részéről nem nyer támogatást, s ritka növendék karolja fel lelkesen azt, a miről otthon a házi tüzhely körül soha egy árva szót sem hall.

Midőn e kérelmünket egész bizalommal terjesztjük az ország képviselői elé, még csak azon kérésünket bátorkodunk hozzácsatolni, hogy imént kifejezett óhajtásunkat és javaslatunkat meghallgatni s a m. kir. közoktatási miniszter ur által létrehozatni méltóztassék.

Alázatos kérésünk megujitása mellett mély tisztelettel maradván, vagyunk

A mélyen t. képviselőház alázatos szolgálói stb.

B.

Részvétet nyilvánitó levelek.

A tordai nőegylet levele.

Keblem egész melegével ragadtam meg az alkalmat, mely tért nyitott, a tisztelt egylet magasztos törekvéséhez, csekély tehetségem parányiságával nekem is hozzájárulni. — Ez üdvhozó szép eszme milliók ohajtásával találkozik, s alapos reménynyel hiszem, mikép honatyáink nem fognak késni ajtót nyitni nemünk fejlődésének előhaladására; s ha e szép reményekhez kötött czélt siker koronázza, a „nő-képzőegylet" örökbecsü emléket hagy hátra az utókornak, melyet minden nő imájába kell, hogy foglaljon. A hozzám küldött aláirási iveket betöltve, tisztelettel küldöm vissza.

Bukl Ignáczné,
a tordai nő-egylet elnöke.

A tornamegyei nőegylet levele.

Áthatva mi is azon magasztos érzülettől, mely a tisztelt nőképző egylet f. é. január havában a nőnevelés előmozditása érdekében hozzánk intézett felszólitását átlengi, s mely szerint általa, egy női fő-tanodának országos alapból leendő felállitása iránt, az országgyüléshez intéztetni szándékolt kérvényhez aláirásunkkal leendő járulásra szólit fel; szives készséggel értesitjük a tisztelt nőképző-egyletet, miszerint szerény egyletünknél becses felszólitása osztatlan viszhangra találván, — az inditványozott nagy horderejü, s hihetőleg fontos jövőjü kérvény pártolásához nemcsak egyletileg, hanem egyénenkénti aláirás által is mindnyájan, kiknek arra alkalom jutott, szivesen járulni sietünk.

Ennek eredményekép küldjük át ide csatolva a tisztelt nőképző-egyletnek a hozzánk eljuttatott aláirási-ivet, a megirt nemes

közczélra leendő felhasználás végett, szivből ohajtva,hogy a szándékba vett közmüvelődési czél mielőbb valósuljon.

Lovász Zsarnay Amália,
a tornamegyei nőegylet elnöke.

A győri nőegylet levele.

Miként az aláirók szép száma mutatja, egyletünk a szép és magasztos eszme iránt — melynek megtestesülését minden mivelt honleánynak ohajtania kell — nem maradt közömbös, sőt aláirókat még a szomszéd megyében is gyüjtött; miért is legyen szabad magunknak hizelegni azon gondolattal, hogy az elnökség eljárásunkkal meg leend elégedve.

Honleányi üdvözlettel maradván
Győrött, 1869. márt. 22.

Csepy Pál,
egyleti titkár.

Kis Sándorné,
alelnöknő.

A deézsi nőegylet levele.

Igen tisztelt Elnökség!

A legnagyobb öröm nyilvánitásával fogadta közgyülésünk egyleti elnökségünknek azon jelentését, mely szerint a közgyülésnek jelentés tétetett a pesti nőképző-egylet azon czélja felől, hogy a hon hölgyei nevében kérelem intéztessék a törvényhozáshoz, a nőnevelés hazánkbani elősegitése, különösen egy Pesten felállitandó minta-nőiskola tárgyában.

Keblünk leghőbb ohajának van ezen tény által kifejezés adva. Igen, tisztelt elnökség! mert hát lehet-e magyar hölgy, ki szomorodott szivvel ne tekintene azon hiányokra, melyek hazánkban a nőnevelés terén minden lépten-nyomon észlelhetők? És lehet-e neme helyzetét korszerüen és egész lelkesedéssel felfogni biró hölgye édes hazánknak, ki a helyes nőnevelés tárgyára, mint egy nemtő ideálra, sováran vágyó kebellel ne tekintene!

Igen, tisztelt Elnökség! egyletünk — mely létczélja legelsőbb tárgyai egyikének ismeri a nőnevelés előmozditására, mindent megtenni — lelkesüléssel ragadta meg az alkalmat, midőn a nőnevelés szent és halaszthatlan ügyében hazánk törvényhozó testületétől kéretik hathatós intézkedés.

Meg vagyunk győződve, igen tisztelt Elnökség! hogy a nőképző-egylet által a törvényhozáshoz intézendő kérvényben a haza minden részeinek nőnevelése elősegitése iránt tétetik folyamodás; — azonban mi — kiknek a haza e bérczes részében „kell élnünk halnunk“, kik a nőnevelésnek a hon e részbeni óriás hiányait fájdalommal látjuk és érezzük, — különösen kérjük, hogy a hazánk törvényhozásához intézendő kérvényben kifejezés adassék annak, hogy a „nőnevelés elősegitése, rendszeresitése alkalmával, a haza királyhágón inneni részére — Erdélyre — haladéknélküli gond fordittassék.“

Wéér Katalin, elnök. *Katona Istvánné,* alelnök. *Keresztes Nándor,* titkár.

A losonczi nőegylet levele.

Nőegyletünk megértve Nagyságodnak hozzá intézett igen becses megkereső soraiból a nőképző-egyletnek nagyratörekvő, nemes és magasztos czélját, áthatva a gondolattól, miszerint e nagy horderejü műnek kiviteléhez segédkezet nyujtott; öröm-lelkesedéssel sietett megbizásában eljárni, melynek eredményét az ide visszacsatolt két aláirási ivben van szerencsém Nagyságtok becses kezeibe letenni.

A nagy munkához kitartást, áldást s sikert kivánva

Losonczon 1869. ápr. hó 1.

hazafiui üdvözlettel.

Nőegyletünk megbizásából

Busbach,
titkár.

A szathmári nőegylet levele.

A szathmári jótékony nőegyletnek küldött aláirási iveket egy női fő-tanoda kérvényezését illetőleg, tisztelettel ide mellékelvén — örömmel teljesitem a nőegylet azon megbizását, hogy tolmácsoljam forró háláérzetét fáradozásaiért azon magasztos eszme létesitése körül, melyet legelőször penditett meg hazánkban, ugymint őszinte ohaját, hogy a legszebb siker koronázza ez ügyben lépteit annak,

kinek kezdeményezése folytán a hazai nőknek alkalom fog adatni, magukat hivatásuk tökéletesebb betölthetésére kiképezhetni.

Mély tisztelettel

Szathmár 1869. ápr. 4-én.

Fekete Sámuelné,
a szathmári jótékony nőegylet elnöke.

A n.-bányai nőegylet levele.

Küldöm az aláirási ivet azon meleg kivánsággal, hogy bár valósulna mihamarébb az eszme, mely hazánkban valóban a legsürgetőbb teendőknek egyike; mert csak ha egy női fő-tanoda, helyesen kezelve megalapitva lesz, lehet reménység, hogy idővel az erkölcstelenség csökkenni fog, mivel igazán csak munka és szorgalom által szerzett jóllét képes önbizalmat ébreszteni a nőkben is; a felvilágosult elme az önbecsülést is nevelni fogja és akkor, ha nem is minden, de igen sok nyerve van.

N.-Bányán. 1869. márt. 20.

Honleányi üdvözlettel
Törökfalvi K. Zsigmondné.

Kápolnay István levele.

Cseppek összege képezi a világtengert, általunk szabad szemmel nem is észlelhető parány állatok maradványaiból alakultak mértföldekre terjedő hegylánczolatok, és sok ember szerény adományaiból keletkeztek azon számos philantropicus intézetek, melyek Északamerika népeit a munkásságra nevelik, a haladás pályáján támogatják és a nyomorgókat, a munka rokkantjait a véginségtől megóvják.

Szerény adománynyal közelgek én is önökhöz, tisztelt hölgyek, kérve, hogy engedjék meg, miszerint legyek én is egy parány azon hegyből, melyen önök a nők kiképzésére szentelt templomot épitik.

Hadd szentelhessek én is évenkint 20 forintot az önök által kitüzött magasztos czélra, és ne vegyék rosz néven, ha vagyontalan, egyedül munkám után élő ember létemre, csak ily csekélységgel jelenhetek meg önök előtt.

A jelen félévre járuló 10 forinton kivül, bátor vagyok még

egy ég-gömböt és Humbolt Cosmos-át a nőképző-egylet iskolája számára átküldeni.

Az ég tükörképe, az éggömb, talán alkalmazást találhat azon tanórák alatt, melyekben a növendékek a világegyetem nagyszerü, végtelen épületébe be lesznek vezetve.

Mert nemde, egy tekintetet vetve azon végtelenségbe, melyben a nekünk oly roppant nagynak tetsző naprendszer csak egy parányt képez, melynek az általunk lakott földgömb megint csak egy paránya, legjobb mód, hogy meggyőződhessünk az istenség nagyságáról és a mi parányságunkról. És mily nagyszerünek kell lenni a világegyetem szellemének, ha már bennünk is, gyenge parányi lényekben, a szellem oly nagyszerü, bár azt nem látjuk, nem tapinthatjuk és jelenlétét csak müködéséből ismerjük? mennyivel nagyobbszerünek, hatalmasabbnak és eszesebbnek kell tehát amannak lennie, bár azt szintén nem látjuk, nem tapinthatjuk!

Az ég csudáit ily irányban a növendékekkel megismertetni, ugy hiszem, háládatos feladat lenne s az igazi vallásosság magvát hintené el a fiatal, minden nagyért és magasztosért buzgó női keblekben.

Humboldt „Cosmos"-át, az emberi ész e remekművét németben kell, hogy küldjem, mert még nem találkozott magyar, ki azt édes anyanyelvünkre forditotta volna.

Ujonnan kérve, hogy csekély adományaimnál ne tekintsék azok értékét, hanem egyedül jóakaratomat, maradok

a nőképző-egyletnek

mindenkor kész szolgája

Kápolnay István.

II.

A TANINTÉZET STATISTIKÁJA.

A „Nőképző-egylet“

felsőbb helyen engedélyezett

női főtanodájának, illetőleg leánynevelő-intézetének

PROGRAMMJA.

---

1. Az egylet célja: a női müveltséget az elemi oktatáson kezdve annak befejezéséig eszközölni és pedig ugy az általános képzettség terjesztése s emelése, mint müvelt nevelőnők képzése által.

2. Az egylet intézetében anyai őrködés, egészséges és tisztességes táplálás és egyéb ellátás mellett, a növendékek értelmi fejlesztését budapesti jeles tanárok vezetik.

3. A főfelügyeletet az intézet fölött egy a választmányi hölgyekből alakult bizottmány viszi: a folytonos őrködés s a nevelés vezetése pedig egy lelkiismeretes, okleves igazgatónőre van bizva, ki a megállapitott napirend megtartása és a feladatok pontos teljesitésére több segédnevelőnővel együtt felügyel.

4. Tantárgyak sorozata. Hittan, magyar, német, franczia nyelvek, irodalom-történet, számtan, könyvvitel, földrajz, magyarország és világtörténelem, természettan, természetrajz, vegytan a háztartásra alkalmazva, élettan, lélektan, nevelés egészségtannal kapcsolatban, gondolkozástan, szépészet (aesthetika), rajz, szépirás, ének. A női kézimunkák közt különös gond fog forditattni az anynyira szükséges fehérnemü és ruha-varrásra.

5. Az élelem: reggelre kávé, tiz órakor egy kifli, ebédre négy tál étel, uzsonna az időszakhoz alkalmazva, estelire két tál étel.

6. A növendékek naponként üditő sétát tesznek, kivéve rosz időben.

7. A növendékek fölvétele: a tanév kezdetével (oct. elején), az intézetbőli kilépés az iskolai év bevégeztével történik, melyet három hóval előbb kell bejelenteni.

8. A fizetés. Egy tiz hóból álló iskolai évre az elemi osztályokban minden növendék után fizetendő teljes ellátásért — a rendes tandijat is beleértve — 380 frtot a felsőbb osztályokban pedig 400 frtot.

Ha a növendék a szünidőre benhagyatik, külön dij fizetendő.

A városból a tanórákra járó növendékek az elemi osztályokban 50 frtot, a felsőbbekben 70 frtot fizetnek egy iskolai évre.

Egészen vagyontalan szülők gyermekei, különösen árvák, dijmentesen fognak az oktatás jótéteményeiben részesittetni, ha eddigi tanulmányaikról bizonyitványt és a fölvétel iránt folyamodványt nyujtanak be. Az egylet körülményeihez képest, dijmentesen benlakókat is befogad intézetébe, azonban csak azon föltétel alatt, ha, a növendék szülői vagy gyámja kötelezik magukat, hogy azt a nevelés tökéletes befejezéséig, a nevelőnői vizsga letétele előtt az intézetből ki nem veszik.

9. Mint rendkivüli tantárgyak külön fizetendők a zongora táncz, tornászat és angol nyelv.

10. Az intézetbe lépő növendéket illető fizetés pontos előre teljesitése kéretik, ugy hogy az összeg három részletre osztva, ezek elseje négy, a másik két részlet pedig három—három havi időszakban fizetendő, ellenben a bejárók illetéke havonkinti előleges részletekben is teljesithető.

Beiratási-dij 1 frt.

11. Az intézetbe felveendő növendék kéretik magával hozni: 1 szőrderekaljt, 1 szalmazsákot, 1 párnát, 1 nyári és 1 téli takarót, elegendő fehérnemüt és ágyhuzatot, az egylet által meghatározott egyszerü felső ruhát, 1 nagy abroszt, 6 asztalkendőt, 6 törülközőt, 1 ágyteritőt, 1 poharat, evőeszközt, 1 kávéskanalat; a fehérnemüeknek az illető növendék nevével kell jegyezve lenni.

12. Felvétel és beiratás végett jelentkezhetni: szeptembertől kezdve az igazgatónőnél, az egyleti szálláson: Lipót- és szerb-utcza sarkán.

Kelt Budapesten, 1873.

A „nőképző-egylet" elnöksége.

TANTERV

az

„országos nőképző-egylet“ 4 osztályú elemi tanodájában.

TANTÁRGYAK.

1. Hit- és erkölcstan.
2. Anyanyelv { a) Beszéd- és értelemgyakorlatok. b) irás és olvasás. c) anyanyelvtan.
3. Számtan.
4. Történettani tárgyak { a) földrajz. b) történelem.
5. Természettudományi tárgyak { a) természetrajz. b) természettan.
6. Kézi munka.
7. Szoba gymnasztika.
8. Müvészeti tárgyak { a) éneklés. b) rajzolás.

A tantárgyak iskolai évfolyamok szerinti felosztása és terjedelme.

— A tanintézet vallásfelekezet nélküli. —

I. Hit- és erkölcstan.

A népoktatási törvény 57. §-a értelmében, a hit- és erkölcstan tanitásáról a vallásfelekezetek tartozván gondoskodni, e tantárgy iskolai évfolyamok szerinti felosztásának és terjedelmének meghatározása a vallásfelekezeti hatóságok jogköréhez tartozik.

2. Anyanyelv.

Az anyanyelv tanitására minden tantárgyat fel kell ugyan használni: erre azonban különösen a beszéd- és értelemgyakorlatok, az irás, olvasás és a szorasabban vett nyelvtan forditandók.

a) Beszéd- és értelemgyakorlatok.

I. OSZTÁLY.

A beszéd- és értelemgyakorlatok tanitásának menete.

A tanitó a kis gyermekek előtt ismeretes tárgyakat egyenkint és közelebbről a gyermekekkel magukkal megvizsgáltatja. A tárgyakon szemléltetés által feltalált ismernivalók felkerestetése alatt őket gondolkoztatja. A gyermekek szemlélete által szerzett tapasztalatokat velök először egyes és értelmes mondatokba foglaltatja, azután az ily egyes mondatokból álló beszélgetést folytonos előadássá kötteti egybe.

Nevezetesen: az iskolába feladott kis gyermekeket legelőször bátorságra, bizalomra, rendre és tevékenységre szoktatja.

Azután megismerteti velök az iskola körében s az a körül lévő

tárgyakat helyök-, részeiknél, alakjok-, anyaguk- és hasznuknál fogva. Igy szerzett ismereteiket velök folyó beszédben adatja elő. Végre a megismertetett tárgyakat (legalább kettőt egyszerre) egymással egybehasonlittatja és egymástól megkülönbözteti.

Az iskolában és az iskola körül látható tárgyakról átvezeti a gyermekek figyelmét a szülői házban és az a körül lévő tárgyakra s a családi életnek ismertetésére. Ekkor is, minden egyes tárgy megismerése után, igyekszik velök a látott, hallott és a kérdezősködés utján kiokoskodtatott fogalmakat folyó beszédbe foglaltatni és rendben előadatni.

Ezek fejtegetése és tanitása közben a tanitó öntudatosan vezeti a kis gyermekeket az előttük ismeretes tárgyak vizsgáltatásával a gondolkozásra, a megvizsgált tárgyakon szerzett tapasztalatok és ezek utján ébresztett gondolatok szó és mondatbeli kifejezésére, végre ismeretes rendben elbeszéltetésére.

A gyermek pedig észrevétlenül tanulja meg a körülte eső tárgyak minőségeit, rendeltetéseit, s ez érzékeltetés által gyakorolja magát anyanyelvében.

II. OSZTÁLY.

Az első évben megkezdett alapon, az iskolától és a szülei ház körétől távolabb eső tárgyak szemléltetését ugy folytatja a tanitó, hogy ezek ismertetéséből az eddigelé kevésbbé érintett tantárgyak előfogalmait is kifejtse.

Igy a családi élet ismertetéséről rámegy a helység lakóiból álló családoknak s ezekről a társadalmi és polgári életnek ismertetésére. Ezekről a helység, (falu, város) környéke s határa szemléltetésére forditván a gyermekek figyelmét, kifejti s megösmerteti velök a földrajz és természetrajz előfogalmait. A légkörre, a napra, a holdra és csillagokra figyelmeztetésből rámegy az időnek és annak felosztásának ismertetésére.

Ezek tanitása közben is folyvást nagy figyelemmel van a gyermekek gondolkodtatására, s a gondolkodtatás utján való feltaláltatásra, a gondolatok helyes és szabatos kifejeztetésére és a gondolatok egész sorának folytonos elbeszéltetésére.

Valamint az első évben, ugy itt is figyelmet fordit a tanitó a tanitás alá fogott tárgyak köréből meritett tanulságos mondatok, erkölcs- és érzelem-nemesitő versecskék tanitására és azoknak természetes módon elbeszéltetésére.

b) Irás, olvasás.

I. OSZTÁLY.

Az irás és olvasás tantásai az írva-olvastatás módszere szerint történik.

II. OSZTÁLY.

Az első évben az irástanitás előzi meg az olvasást, ugy azonban, hogy minden betü- és szó-irását azonnal követi az olvasási gyakorlás; a második évben az olvastatás előzi meg az irást.

A) olvasás.

A második osztály számára készített olvasókönyvből gyakorolják a folyékony, egyszersmind az értelmes olvasást.

A tanitó valamint az első osztályban, ugy itt is, minden gondot fordit az olvasottak természetes hangon kiejtésére. Különösen arra ügyel, hogy a gyermek minden elolvasott szót értsen, az olvasmányok tartalmát saját szavaival előadni képes legyen. Ez az eljárás a gyermekeknek nem csak értelmi kifejlésére és ismereteik gyarapitására, hanem különösen nyelvérzékök és előadási képességök gyakorlására is szolgál.

Az olvasásnak ily módon tanitása a beszéd- és értelemgyakorlatok tanitása mellett, az anyanyelv tanitásának második segédeszköze.

B) Irás.

Az irás gyakorlásában következő fokozatokat tartson a tanitó:

a) Az év elején, a szükséges ideig, vezényszó mellett (üteny szerint) folytatja a tanitó az I. osztályban megkezdett irástanitást. Minthogy azonban az első évben helyesen és ügyesen vezetett tanulók a II. osztályban az irásban csakhamar kellő gyakorlottságra tesznek szert;

b) alkalmas időben megkezdi a tanitó a vezényszó nélküli irásbeli szabad gyakorlatokat is.

Először s jó ideig a beszéd- és értelemgyakorlatok alatt halottakból és az olvasókönyvből olvasottakból ismeretes tárgyak neveit irja fel a táblára maga a tanitó, s azokat a tábláról utániratja a gyermekekkel.

Azután az igy iratott szókból alkottat rövid, két-három szóból

álló mondatokat, s ezeket is maga a tanitó irja a táblára, s a gyermekekkel utániratja.

c) Ezen fokozatok megtartása mellett, mihelyt az irás e nemü gyakorlatában elegendő jártasságot szereztek, másoltatja velök olvasókönyvükből az elolvasott s értelmezett rövidebb olvasmányokat.

d) Végre az év végén, az előttünk már ismeretes olvasmányokat, a beszéd- és értelemgyakorlatok tartalmából iratja.

Az olvasmányban, a beszéd és értelemgyakorlatokban előforduló személyek vagy tárgyak neveit, az azokról irott tulajdonságokat és cselekvéseket iratja.

Az irás gyakorlásának ezen módja egyszersmind a fogalmazáshoz szolgáló előoktatás is, mely foglalkoztatással különösen a tanitási órák azon közeit, — midőn a tanitványokkal, a másik osztálylyal való foglalkozás miatt, nem lehet a tanitó — hasznosan be lehet tölteni.

Ezen eljárás természetéből foly, hogy az irás gyakorlásának ezen módja szerint, a gyermekek nem csak az irásbeli gépiességet, hanem ezzel együtt főleg a helyesirást, a gondolkodást, feltalálást és a fogalmazási képességet megszerzik; ennélfogva a tanitó mindenkor a legnagyobb gonddal nézze végig minden gyermek irását, s nézesse át a tanitványokkal is egymásét, s az ejtett helyesirási s gondolatkifejezésbeli hibákat velök együtt, s különösen általuk javittassa ki.

Ezen módon munkája sikerén jobban biztositja, mint minden könyv vagy szabály — szajkó módra való betanultatásával.

C) Emlékezés-gyakorlás.

Erkölcs- és érzelem-nemesitő versecskék tanitása.

III. OSZTÁLY.

A) Olvasás.

A harmadik osztály számára készitett olvasókönyvből gyakorolják az értelmes és kellően hangsúlyozott olvasást. A tanitó a gyermekek előtt példányszerüen maga is gyakran olvas. Az olvasottakat értelmezteti, és szabadon elbeszélteti. Igyekszik mind tárgyi, mind nyelvtani ismereteiket ez uton is gyarapitani.

B) Irás.

a) A tanitó egy ügyesebb gyermek vezetése alatt üteny szerint irat az egész osztálylyal; e mellett azonban másoltat is szépirás-példányokról.

b) Leirják a gyermekek eszökből, a könyv nélkül megtanúlt verseket, és a midőn leirták, a helyesirás gyakorlása végett, az olvasókönyvükbe nyomtatott szöveggel maguk hasonlitják egybe, s hibáikat a nyomtatásbeli minta után maguk igazítják ki.

c) Olvasókönyvükből olvasott, megértett és szabadon előadott olvasmányok tartalmát próbálják leirni emlékezetökből.

d) Gyakorolják magukat szépirás-példányok másolásával is.

C) Emlékezés-gyakorlás.

Emlékezetök gyakorlására költői darabokon kivül, a hazai történelemből tanulnak történeti elbeszéléseket, s azokat értelmesen felmondják.

IV. OSZTÁLY.

A) Olvasás.

Ezen osztály számára készitett olvasókönyvet a tanulók részint az iskolában nyilvánosan, részint odahaza magánosan olvassák. Bárhol olvassák, a tanitó az olvasmányok tartalmát szabadon elbeszélteti, s törekvését oda irányozza, hogy a tanulók a magán-olvasásra rászokjanak.

B) Irás.

A IV-dik osztályban már átmegy a tanitó a fogalmazás rendes tanitására. — Irat nevezetesen történelmi feladatokra rövid elbeszéléseket; természeti tárgyakról, vagy egyes tájakról leirásokat; azután leveleket, kérvényeket, majd szerződéseket, nyugtákat, ellennyugtákat; készíttet számlákat és egyszerü számviteli számadásokat, stb.

C) Emlékezés-gyakorlás.

Az emlékezet gyakorlására tanít nevezetesebb népies és hazafias költeményeket, folyó beszédbe foglalt történelmi leirásokat s több effélét, ügyelvén mindenkor a szabatos, tiszta és jól hangsulyozott előadásra.

c) *Anyanyelvtan.*

I. OSZTÁLY.

A tanitó tanítja:

a) A tárgyak nevét, helyét, anyagát, használatát, állapotát; ezekből az egyes szókból alkottat a gyermekekkel mondatokat; az igy alkottatott mondatokat füzeti össze beszéddé.

b) Tanitja a hangoknak, hallás után, későbben az azokat kifejező betüknek, a szóknak és mondatoknak olvasása közben egymástól való megkülönböztetését.

c) Az irás tanitása alatt folyvást figyelmezteti a gyermekeket a helyesirásra.

d) Midőn folyékonyan és biztosan tudnak olvasni, a magán- és mássalhangzó betüknek most már öntudatos megismertetése mellet, megtanitja a szótagolás szabályait.

II. OSZTÁLY.

a) A mult évben követett módon halad egy ideig (ismétel).

b) Az év közepe és vége felé felfogatja a mondat lényeges két ő részét. — Alkottat előszóval, későbben irásban, egyszerü (puszta) mondatokat. Rámegy a tárgy-, személy- és a cselekvés szók ismertetésére.

c) A mondatokat majd egyes, majd többes számban alkottatván, fokozatosan kitaláltatja a gyermekekkel az egyes és a többes fogalmát. Megjegyezteti velök a nevet és az igét többesbe forditó ragokat. — Észlelteti, hogy a mondattal mindig valamely eseményt (történetet, cselekvést) szoktunk kifejezni. És hogy ez az esemény (történet, cselekvés) vagy most (jelenben) foly, vagy már megtörtént (elmult), vagy még ezután fog történni (jövő) és ily módon kitaláltatja a gyermekekkel az ige főbb idejeit.

III. OSZTÁLY.

Az előbbi évben szerzett mondat- és nyelyvtani előismereteket ismétli a tanitó, sőt hogy ez ismereteket állandósíthassa, ezek tanításán sokáig időzik.

E gyakorlatokat időről időre annyira kiterjeszti, hogy a gyermekek képesek legyenek olvasó- és nyelvtani gyakorló könyvükben felkeresni a legegyszerübb mondatokat, e mondatokban kimutatni az alanyt és az állítmányt.

Ezek után észrevételi, hogy a mondatnak e két fő alkató részén felül van a mondatban rendszerint még több szó is, melyek ahhoz, mint kiegészitő részek hozzá tartoznak. Ez uton rávezeti őket a mondat bővitésére.

Nevezetesen:

a) Gyakorolja a gyermeket a mondat bővitésében elébb egyes kiegészitő szókkal (p. o. tárgyi vagy birtok, vagy határozó stb. bővitő szóval) — alkottatja a mondatokat elébb élőszóval, azután feltalálás utján irat az élőszóval, gyakorlottakhoz hasonlókat.

b) Ezután bővítteti az egyszerü mondatokat egyszere többféle kiegészitő szóval. Hasonlóul élőszóval és irásban.

c) Gyakorolja őket két egyszerü bővitett mondat együvé kötésében.

d) Továbbá a mondatok egymás mellé sorozásában.

e) Észrevételi a szóknak egymásból való származását, s ezekben is gyakorolja őket.

Egész évi tanitása alatt folyton figyelmez a második évben megkezdett nyelvtani fogalmak ismétlésére, s ezeket fokonkint kiebb-kiebb terjeszti.

IV. OSZTÁLY.

Az egyszerü mondat bővitését a múlt évben követett mód szerint ismételvén, átmegy a tanitó a mondatoknak mellék (közbetett) mondatokkal való bővitésére; a beszédrészek és az összetett mondatok ismertetésére.

Nevezetesen:

a) Vizsgáltatja az egyszerü mondattani (logikai) és nyelvtani (gramatikai) oldaláról. Ez utóbbi alkalommal közelebbről megismerteti a beszédrészeket.

b) Az egyszerü mondatokat kibővíti mellék (közbetett) mondatokkal. Ezekhez hasonlókat irat is, kerestet is, olvasó- és nyelvtani gyakorlókönyvükben Mindig figyelmez a mondatnak mondat- és nyelvtani vizsgáltatására és a beszédrészek ismertetésére.

c) Ezek után átmegy az összetett (foglalt vagy egymástól függő) mondatok alkottatására. — Ez alkalommal ismerteti az egyes és foglalt mondatot. Ezeknél fogva magyarázza a jelentő és foglaló mód (óhajtó mód) mondattani és nyelvtani jelentését. Ilyen mondatokat kerestet az olvasó- és nyelvtani gyakorlókönyvükben s alkottat irásban.

d) Átmegy az egyenes mondatokkal összetett két vagy több foglalt mondat ismertetésére, irásbeli gyakorlására. Megtanítja a foglaló s óhajtó mód részesülővel való felcserélését stb.

e) A mondat szerkesztés és taglalás ideje alatt szerzett nyelvtani (p. o. a beszédrészekről, a szóragozzásról szóképzésről, helyesirásról) ismereteiket a lehető legrövidebben magukkal a gyermekekkel rendbe szedeti.

3. Számtan.

I. OSZTÁLY.

Az iskolai első év.

A tanító a számvetés tanításának első fokán, a gyermekeket kezdetben az 1—10-ig azután az 1—20-ig, s legfelebb a 30 ismertetésig vezeti.

A számvetés tanitásának a menete következő:

a) A tanító a gyermekeket számlálni tárgyakon tanítja. Egyes tárgyak előmutatásán tanítja meg az egyet, két s három egyféle tárgy előmutatásán tanítja meg a kettőt — a hármat stb.

A számolás ily tárgyilagos felfogatása után érteti meg az „egy“, „kettő“ és a „három“ stb. elvont fogalmát; azonban az egy, kettő, három érzékeltetése után csak az egy, kettő, három elvonatásáig halad egyszerre. Az érzékeltetés és elvonatás e módja szerint vezetett fokozatos előhaladás után, a 10-nél megállapodik.

b) Az 1-től 10-ig haladtukban a mértékek ismertetése és alkalmazásával tanulnak a tárgyakon hozzáadást és elvételt (összeadás, kivonás), s ugyanezt megtanulják tárgy nélkül (elvontan) is. — Ugyancsak a 10 első számon tárgyakkal és tárgyak nélkül megtanulják a szorzást és az osztást is; de a számvetés e négy alap mütétét tisztán csak szóval (észben, fejben) gyakorolják.

A tanító kérdéseket tesz szóval s a gyermekek gondolkoznak és szóbeli feleletet adnak rá. Az irásbeli számvetés a tanitás e fokán még a számjegyek leirására szoríttatik.

c) Ha a 10 első számmal mind a négy alap-mütétet fenakadás nélkül tudják, akkor átmegy a tanító a 11-nek ismertetésere, mely abban áll, hogy a felmutatott tiz tárgyhoz hozzá mutat még egy tárgyat. — Miután ezt többféle egynemü tárgyon összeadva, kivonva, szorozva, osztva megtanította, megtanitja a 11-et elvontan

is. Azután átmegy a 12-re stb. -- Minden új lépésén átvezeti a tanulókat mindazon gyakorlásokon, melyeket a fenebbi a) b) c) alatti utasitás szerint az elébbi számokon megtett s halad elő fokonkint a 20-ig.

Ha a 20-ig való számlálás és számitásban tökéletesen jártasok a gyermekek, ezeknek számjegyeit irni is tudják, a fenebbi ismeretes módon átvezeti őket a 21-re — és fokonkint halad elő a 30-ig.

A számvetési feladatok szóbeli megfejtésében arra kell a gyermekeket szoritani, hogy tökéletesen kikerített mondatokban feleljenek. E szabályt minden tantárgy és így a számtanítás közben is megtartsa a tanító, hogy mint fenebb utasítva van, az anyai nyelvet folytonosan gyakorolja.

II. OSZTÁLY

Az iskolai második év.

A tanitás második évében a számtanitás köre az 1-től a 100-ig terjed.

A tanitás menete itt is ugyanaz ami az iskolai első évben Nevezetesen:

a) A múlt évben tanultak ismétlése után a 30-tól fokozatosan, tárgyilag és elvontan egyszerre a 40-ig tanulják a számvetési négy alapmiveletet, egyszersmind a számjegyek leirását.

b) Midőn a gyermekek a szóbeli gyakorlati példákat könnyen, fenakadás nélkül képesek megfejteni és a számokat tényezőikre is fel tudják bontani; a tanító magukkal a gyermekekkel állíttatja össze mindenik tizes csoport szorzási táblázatát, s ezután ezt elvontan is megtanitja.

c) A 40-en túl a gyermekek ügyessége és munkájának eddigi sikere szerint halad a tanító tizenkint előre lassabban, vagy sebesebben a 100-ig.

A tanítás még ez év folytán is inkább szó- mint irásbeli.

Az irásbeli számvetést, a számjegyek irásának megtanításán kivül oly módon gyakorolja a tanító, hogy a II. osztály számára szerkesztett példatárban általa kijelölt tárgyilagos kérdéseket, feloldás végett, magános (hallgatólagos) munkául feladja, és a tanuló minden egyes kérdésre számjegyekkel kifejezett feleletet ir.

A tanítás ezen hasznos ágát a számtanítás minden fokán alkalmazza.

III. OSZTÁLY.

Az iskolai harmadik év.

Az iskolai harmadik évben a számtanítás köre az 1-től az 1000-ig terjed.

Mint a fenebbi években, ugy itt is, sőt a tanítás következő fokain is, a számtanításban a fő suly a szóbeli (fejbeli) számításra fektetendő; azonban e mellett az irásbeli számtani míveleteket folyton gyakorolni kell.

A tanítás menete következő:

a) A tanító az 1—200-ig eső számokat gyakorolja tárgyilag és elvontan, mindig gyakorlati példákban, a számjegyek leirását a szerint gyakorolja, a mint a tanításban előhalad.

b) A szorzási és osztási gyakorlati, ugy mint az elvont és alkalmazott példák feloldatásakor már az egész számokon gyakorolja; (általok előkészíti a gyermekeket) a törtszámok előfogalmaira.

c) A III. osztály számára szerkesztett példatárba foglalt tárgyias példákat hallgatólagos, vagy otthoni feloldásra kihagyja. (Lásd II. osztályt.)

d) A gyermekek által folytatólag összeállított szorzási táblát elvontan is gyakorolják.

e) Az irásbeli számvetésből megtanulják, azon számkörben, melylyel eddig megismerkedtek, az összeadási, kivonási, szorzási és osztási mütételeket. A szorzást és osztást gyakorolják először egy azután fokozatosan több számjegygyel. Mindenik fokon addig időznek, míg az irásbeli számvetést oly könnyüséggel nem végezik, mint a szóbeli számvetési feleletekben kivántatik.

A kivonási mütéteket, mind a kivonási, mind az osztási feladatok irásbeli megoldásában, a kivonandó és a maradék összeadásával (pótlékozással) végezik.

IV. OSZTÁLY.

A számlálás tanitása a megelőző osztályokban már belévén végezve, a tanitó feladata az eddig tanúltakat gyakorolni.

E végből:

a) Egész és törtszámokból álló példákat fejtegettet élőszóval.

b) Ugyancsak efféléket gyakoroltat irásban.

c) A hármas szabály tanitása.

d) A közönséges és tizedestörtek tanitása.

e) Az egyszerű és összetett kamatok kiszámitása; a társasági és vegyitési szabályok.

4. Történettani tárgyak.

a) Földrajz.

II. OSZTÁLY.

Magyarország földrajzi ismertetése. A földabrosz használata. Általános vonalakban a magyar birodalommal határos országok. Lehető legnagyobb körvonalakban a föld öt része; a földgömbön is.

III. OSZTÁLY.

A magyar birodalom, Europa és a föld átalános ismeretét részletesebb ismertetésekkel kell bőviteni.

Nevezetesen:

a) A magyar birodalom síkjainak, dombos, hegyes és völgyes vidékeinek, vizeinek vidékenkinti ismertetése mellett, megtanitandók ugyancsak a vidékenkint előjövő termények; a lakosok feltünőbb szokásai; a birodalmat alkotó társországok, és ezeknek polgári felosztása, nevezetesebb városai; a vidékeket összekötő főbb országútak, vasuti és gőzhajózási vonalak, — az ipar és kereskedelem.

b) Hasonló képét kell felmutatni Europának, de a lehető legátalánosabb vonalakban.

c) Ismertetni kell ily modorban, de még szorosabban összevonva, a föld többi részét is, és a tanitást a földgömb felmutatásával ugy kell végezni, mint az előbbi évben.

IV. OSZTÁLY.

Az egész föld természeti és polgári földrajzából szerzett eddigi ismeretek ismétlése után meg kell tanitani a mértani földrajzból a népre nézve legszükségesebb és legátalánosabb elemeket.

Nevezetesen tanítani kell:

a) Az égről és földről. — A láthatárról. — A napról. — Az esti és reggeli hajnalcsillagról. — A bolygókról.

b) A földről, különösen annak alakjáról, forgásáról. — A földön

előjövő évszakokról. — A forró, mérsékelt és hideg földövekről. — Az állatoknak és növényeknek a földön való elterjedéséről.

c) A holdról, annak változásairól, fogyatkozásáról, és a napfogyatkozásról.

d) A legnagyobb átalánosságban valamit az állócsillagokról.

b) Történelem.

III. OSZTÁLY.

Az olvasókönyvekbe foglalt történeti olvasmányok és a földrajzi tanitásból szerzett előismeretek után megkezdi a tanitó a történettani oktatást a magyar nemzet történetéből válogatott életrajzi képek elbeszélésén és elbeszéltetésén.

IV. OSZTÁLY.

Az ó-kori népekről a legnagyobb átalánosságban. Magyarország összefüggő története, kapcsolatban a vele érintkezésben élt és élő nemzetek történetével és mellék-tekintettel a világ-történelem színpadán kiváló szerepet játszó nemzetek története. —

5. Természeti tantárgyak.

a) Terményrajz.

III. OSZTÁLY.

A terményrajzbeli előzőismereteket a beszéd- és értelemgyakorlatokból az I. és II. osztályban szerzi a tanuló. Gyarapítja ezeket az olvasókönyvekből, különösen pedig a földrajzi tanitás által. Ez osztályban tehát a tanulónak eddig szerzett terményrajzi ismereteit kell rendezni, kiegésziteni és bőviteni.

Terményrajzi ismereteik rendezésében oda törekszik a tanitó, hogy a természet mindhárom országából előttük más ismeretes, oly kiváló alapjelemmel (typus) bíró tárgyakat válogat ki, melyeknek ismertető jegyeik élénken előtüntetik az egész csoportok jellemét, s ezek körül csoportosítja a rokon jegyüeket.

Tanitásközben a termények ismertető jegyei felkerestetésén kivül figyelmezteti a tanitó a gyermekeket, különösen az állatok és

növények életfejlődésének feltételeire és átalában a termények hasznára.

a) Téli hónapokban tanít a népet közelről érdeklő állatokról, felmutatván azokat természeti példányokban; rajzaikat csupán ismétlésre használja.

b) Tavaszi és nyári hónapokban tanitja ugyancsak a népet közelebbről érdeklő növényeket, ezeket is természeti példányokban mutatja meg a gyermekeknek és rajzaikat egyedül ismétléskor használja.

IV. OSZTÁLY.

A fenebbi eljárás szerint:

a) Téli hónapokban természetben ismerteti meg a termőföldeket alkotó nevezetesebb ásványokat, s tanít azon sziklafajokról, melyeknek elmállásából támadt és támad a termőföld, s azokról, melyeknek az emberek a közéletben, eszközökre, épitésekre stb. hasznát veszik.

b) A tavaszi és nyári hónapokban ennek folytatása mellett ismétli az állatokról és növényekről a fenebbi évben szerzett ismereteiket.

b) Természettan.

A természettanból taníttatik a vonzás tüneményeiből, a testek eséséről, az emeltyűről, csigáról, lejtőről, csavarról. Továbbá a szökőkútról, vizvezetéséről s az ezekkel egybeköttetésben levő vizről; a buvár harangról, a lég súlyáról, a lég súlymérőről, szivornyáról, szivattyúról s tűzi fecskendőről stb.

A rezgések tüneményeiről, a hangról, világosságról, melegségről, hévmérőről, a légkörről; szél, gőz, harmat, dér, köd, felhő, eső, jégeső, hóról stb. A delejről, iránytűről, villamosságról s a távirdáról stb.

A vegyülések tüneményeiről, a gázok főbb fajairól (éleny, könény, széneny, légeny), az égésről, szénsavanyról, vízről, ammoniakról; a boros, eczetes, rothasztó forrásról stb. — A növények és az állatok táplálkozásáról.

Általános óraterv.

Tantárgyak	I. osztály	II. osztály	III. osztály	IV. osztály
Hit- és erkölcstan	1²/₄	1²/₄	1²/₄	1²/₄
Beszéd- és értelemgyakorlatok	3	3	—	—
Olvasás- irás	8	5	3	3
Anyanyelv	—	3	3	3
Számtan	4	4	4	4
Földrajz	—	1²/₄	1²/₄	1²/₄
Történelem	—	—	1²/₄	1²/₄
Terményrajz	—	—	1²/₄	1²/₄
Természettan	—	—	—	2
Kézi munka	6	6	6	6
Rajz	2	2	2	2
Éneklés	1	1	1	1
Szobagymnasztika	1	1	1	1
	26¹/₂	28	26	28

Német és franczia nyelv nem köteles.

POLGÁRI TANFOLYAM.

(4. osztály.)

I. TANTÁRGYAK.

a) Kötelezett tantárgyak.

1. Hit- és erkölcstan.
2. Anyanyelvtan: a) olvasás, nyelv- és irálytan, b) irodalom ismertetés.
3. Német nyelv.
4. Mennyiségtani tárgyak: a) számvetés, b) könyvvitel.
5. Történettani tárgyak: a) földrajz, b) történelem beleszőve az alkotmányismertetése.
6. Természettudományi tárgyak: a) terményrajz, természettan, c) vegytan, d) konyhakertészet és háztartás.
7. Női kézimunkák.
8. Művészeti tárgyak: a) rajzolás, b) szépirás, c) éneklés.

b) Rendkivüli tantárgyak.

1. Franczia nyelv.
2. Angol nyelv.
3. Zene.

II. A KÖTELEZETT TANTÁRGYAK OSZTÁLYONKÉNTI FELOSZTÁSA ÉS TERJEDELME.

I. Hit- és erkölcstan.

E tantárgy osztályok szerinti felosztásának és terjedelmének meghatározása a felekezeti hatóságok jogköréhez tartozik.

2. Anyanyelv.

a) Olvasási és nyelvtani gyakorlatok, összekötve a fogalmazásra vezérlő előgyakorlatokkal.

I. Osztály. Hetenkint 4 órán.

a) Értelmes és kellően hangsúlyozott olvasás; az olvasottak tartalmának szabadon való elbeszélése s ugyancsak az olvasottak tartalma megmagyarázásának gyakorlása.

b) Az előadás gyakorlására könyvnélkül megtanult szivnemesitő versek és történelmi folyó beszédek elszavalása és előadása; valamint ezek tartalmának szabadon (saját szavaikkal) elbeszéltetése.

c) Az anyanyelv mondattani alapra fektetett alaktana, a szóképzés és helyesirás gyakorlása.

II. Osztály. Hetenkint 3 órán.

a) Az értelmes és kellően hangsúlyozott olvasás: az olvasottak tartalmának szabadon való előadása és magyaráztatása.

b) Az előadás gyakorlására könyvnélkül tanitott versek, elbeszélési és leirási folyóbeszédek elszavaltatása és előadatása.

c) Az anyanyelv mondattani alapra fektetett alaktana, a szóképzés és helyesirás folytatása és bevégzése.

III. Osztály. Hetenkint 3 órán.

a) Értelmes és kellően hangsúlyozott olvasás, az olvasottak tartalmának előadása és magyarázása.

b) Előadás gyakorlására a könyvnélkül megtanitott költemények elszavaltatása.

c) A hallás után felfogott történeti elbeszélések fogalmazása. Különféle ügyiratok, p. o. levelek, folyamodványok, árjegyzetek, nyugták készitése.

d) A mondattan elmélete az eddig tanultakból összeállitandó és a körmondatok tanával együtt megtanitandó.

b) Az anyanyelv irodalma röviden ismertetése.

IV Osztály. Hetenkint 3 órán.

a) Az anyanyelv ujabb és középkori irodalmából a költők müveiből válogatott különfélenemü darabok olvastatása és aesthetikai fejtegetése.

b) Ezek nyomán az irodalom történetéből a legérdekesebb egyének életét és munkáit röviden meg kell ismerteni.

c) Előadás gyakorlásaul a felolvasott költemények szebbjei könyv nélkül szavalás végett megtanitandók.

d) Fogalmazási gyakorlatokra, az ügyiratok készitésének gyakorlásán felül, különféle irásmüvek kidolgoztatása.

3. Német nyelv.

II. Osztály. Hetenkint 3 órán.

a) Egyszerü és bővitett egyes mondatok, az ezek megértésére tartozó nyelvtani alakok és szabályok ismertetésével.

b) Az igy szerkesztett mondatoknak anyanyelvből a tanitás alatt levő nyelvre s ebből anyanyelvre forditása, élőszóval és irásban.

c) Az ez uton szerzett nyelvtani ismereteik rendbeszedetése és elméletileg való megtanultatása.

III. Osztály. Hetenkint 3 órán.

a) A bővitett és összetett mondatok tovább folytatása, mindaddig, mig az egész nyelvtant rendszeresen össze nem állitják, ide értve a nyelv mondattanát is.

b) A gyakorlásokra szerkesztett mondatok és könnyebb olvasmányoknak a tanitás alatt levő nyelvből anyanyelvre és az anyanyelvből a tanitás alatt valóra forditása, élőszóval és irásban.

c) Nehány könnyebb vers könyv nélkül.

IV. Osztály. Hetenkint 3 órán.

a) Fokozatosan nehezebb olvasmányok forditása az anyanyelvből a tanitás alatt levőre, élőszóval és irásban.

b) Egyszerü fogalmazványok, p. o. levelek irása.

c) A beszéd elsajátitására és gyakorlására versek és folyóbeszédbeli feladványok könyv nélkül való megtanulása és szavalása.

4. Számtan.

a) Számvetés.

I. Osztály. Hetenkint 5 órán.

Az egész számok négy alapmivelete. — A számoknak tényezőkre bontása.

A közönséges és tizedes törtek négy alapmivelete.

II. Osztály. Hetenkint 3 órán.

Mindkétnemü törtek ismétlése. Viszonyok. Arányok. Hármas szabály. Egyszerü kamatszámitás.

III. Osztály. Hetenkint 3 órán.

A közönséges és tizedes törtek ismétlése. — A mértékek és pénzek ismertetése. — Az összetett hármas szabály. Határidő számitás. Társaság szabály. Lánczszámitás. Összetett kamatszámitás.

IV. Osztály. Hetenkint 3 órán.

A lánczszámitás. Szám- és mértani sorok s ezek s az ahhoz készitett táblázatok segitségével a kamatos kamatok kiszámitása. Az évjáradéki, törlesztési számitások a biztositó intézetek és takarékpénztárak főbb vonalaikban ismertetendők.

b) Könyvvitel.

IV. Osztály. Hetenkint 2 órán.

Az egyszerü könyvvitel alapvonalai s gyakorlati vezetésének módja, alkalmazva különösen a háztartási számvitelre.

5. Történettani tárgyak.

a) Földrajz.

I. Osztály. Hetenkint 2 órán.

a) A föld mértani s természeti földrajza, általános fővonalokban.

b) Magyarország és az austriai birodalom általános áttekintése, különös tekintettel mindkét birodalom természeti földrajzára.

II. Osztály. Hetenkint 2 órán.

a) Europa természeti földrajza s országainak általános áttekintése.

b) A föld többi részei legáltalánosabb átnézete.

III. Osztály. Hetenkint 2 órán.

a) Europa rövid ismétlése mellett Ázsia, Afrika, Amerika és Australia rövid földrajza.

b) Bezárólag a mértani földrajz alapvonalai és földabroszok készitése, a mértani földrajzhoz csatolandó a föld kifejlésének rövid története (a geologia alapvonalai) a föld terményeinek egybehasonlitásával és az azok közötti szoros összeköttetés kimutatásával.

b) Történelem.

III. Osztály Hetenkint 2 órán.

A világtörténelem rövid átnézete, oly móddal, hogy a tanuló a világtörténetben szereplő legkitünőbb népeket és a nevezetesebb korszakot megismerje s ezeknél fogva a világtörténetből rövid áttekintést nyerjen, a szükséges földrajzi felvilágositásokkal.

IV. Osztály. Hetenkint 3 órán.

Magyarország története. A magyar nemzet történetében kiváló szerepet vitt férfiak és nők feltüntetése mellett, hazai történet nevezetesebb mozzanatai. A történet tanitása folytán kifejtendő a magyar alkotmány szerkezete is.

6. Természeti tudományok.

a) Terményrajz.

I. Osztály. Hetenkint 2 órán.

a) Téli hónapokban az ásványok közül egyes osztályok alapjellemével biró ásványokon szemléltetendők azoknak ismertető jegyei, találási helyeik és hasznuk.

b) Tavaszi és nyári hónapokban egyes seregeket jellemző, a mezei gazdaságban, kertészetben és iparban használt növényeken tanitandók a növények fő ismertetőjegyei, növési helyök és hasznuk.

II. Osztály. Hetenkint 2 órán.

Egész éven át, az állatok főbb osztályaiból az alapjelemmel biró egyszersmind a mezei gazdaság s iparban használtatni szokott állatpéldányokon tanitandók az állatok ismertető jegyei, lakhelyök, táplálkozási módjok, sajátságaik és hasznuk.

A növények nyáron át ismétlendők és a növendékek ebbeli ismerete bővitendő.

Jegyzet. A föld kifejlésének történetét, a termények egymással való szoros egybeköttetését, lásd a III. osztály földrajzi tanitásánál.

b) Természettan.

III. Osztály. Hetenkint 2 órán.

A természettant kisérletileg kell tanitani s ezekből a növendékekkel fejtetni ki a természet törvényeit.

Az év folytán át kell menni a testek általános tulajdonságai megtanitása mellett, az egyensuly, mozgás és nyugvás, a hang, hő, fény, delejesség, villamosság és a légkör tüneményein.

c) Vegytan.

IV. Osztály. Hetenkint 2 órán.

A legfontosabb és legszükségesebb elemek és azok nevezetesebb vegyeinek kisérlet utján való ismertetése mellett, tanitani kell az emberi tápszerek vegyi alkatára és azok elkészitése módjára tartozó ismereteket.

d) Konyhakertészet és háztartás.

IV. Osztály. Hetenkint 2 órán.

a) A III. és IV. osztály a tavaszi, nyári és őszi hónapokban az intézet kertjében kerti munkákban gyakoroltatik.

b) A IV. osztály különös gyakorlatot és elméleti oktatást is nyer a konyhakertészetből; a kender- és lentermesztésből és átalában a háztartási gyakorlatokból.

Ezekkel kötendő össze a könyvvitel gyakorlata is.

7. Női kézimunkák.

I. Osztály. Hetenkint 2 órán.

A kötés és bélyegezés gyakorlása.

II. Osztály. Hetenkint 2 órán.

A kötés, horgolás és hurkolás (slingelés), a fejér himzés (stickelés).

III. Osztály. Hetenkint 2 órán.

Fehérnemű (fehérruha) varrás.

IV. Osztály. Hetenkint 2 órán.

A felső öltöny és fehérnemű szabása és varrása.

8. Művészeti tárgyak.

a) *Rajzolás.*

I. Osztály. Hetenkint 3 órán.

Szabadkézirajz. Egyenes vonalokból alkotható ábrák és egyszerü alakok árnyékolás nélkül rajzoltatása, megkisértendő, egyszersmind folytatva a tárgynak természet után való rajzoltatása is.

II. Osztály. Hetenkint 3 órán.

Szabadkézirajz. Az egyenes vonalu ábrák rajzoltatásáról átmennek a görbe vonalu ábrák és alakok, innen a növények természet és minta utáni rajzolására.

III. Osztály. Hetenkint 2 órán.

Szabadkézirajz. A növények rajzolásáról átmennek a diszitmények, állati és emberi alakok ruházatok természet és minta utáni rajzolására.

IV. Osztály. Hetenkint 2 órán.

Szabadkézirajz. A fenebbiek gyakorlása mellett természet után megtanulják a távlat főbb vonalait s innen átmennek a tájrajz, természet- és minta utáni rajzolására.

b) *Szépirás.*

I. II. és III. Osztály. Hetenkint 2—2 órán.

Üteny szerint tanulják az ugynevezett angol irást, a németül tanulók a német irást is s alkalmazzák ezt különösen a könyvvitelnél.

c) *Éneklés.*

I. II. III. és IV. Osztály. Hetenkint 2—2 órán.

A polgári iskola átalános óraterve.

Leányok számára.

Kötelezett tantárgyak		Osztályok I.	II.	III.	IV.	Heti órák összege
1. Hit- és erkölcstan		2	2	2	2	8
2. Anyanyelv	a) Olvasás, nyelv- és irálytan	4	3	3		13
	b) Irodalom ismertetés				3	
3. Hazai más nyelv	a) Német nyelv a magyarajkuak számára		3	3	3	9
	b) Magyar nyelv a nem magyarajkuak számára		„	„	„	
4. Számtani tárgyak	a) Számtan	5	3	3	3	14
	b) Könyvvitel				2	2
5. Történettani tárgyak	a) Földrajz	2	2	2		6
	b) Történelem s alkotmányismeret			3	3	6
6. Természettudományi tárgyak	a) Terményrajz	2	2			4
	b) Természettan			2		2
	c) Vegytan				2	2
	d) Konyhakertészet s háztart.				2	2
7. Női kézimunkák		2	2	2	2	8
8. Művészeti tárgyak	a) Rajzolás	3	3	2	2	10
	b) Szépirás	2	2	2		6
	c) Éneklés	2	2	2	2	8
	Heti órák összege	24	24	26	26	100

Rendkivüli tantárgyak.

1. Franczia nyelv
2. Angol nyelv
3. Zene.

A rendkivüli tantárgyakra forditandó órák száma a körülmények szerint határozandó meg.

FELSŐ TANFOLYAM.

(2 osztály.)

Az országos „Nőképző-egylet“ belátva, mily üdvös befolyást gyakorolhat a nő gyermekeinek nevelésére, jellemök kifejtésére, s mennyire szükséges őt az általános magasabb müveltség eszközlése mellett még különösen ezen hivatása betöltésére is czélszerüen kiképezni: a legfelső kétosztályú tanfolyamban következő tantárgyak előadását határozta el:

Tantárgy	Hetenkinti órák száma	
	I. osztály	II. osztály
Hittan	1	1
Neveléstan	2	—
Oktatástan	—	2
Lélektan	—	2
Gondolkodástan	2	—
Aesthetika	—	2
Magyar nyelv (Irálytan)	3	—
Magyar irodalom	—	3
Német nyelv (Irálytan)	3	—
Német irodalom	—	3
Franczia nyelv (Irálytan)	3	3
Természettan	2	—
Vegytan (a háztartásra alkalmazva)	—	2
Az emberi müvelődés történelme különös tekintettel a hazaira (ó-kor és középkor)	2	—
Az emberi müvelődés történelme (ujkor) és statistika	—	2
Szám- és Mértan	2	2
Rajz	1	1
Ének	1	1
Torna	1	1
Kézi munka	5	3
Összesen:	28	28

Rendkivüli tantárgy:

Angol nyelv.

NAPIREND,

az intézetben lakó növendékeké.

A felkelés télen 6 órakor, nyáron ½6-kor történik. A növendékek felöltözködésük után vallás felekezetekre oszolva, külön terembe menve egy nevelőnő felügyelete alatt végzik reggeli imájukat; ennek befejezése után egyenként a nevelőnő elé lépnek, hogy az megtekinthesse rendesen és tisztán végezték-e mosakodásukat, czipőjük, galérjuk tiszták-e.

½8 órakor együttes reggelizés

melynek elköltése után a növendékek osztályokra oszolnak, részint iskolai feladványok, kidolgozás vagy tanulás, részint zongora-gyakorlással foglalkoznak.

9-től 12-ig iskolai oktatás.

9 és 10 óra között 5 percz, 10 és 11 óra között pedig 10 percz szünet engedtetik, ezalatt délelőtti kenyér-részletöket, vagy is inkább ugynevezett szarvasukat költik el,

¼1-től 1-ig üditő sétát tesznek a szabadban,
1-től 2-ig ebéd és szabad idő.

Az ebéd alatt a meghatározott nyelven, a mely hetenként változik, illő módon társaloghatnak szomszédnéjökkel.

Délután.

2-től 4-ig télben, 3-tól 5-ig nyárban,

részint egyes tudományokban, részint kézimunka, rajz, szépirásban vesznek oktatást a mint azt az órarend meghatározza.

4-től 5-ig ozsonna és szabad idő.

5-től 7-ig együttes tanulás, feladatok elkészitésével, egyesek zongora-gyakorlással foglalkoznak.

7-től 8-ig vacsora és szabad idő.

8-tól 9-ig rendre mindig egy növendék hangosan felolvas, az intézet könyvtárából, a nevelőnő által választott irodalmi becsü könyvből, mi alatt a többi kézi munkával vagy ruhájuk javitásával foglalkoznak.

9 órakor vetkőzés és lefekvés,

mire egy fél óra számíttatik, a háló-termekben egy-egy nevelőnő alszik a növendékekkel. Csütörtökön délután szünidő, ekkor nagyobb séták rendeztetnek, ezen kivül táncz, gymnasztika és zongora órák is tartatnak.

Vasár- vagy ünnepnapon.

A növendékek felekezet szerint egy-egy nevelőnővel templomba mennek, délután nagyobb sétát tesznek, haza leveleket irhatnak, zongora, kézi munka, vagy a nevelőnő által választott könyvolvasás, s néha személyesített rejtvények kivitelével mulatnak.

Statistikai kimutatás a „Nőképző-egylet“ tanodájának növendékeiről:

1869/70 év.

Osztály	Növendékek száma	Vallásra névre				Nyelvre nézve			Helyre nézve			A tandij havonként 5 és 7 frt			Az intézetben lakik	Életkorra nézve							
		Római catholikus	Helvét hitvallásu	Agostai hitvallásu	Izraelita	Magyar	Német	Tót	Helybeli	Vidéki	Külföldi	Egész tandijt fizet	Fél tandijt fizet	Ingyenes		11 éves	12 éves	13 éves	14 éves	15 éves	16 éves	17 éves	18 éves
I. osztály.	12	6	3	2	1	12	—	—	10	2	—	2	8	2	—		3	1	1	4	2	1	

Statistikai kimutatás a „Nőképző-egylet" tanodájának növendékeiről:

1870/71 év.

Osztály	Növendékek száma	Vallásra nézve				Nyelvre nézve			Helyre nézve			A tandij havonként 5 és 7 frt			Az intézetben lakik	Életkorra nézve							
		Római catholicus	Helvét hitvallásu	Agostai hitvallásu	Izraelita	Magyar	Német	Tót	Helybeli	Vidéki	Külföldi	Egész tandijt fizet	Fél tandijt fizet	Ingyenes		11	12	13	14	15	16	17	18
																é v e s							
I. osztályban.	27	20	3	2	2	26	1	—	20	7	—	20	3	4	—	—	3	10	9	5	—	—	—
II. osztályban.	14	9	2	2	1	14	—	—	11	3	—	11	2	1	—	—	—	—	2	8	2	1	1
Összesen:	41	29	5	4	3	40	1	—	31	10	—	31	5	5	—	—	3	10	11	13	2	1	1

Statistikai kimutatás a „Nőképző-egylet“ tanodájának növendékeiről:

1871/72 év.

Osztály	Növendékek száma	Vallásra nézve				Nyelvre nézve			Helyre nézve			A tandij havonként 5 és 7 frt			Az intézetben lakik	Életkorra nézve							
		Római catholicus	Helvét hitvallásu	Agostai hitvallásu	Izraelita	Magyar	Német	Tót	Helybeli	Vidéki	Külföldi	Egész tandijt fizet	Fél tandijt fizet	Ingyenes		11 éves	12 éves	13 éves	14 éves	15 éves	16 éves	17 éves	18 éves
I. osztályban.	23	16	6	1	—	23	—	—	12	11	—	21	—	2	9	3	11	6	1	—	—	—	—
II. osztályban.	30	20	4	2	4	28	2	—	21	9	—	22	3	5	8	—	—	8	9	10	3	—	—
III. osztályban.	18	14	1	1	2	17	1	—	12	6	—	10	7	1	4	—	—	—	2	6	5	3	2
Összesen:	71	50	11	4	6	68	3	—	45	26	—	53	10	8	21	3	11	14	12	16	8	3	2

Statistikai kimutatás a „Nőképző-egylet“ tanodájának növendékeiről:

1872/73 év.

Osztály	Növendékek száma	Vallásra névre				Nyelvre nézve			Helyre nézve			A tandij havonként 5 és 7 frt			Az intézetben lakik	Életkorra nézve (é v e s)											
		Római catholikus	Helvét hitvallású	Agostai hitvallású	Izraelita	Magyar	Német	Tót	Helybeli	Vidéki	Külföldi	Egész tandijt fizet	Fél tandijt fizet	Ingyenes		7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
I. osztály	17	9	3	3	2	13	4	—	11	6	—	15	1	1	5	—	—	—	—	6	5	3	2	1	—	—	—
II. osztály	33	18	9	5	1	33	—	—	19	14	—	28	2	3	15	—	—	—	—	—	5	14	8	6	—	—	—
III. osztály	14	9	3	1	1	14	—	—	9	4	1	14	1	1	3	—	—	—	—	—	—	—	3	3	5	2	1
Osztatlan 4 osztályú elemi iskola	20	12	2	4	2	19	1	—	15	5	—	19	1	—	2	1	5	2	6								
Többféle tantárgyakban oktatást nyernek különórákban	15																										
Összesen:	99	48	17	13	6	79	5	—	54	29	1	76	5	5	25	1	5	2	6	10	12	17	13	10	5	2	1

A tanintézet igazgatása.

A tanintézet ügyeit egy 9 tagú bizottmány, az egylet elnökségével élén, intézi: minden fontosabb kérdést azonban — határozat hozatal végett — a választmány elé terjeszteni tartozik.

A tanintézetben az oktatást egy igazgató tanár elnöklete alatt álló egy tanári kar eszközli, mig a növendékek feletti folytonos őrködés és azok nevelése egy okleves igazgatónő, és több nevelőnő hatáskörébe tartozik, kik a megállapított napirend megtartására s a feladatok pontos teljesitésére is felügyelnek.

1872/3.

Tanári kar.

Igazgatótanár:	Tantárgy:
1. **Dr. Corsan Avendano Gábor** (kath. gymn. igazgató tanár)	Természettan.
Tanárok:	
2. **Bogisclich Mihály**	R. k. hittan.
3. **Feleki**	Helv. h. hittan.
4. **Korcsek István**	Ág. hitv. hittan.
5. **Torkos László** (ev. gymn. tanár)	Magyar nyelvtan.
6. **Fekete József** (kath. gymn. tanár)	Számtan.
7. **Cherven József** (kath. gymn. tanár)	Földrajz.
8. **Csiky Kálmán** (ref. gymn. tanár)	Történelem.
9. **Baranyovszky Ignácz** (kath. gymn. tanár)	Természetrajz.
10. **Kozma József** (budai képezdei igazgató tanár)	Gondolkodás-, nevelés- és lélektan.
11. **Baráth Ferencz** (ref. gymn. tanár)	Széptan.
12. **Landauer** (az orsz. rajzakademia tanára)	Rajzolás.
13. **Bogisich Mihály**	Ének.
14. **Nagy**	Szépirás.
15.	Tornászat.
16. **Kmetty István,** a 4. elemi osztály tanára.	

Nevelőnői testület.

Igazgatónő:	Tantárgy:
1. **Dusóczky Károlyné.**	
Nevelőnők:	
2. **Korner Anna**	Német és angol nyelv.
3. **Regnie Hermence**	Franczia nyelv,
4. **Herzog Sarolta**	Német nyelv az elemi osztályokban.

A kézi munkákban **Dusóczky Hermina** és **Dubanovszky Antonia** adnak oktatást.

A nőképző-egylet tanintézetének önképző köre.

Az 1871/72-dik tanév folyamában Veres Pálné egyleti elnök ösztönzésére a nőképző-egylet tanintézetének növendékei között önképző kör alakult, mely a magyar nyelv és irodalomnak szavalatok, irály-gyakorlatok készitése és azok megbirálása által való minél tökéletesebb gyakorlását tüzte ki czélul.

Az önképző kör eleinte még szükebb körben mozgott saját tagjai közül választott elnöke, Freund Vilma vezetése alatt, az 1872/73-dik tanévben azonban, miután a kör vezetését az igazgatóság felkérése folytán Torkos László, az intézet magyar nyelv és irodalom tanára vette át, a tagok száma nagyon megszaporodott, kik hetenkénti összejöveteleiken a buzgóságban és igyekezetben egymással dicséretesen versenyeztek.

Az 1872/73-dik tanévben a kör mindössze 30 ülést tartott, melyen mintegy 100 szavalat tartatott s 60 dolgozat és birálat olvastatott fel.

A körnek tagjai egy-egy forint tagdijt fizettek, mely könyvekre és folyóiratokra fordíttatván, ezáltal az önképző kör könyvtárának alapja vettetett meg. A megszerzett folyóiratok és könyvek a következők: Budapesti szemle, Athenaeum, Magyarország és a nagy világ, Vasárnapi ujság, Eötvös „Magyarország 1814-ben,“ Tompa Mihály összes müvei, Arany János összes müvei, Vörösmarty Mihály összes müvei, P. Szathmáry Károly „Magyarhon fénykora“, Vahot Sándorné „Sziklάry Ilona“, Jókai Mór „Téli zöld“, Horváth Mihály „Zrinyi Ilona“.

A körnek tisztviselői az elnökön kivül a következők voltak: Puky Róza alelnök, ki az elnököt, ha akadályozva volt gyülésen megjelenni, helyettesítette, Lubinszky Emma főjegyző, Lthymmel Malvin aljegyző és Böszörményi Jolán pénztárnok.

III.

AZ EGYLET SZERVEZETE.

Az „Országos Nőképző-egylet“

ALAPSZABÁLYAI.

I. RÉSZ.

Czím.

1. §.

Az egylet czime »Országos nőképző-egylet«.

Czél.

2. §.

Az egylet czélja:

Általában alkalmat nyujtani a magasb müveltségre törekvő nőknek oly ismeretek és ügyességek elsajátitására, melyeknél fogva különösen a szegényebb sorsuak önálló tisztességes életpálya folytatására képesittessenek.

3. §.

E czélok elérésére az egylet a fővárosban minta-nőnöveldét tart fenn. Ez intézetben egy, a törvény igényeinek megfelelő négy osztályú elemi és négy osztályú polgári s ezek felett egy magasabb két osztályú tanfolyamot rendez be, melyen a leány-iskolákban alkalmazható tanitónők, illetőleg nevelőnők is kiképeztetést nyerhessenek, sőt ha az egylet anyagi ereje engedi, ehhez még egy gyermek-kertet kapcsoland, miáltal az egylet elérni véli, 1-ör az öszhangzatos fokonkénti kiképeztetést, 2-or a gyakorló iskolát, és 3-or hogy a növendékek a gyermekkertben szemlélet által, a gyermekekkel való okszerü foglalkozást és velök való bánásmódot elsajátíthassák.

Oda igyekszik hatni, hogy a vidéken is minéltöbb helyen nőképző-egyletek alakuljanak, az ily vidéki egyletek törekvéseit előmozdítja, részint a központból esetenkint adható értesitések s választmányi kiküldöttek által, részint számukra teljesithető közvetitések, részint azáltal, hogy a vidéken szétszórtan létező egyletek között mintegy összekötő kapcsul s azok központjául szolgálván, a nőnevelésben országszerte szükséges öszhangzatot iparkodik kifejteni.

Vagyon.

4. §.

Az egylet vagyonát és jövedelmét képezik az alapitványok a tagok évi járulékai, a netalán nyerendő kegyes adományok s az ezekből szerzett és szerzendő ingó és ingatlan tárgyak, — ezeken kivül a rendezendő hangversenyek, tánczvigalmak, ünnepélyek, sorsjátékok jövedelmei. Az igy befolyó pénzeket az egyleti pénztárnok — nyugta mellett átveszi, — azokat takarékpénztári könyvecskékbe és esetleg a választmány által meghatározandó jövedelmes érték papirokban helyezi el; — tüz és betörés ellen biztos helyen őrzi, fizetéseket, melyek az évi költségvetésben megállapitva nincsenek, az elnök nyugtájára eszközöl, s a kezelése alatt lévő egyleti vagyonért egész vagyonával felelős.

Székhely.

5. §.

Az egylet székhelye: „Budapest“.

Pecsét.

6. §.

Az egylet pecsétje az egylet czimét tünteti fel „Országos Nőképző-egylet“ körirattal „Haladjunk“ jeligével.

II. RÉSZ.

Tagok.

7. §.

A tagok háromfélék, — alapitók, igazgatók és rendesek.

Alapitó tagok azok, kik az egylet vagyonához legalább száz o. é. forinttal vagy készpénzben azonnal hozzájárulnak, vagy a tőke lefizetéseig annak megfelelő 5% kamat fizetésére magukat kötelezik.

Igazgató tagok azok, kik az egylet czéljaihoz hat évi kötelezéssel, évenként 5 o. é. forinttal járulnak.

Rendes tagok pedig azok, kik hat évre évenkénti 3 o. é. forint fizetésére magukat kötelezik.

Felvétel.

8. §.

Az egyletbe való felvétel választmányi ülésben a választmány valamelyik tagjának ajánlatára történik. A választmány elutasitó határozata ellen a belépni szándékozó a közgyüléshez felebbezhet.

A tagok jogai.

9. §.

Minden alapitó, igazgató és rendes tagnak joga van, mindazon előnyöket élvezni, melyeket az egylet nyujt, a közgyülésen megjelenni s tanácskozni; szavazati joggal azonban egyedül az alapitó és igazgató tagok birnak.

A tagok kötelességei.

10. §.

A tagok kötelessége az alapszabályokat megtartani, — s tagilletékeiket az egylet pénztárába kötelezéseikhez képest pontosan befizetni, — az egylet anyagi és szellemi felvirágozását előmozditani.

A tagság megszünése.

11. §.

Az egyleti tagság megszünik:

1. Önkéntes kilépés által az elvállalt kötelességek teljesitése után. —

2. Kitiltás által, ha az egyleti tagjárulékát többszöri megintés daczára sem fizette le, vagy halál esetén; a tagok s illetve jogutódaik kötelezettsége azonban a kötelezés tartamára épségben marad.

III. RÉSZ.

Ügyvezetés.

12. §.

Az egyleti ügyek vezetését a közgyülés, választmány, az egyleti elnök, al-elnökök, jegyzők, pénztárnok és ellenőr hatáskörükhöz képest gyakorolják.

Közgyülés.

13. §.

Az egylet évenként rendesen egy közgyülést tart, mely helyhez nem kötve az elnök által legalább 3o napal előbb kitüzendő; — fontos és sürgős esetekben az elnök a közgyülést rendkivüli időben is összehívhatja, a tagokat arról 8 nappal előbb tudósitván. Határozat hozatalra 2o tag jelenléte szükséges, — a közgyülés határozatai a jelen nem levők és nem szavazókra nézve is kötelezők; — határozatok szótöbbséggel hozatnak, egyenlő szavazatok esetében az elnök szavazata dönt.

A közgyülés hatáskörébe tartozik az elnököket, a tisztviselőket és a választmányt megválasztani; — a tisztviselők három évre, a választmányi tagok pedig egy évre választatnak; — a közgyülés hatáskörébe tartozik továbbá az évi jelentés meghallgatása, a pénztári számadások felül-vizsgálása s az azok iránti fölmentvény megadása; egyleti tagnak az egyletből végsorbani kizárása; az alapszabályok módositása, s egyes inditványok felett és az egylet netaláni feloszlása s az egylet vagyonának hova fordítása iránti határozat.

A közgyülések jegyzőkönyvei az elnök és a közgyülés által kiküldött 2 választmányi tag aláírásával hitelesíttetik.

Választmány.

14. §.

A választmány, mely a közgyülésnek felelős, 6o rendes, 1o póttagból áll, jogérvényes határozat hozatalára az elnökön kivül 8 tag jelenléte szükséges. A választmány havonként ülést tart, rendkivüli esetekben többször is.

Hatásköréhez tartozik a tagok felvétele, tanitók, tanitónők felfogadása, elbocsátása, fizetésök megállapitása, az egylet vagyona fölötti őrködés, a pénztári számadások félévenkénti megvizsgálása, a rendkivüli kiadásoknak az elnök általi utalványoztatása, az egylet helyisége, bérlete és felszerelésének gondozása, az évi költségvetés megállapitása, előterjesztése s az egyleti ügyek állásáról való jelentéstétel a közgyülésnek.

A választmányi ülések jegyzőkönyve, az elnök és két választmányi tag által hitelesittetik.

Elnök.

15. §.

Az elnök az egylet szellemi munkálkodásának irányára ügyel, annak vagyoni viszonyai felett őrködik, a pénztárt a pénztárnok jelenlétében időnként előleges értesités nélkül megvizsgálja, és az évi költségvetésben meg nem határozott kiadásokat utalványozza; vezeti a közgyüléseket és választmányi üléseket, szavazatok egyenlő száma esetében szavazatával dönt, hatóságok és harmadik személyek irányában az egyletet képviseli.

Alelnök.

16. §.

Az alelnökök az elnök akadályoztatása esetében őt minden tekintetben helyettesítik.

Jegyző.

17. §.

A jegyző szerkeszti a jegyzőkönyvet, az egylet mindennemü levelezéseit viszi és az évi ülésekben az egylet müködéséről tesz jelentést.

Pénztárnok.

18. §.

A pénztárnok kezeli az egylet pénzeit, gondoskodik arról, hogy a jövedelmek pontosan befolyjanak, rendkivüli kiadásokat, melyek

a költségvetésben megállapítva nincsenek, egyedül az egyesület és annak nevében működő elnök utalványozása alapján eszközölhet,— a bevételekről és kiadásokról pontos számadási könyvet, azaz rendes naplót vezet, az elnöknek részletes pénztári kimutatást bármikor, a választmánynak pedig félévenként, rendes számadást pedig évenként a gyülésnek beadni tartozik, a pénztár állásáról bármely időben felvilágositást adni köteles; járulékaikkal hátramaradt tagok névsorát a választmánynak bemutatja.

Ellenőr.

19. §.

Az ellenőr a pénztárt ellenőrzi, s a pénztárnokot ügykörében a számadások elkészítésében segiti.

IV. RÉSZ.

Az egylet feloszlása.

20. §.

Az egylet feloszlása csak az esetben történhetik, ha azt az illető indítvány tüzetes tárgyalására egybehivott közgyülésben a szavazattal biró tagoknak legalább kétharmada a feloszlást elhatározandja. Az ezen gyülésen jelenlevők szavazat-többséggel határoznak az egylet vagyonáról is, mely minden esetre egyedül magyar nőképzési célokra fordítható. Ha a feloszlás kimondása végett kitüzött gyülésre a szavazattal biró tagok elégséges számban nem jelennének meg, az esetben 30 napban belől tartandó uj közgyülés, annak különös kijelentése mellett hirdettetik ki, hogy az egylet feloszlása, és a vagyon hova forditása, a megjelenendő tagok számára való tekintet nélkül fog tárgyaltatni s végleg eldöntetni. Ugy a feloszlás, mint a vagyon hova forditása iránti határozat azonban a foganatositás előtt, mindenkor a magyar királyi Belügyminiszteriumhoz jóváhagyás végett felterjesztendő.

Az egylet tisztviselősége.

Elnök:	VERES-BENICZKY HERMIN.
Alelnök:	GR. TELEKY SÁNDORNÉ, TELEKY JOSEFINE.
Másodelnök:	JANKOVICS ANTALNÉ.
Pénztárnok:	GÖNCZY PÁLNÉ.
Ellenőr:	BALOGH LÁSZLÓ ANNA.
Jegyző:	TORKOS LÁSZLÓ.
	HENTALLER BATTA SZILÁRDA.

Az „Országos Nőképző-egylet“

1873-ik évre megválasztott

VÁLASZTMÁNYI TAGOKNAK NÉVSORA.

Tiszteletbeli tagoknak:

Gr. Andrássy Gyuláné
gr. Batthyány Lajosné
Bohus-Szőgyény Antonia
br. Eötvös Józsefné
br. Gerliczy Vinczéné
gr. Károlyi Edéné
br. Podmaniczky Árminné
Ferenczy Ida
gr. Teleky Julia
Kubinyi Vilmosné
gr. Zichy Pál-Ferenczné.

Választmányi tagoknak ajánltatnak:

Adler Antalné
Bánó Józsefné br. Jeszenszky Riza
Bárány Nándorné
Bayer Karolina
Benedicty Györgyné
Benitzky Ödönné Keglevich Stefanie grófnő
Bradács-Koczó Irén
Bőke Gyuláné
Farkas Györgyné
gr. Festetich Leóné
Grenzenstein-Szende Gabriella
Geppert Lázárné
Glatz Antalné
Gorove Constantia
Gönczy Etelka
Harsányi Ignáczné
Hentaller Elma
Hentaller Mária
Herzberg Sándorné
Hollán Ernőné
Hieronimy Károlyné
Horváth Lajosné
Jankovich Béláné
Kápolnay Istvánné
Karlovszky M. Ida
br. Laffert Antalné
László-Csörgheő Gizella
Lövey Klára
Lumniczer Sándorné
Majthényi-Szeleczky Mária
Máday Jánosné

Marsalkó Leóné
Móricz Pálné
Nadányi Albertné
Pauler Tivadarné
Pollák Jenőné
P. Szatmáry Károlyné
Rózsaághy Antalné
Rökk Lilla
Rudnay Józsefné
Sándor Zsigmondné
Spuller Antalné
Stettner Jakabné
Szabó Richardné
Szabó-Szantpály Janka
Szathmáry-Király Pálné
Szathmáry Károlyné
Székely Imréné
Szigethy Gyuláné
Szitányi Vilmosné
Tóth-Kugler Erzsébet
Tolnay Lajosné
Vadnay Károlyné
br. Vay Béláné
Valaszky Jánosné
Várady Gáborné
Wohl Stefania
Zirzen Janka.

Póttagoknak:

Bittó Fidélné
Braun Lajosné
Flesch Mórné
Galbavy Mária
Kozma-Gesztessy Etelka
Kohner-Swáb Lujza
Popper-Csillag Róza
Rudnyánszky-Zádor Lilla
Stauffer Adolfné
Stettner Henriette
Spuller Erzsébet.

Pénztári kimutatás.

1868/9 év.

Bevétel	1709 frt 86 kr.
Kiadás	458 frt 73 kr.
Maradék	1251 frt 13 kr.

1869/70 év.

Bevétel	5080 frt 75 kr.
Kiadás	2136 frt 38 kr.
Maradék	2944 frt 37 kr.

1870/1 év.

Bevétel	9901 frt 74 kr.
Kiadás	5461 frt 84 kr.
Maradék	4439 frt 90 kr.

1871/2 év.

Bevétel	21,413 frt 17 kr.
Kiadás	17,718 frt 23 kr.
Maradék	3,694 frt 94 kr.

1872-dik augusztus 1-től — 1873-dik május 1-ig.

Bevétel	30,416 frt 8 kr.
Kiadás	13,451 frt 24 kr.
Maradék	16,964 frt 84 kr.

GESCHICHTE

DES

„Ungarischen Landes-Frauenbildungs-Vereines"

UND DESSEN

STATISTISCHER AUSWEIS.

ÜBERSETZT

von

Frau Ferdinand Bárány und Fräulein Minna Schiver.

BUDAPEST,
DRUCK VON FANDA & FROHNA
1873.

INHALT.

I.

II.

III.

I.

Die Geschichte des Vereines.

Bevor der 38-te Gesetzartikel des Jahres 1868 veröffentlicht wurde, welcher mehrere günstige Verordnungen zur Hebung der Frauenerziehung enthielt, entbehrte in unserm Vaterlande, die weibliche Jugend die Wohlthaten der Staatsschulen völlig, wodurch es den vermögenslosen Mädchen zur Entwickelung ihrer Intelligenz und zur Erwerbung gemeinnütziger Kenntnisse an Gelegenheit fehlte; überhaupt war das grösste Gewicht bei der Frauenerziehung auf das Erlernen fremder Sprachen, Musik, Tanz etc. gelegt.

Frau Hermine von Veres, geb. von Beniczky, die den grossen Mangel auf dem Felde der Frauenerziehung tief empfand, sowie die dringende Nothwendigkeit, welche die Heilung dieses Uebels erheischte, fasste den Entschluss, für die, bis dahin so vernachlässigte geistige Ausbildung der Frauen, durch Wort und That, soviel als möglich zu wirken.

Wohl tauchten mitunter bange Zweifel in ihrer Seele auf, ob nicht die Gleichgültigkeit der Menge, die Macht der Gewohnheit und der Spott des Vorurtheils den Erfolg dieses Strebens im Keime ersticken würden: doch muthig verfolgte sie den eingeschlagenen Weg, im Vertranen auf die gute Sache.

Sie veröffentlichte nun in einem grossen vaterländischen Blatte einen Aufruf an die Frauen Ungarns, in welchem sie in beredten Worten den Einfluss, den die Frau auf die Sitten und die Bildung

der Familie ausübt, und die grosse Tragweite desselben schilderte und schliesslich die Ansicht aussprach, dass es Pflicht der Frauen sei, selbst den ersten Schritt zur Hebung und Verbesserung der Frauenerziehung zu thun.

Doch verhallte dieser Ruf, der aus der Tiefe eines fühlenden Herzens kam, anfangs wirkungslos. Theilweise lag wohl der Grund in den Zeitverhältnissen. Das Jahr 1866 beschäftigte alle Geister; es galt der Neugestaltung der Constitution unseres Vaterlandes. Die Nation war voll Erwartung, voller Hoffnung für die Zukunft. Dazu gesellte sich die Cholera-Epidemie mit allen ihren traurigen Folgen.

Doch wer einmal eine grosse Idee erfasst, der lässt sich nicht so leicht durch Hindernisse zurückschrecken. Als sie sah, dass ihr Aufruf an die Frauen erfolglos blieb, verschickte sie Privat-Briefe an Frauen ihres Landes, sie zu einer Conferenz nach Pest einladend, um über die Mittel zur Hebung der Frauenerziehung zu berathen. Diese Zusammenkunft fand denn auch am 24. Mai 1867. statt. Hier hielt Frau Hermine von Veres-Beniczky einen Vortrag, in welchem sie in beredten Worten die Nothwendigkeit zur Gründung eines Frauenbildungsvereines auseinander setzte. Die anwesenden 22 Damen ergriffen die Idee mit Begeisterung und erklärten sich einstimmig als Mitglieder des gründenden Vereines; es waren folgende Damen: Gräfin Stefanie Beniczky-Keglevich, Fr. Stephan v. Baloghy, Fr. Georg v. Benedicty, Ida v. Gellén-Biróczy, Fr. Anton v. Gorove, Fr. Ernst v. Hollán, Fr. Wilhelm v. Kubinyi, Christine v. Kubinyi, Fr. Emerich v. Mocsáry, Fürstin Julius Odescalchy, Piroska v. Olgyay, Baronin Armin Podmaniczky, Anastasie v. Pechata, Fr. Constance v. Rudnay, Fr. Sigmund v. Sándor, Fr. Carl v. Szathmáry, Gräfin Alexander Teleky, Fr. Hermine v. Veres, Rosa v. Zolyomi-Tornyos. — Fr. Hermine v. Veres wurde sofort zur provisorischen Präsidentin, Frl. Piroska v. Olgyay zur Secretärin erwählt.

Auf der Conferenz wurde beschlossen: „dass der Verein dahinstreben wolle, den Frauen zur gründlichern Ausbildung und höheren Entwickelung ihrer Intelligenz, sowie zur Erwerbung gemeinnütziger Kenntnisse Gelegenheit zu bieten. Ferner zur Erreichung dieses Zieles, sobald es die pecuniären Verhältnisse ermöglichten, einen Lehrsaal zu eröffnen. Als wirklich constituirt würde sich der Verein aber erst dann betrachten, wenn 100 Mitglieder

demselben beigetreten seien". Somit war also das Fundament zur Bildung des Vereines gelegt.

Um diese Zeit gab Frau Hermine von Veres-Beniczky im Interesse der gründlichern und höhern Ausbildung der Frauen und ihrer Erwerbsbefähigung eine Broschüre heraus, unter dem Titel: „Ansichten im Interesse der Frauenfrage", und arbeitete nun unermüdlich, um das Wachsen und Gedeihen des jungen Unternehmens zu fördern und feuerte auch Andere, durch ihren Eifer zur Mitwirkung an demselben an; sie setzte ihre Hoffnung in die siegende Kraft der Idee. Und sie hatte sich nicht getäuscht! Die Zahl der Vereinsmitglieder war bald auf 100 angewachsen, die Lebensfähigkeit des Vereines constatirt und die Erreichung seines Zieles nur noch eine Zeitfrage.

Noch in demselben Jahre wurden die, dem Ministerium unterbreiteten Statuten bestätigt und die provisorische Präsidentin konnte nun auf den 23-ten März 1868. eine constituirende General-Versammlung einberufen.

Die Congregation wählte: zur Präsidentin Frau Hermine von Veres-Beniczky, Vicepräsidentin Gräfin Alexander Teleky, Cassierin Fr. Carl v. Szathmáry, Controlleurin Fr. Wilhelm v. Kubinyi, Secretair Herrn Josef Toth.*)

Zur Leitung der Vereinsgeschäfte wurde ausser dem Vorstand noch ein Ausschuss von 50 Mitgliedern gewählt.

Die General-Versammlung betraute einige Sachverständige mit der Ausarbeitung eines Lehrplanes. Eine Capazität im Lehrfache, Herr Paul von Gönczy versprach dem Vereine seine, auf reiche Erfahrungen gestützte Mitwirkung.

Ferner wurde beschlossen, dass jährlich ein Vereinsbuch gedruckt werde, damit die in den Provinzen wohnenden Mitglieder und das Publikum über die Verwaltung der Vereinsangelegenheiten durch den leitenden Ausschuss, den Kassenausweis, Bestand der Mitglieder und deren Beitragsgebühren in Kenntniss gesetzt würden, welches jährlich unentgeltlich den Mitgliedern zugeschickt wird.

---

*) Nach Verlauf eines Jahres dankte der Schriftführer, der Cassier und Controleur ab; es wurden nun die vacant gewordenen Stellen, als Schriftführer Adalbert Kovács, als Cassier Frau Paul v. Gönczy, als Controleur Frau Stephan v. Balogh gewählt; jedoch legte Adalbert Kovács, nachdem er zwei Jahre als Schriftführer fungirte und sich bei dem Vereine viele Verdienste erworben hat, wegen eingetretener Familienverhältnisse, sein Amt nieder; an seine Stelle wurde Ladislaus Torkos gewählt.

Nachdem nun dem Vereine die nöthigen Geldmittel zur Verfügung standen, wurde die Schule des „Frauenbildungs-Vereins“ am 17. Oktober 1869 in Pest eröffnet; anfangs zwar nur eine I. Klasse mit 12 Zöglingen.

Bei der Eröffnungsfeier hätte wohl Niemand mit grösserer, inniger Freudigkeit sprechen können, als jene edle Frau, welche nachdem sie mit der ganzen Kraft ihrer Seele für das Gelingen einer grossen Idee gekämpft und gerungen, nun die ersten Früchte ihres Strebens reifen sah.

Frau Hermine von Veres setzte in ihrer Rede die Mängel der jetzigen Mädchenerziehung auseinander, sowie die wichtige Stellung der Frauen in der Gesellschaft. Sie empfahl die Schule der besonderen Aufmerksamkeit der Professoren, von deren Eifer und Tüchtigkeit ja vor Allem die Vorzüglichkeit der Anstalt abhinge. Sodann forderte sie in ernsten freundlichen Worten die Eltern auf, die Kinder dem Institute nicht zu entziehen und ermunterte die Zöglinge zu Fleiss und guter Aufführung. Indem sie den Segen Gottes auf die Anstalt herabflehte, gab sie ihrem Wunsche Ausdruck, dass dieselbe stets eine Pflanzstätte nützlicher Kenntnisse und weiblicher Tugend bleibe.

In einer ebenso tief durchdachten, als zum Herzen sprechenden Rede, äusserte Herr Professor Torkos seine Freude über die Gründung der Schule, und sprach die Hoffnung aus, dass durch Arbeit auf diesem Felde, gewiss dem theueren Vaterlande ein reicher Segen erspriessen werde.

Nach ihm gab der königl. Schulrath Herr Anton von Zichy, als Vertreter der Regierung seine Freude über die Errichtung der Anstalt kund und ermunterte den Verein zur Ausdauer und zum Fortschreiten auf der eingeschlagenen Bahn.

Eine gehobene Stimmung erweckte es bei den Vereinsmitgliedern, dass bei der Eröffnungsfeierlichkeit nicht nur die Vereinsmitglieder sehr zahlreich erschienen, sondern dass der Verein das Glück hatte, grosse und gefeierte Männer bei dieser Gelegenheit in seiner Mitte zu begrüssen, ein Zeichen, dass bei den ernsten Männern der Wissenschaft und den Vertretern der vaterländischen Literatur die Vorurtheile zu schwinden begonnen haben, welche bisher zum Theil der höheren geistigen Ausbildung der Frauen hemmend entgegen traten.

Ein fröhliches Bankett vereinigte die Vereinsmitglieder, zu

welchem auch viele der Herren Professoren und einige Notabilitäten der Journalistik als Ehrengäste geladen waren. In der heitersten und anregendsten Stimmung endete dieser für den Verein stets denkwürdiger Tag. So wurde der Baum gepflanzt, welcher nun kräftig empor wächst, seine Aeste und Zweige weit hinaus breitet.

Jetzt ging das begonnene Werk schnell seiner weiteren Entwicklung entgegen. Es gelang dem Vereine, die vorzüglichsten Lehrkräfte für die Schule zu gewinnen; wenn diess nun zwar grosse Ausgaben erheischte, so war der dadurch erzielte Erfolg auch ein um so grösserer.

Zum Schuldirektor wurde Herr Paul v. Gyulai, zur Direktrice Frau Alexander Vachott gewählt.

Die zum Unterricht bestimmten Lehrfächer waren folgende: ungarische, deutsche und französische Sprache, sowie die Literatur der beiden ersteren, Seelenlehre und Logik Erziehungs- und Gesundheitslehre, Aesthetik, Kulturgeschichte, Naturgeschichte und Naturlehre, Rechnungslehre, einfache Buchhaltung und Zeichnen. Ausserdem ward noch von Frau Georg v. Illésy der stenographische Unterricht ertheilt.

Zu Ende des ersten Schuljahres wurde vor einem zahlreichen und fachkundigen Publikum eine öffentliche Prüfung abgehalten. Der glänzende Erfolg ist vor Allem der Tüchtigkeit und dem Eifer des wirkenden Lehrkörpers zuzuschreiben. Bei dieser Gelegenheit wurden Prämien - Geschenke unter den Schülerinnen vertheilt.

Im folgenden Jahre 1870 wird die II. Klasse eröffnet; es nehmen bereits 41 Schülerinnen am Unterrichte theil. Frau Baronin Barkóczy-Dömök wird als Directrice gewählt.

Im Laufe des Jahres gelangt der Ausschuss zu der Ueberzeugung, dass es zweckdienlich sei, die Schule durch eine Anstalt für Interne zu erweitern, und dadurch auch den in der Provinz wohnenden den Besuch derselben zu ermöglichen.

Jedes Jahr bringt neue Errungenschaften. Der gefasste Plan wird im Jahre 1871 ausgeführt und die Schule zu einer Erziehungs-Anstalt für Interne und Externe umgestaltet, nachdem die Zahl auf 71 gewachsen. Diese Einrichtung bewährt sich durch die Thatsache, dass viele Schülerinnen aus der Provinz sich in dem Institute aufnehmen lassen. Es wird nun auch gleichzeitig die

III. Klasse eröffnet und der Unterricht in drei verschiedenen Lehrsälen ertheilt.

Der Schulplan wird durch die Aufnahme des Religionsunterrichtes, der von Geistlichen der verschiedenen Confessionen zu gleicher Zeit in verschiedenen Lehrsälen ertheilt wird, sowie durch den Unterricht in Geschichte und Geographie erweitert.

Herr Paul v. Gyulai tritt, durch andere vielfache Geschäfte verhindert von der Direktion zurück. Einen Nachfolger gewinnt die Anstalt in Herrn Professor Gabriel Corzan Avendano, Direktor des Staats-Gymnasiums. Es wirken bereits 13 Professoren an der Schule, sowie zwei Lehrerinnen; eine Deutsche, aus dem Droysiger Seminar; und eine Französin aus Paris. Die Anstalt hat einen alleopathischen und einen homöopathischen Hausarzt.

Der Verein entsendet jeden Monat vier Ausschussdamen welche die Oberaufsicht über die Schule und die Haushaltung führen.

Auf Anregung der Präsidentin Frau Hermine v. Veres-Beniczky, entsteht im Institute ein Selbstbildungs-Verein, welcher unter dem Vorsitze des Herrn Professor Torkos schon jetzt sehr schöne Erfolge aufzuweisen hat.

Durch Schenkungen Einzelner wird der Grund zu einer Bibliothek und zu einer Mineralien-Sammlung gelegt. Die Anstalt wird mit den nöthigen Schulutensilien ausgestattet. Der Verein gewährt, um auch unbemittelten die Wohlthaten des Unterrichts zu ermöglichen, einigen Schülerinnen Ermässigung im Schulgeld, anderen vollständige Erlassung desselben. Die vermehrten Vereinsgeschäfte machen die Wahl einer zweiten Vice-Präsidentin sowohl als auch einer Schriftführerin nöthig. Zur Ersteren wird Frau Anton v. Jankovics, zur zweiten Frau v. Hentaller-Batta gewählt.

Die öffentlichen Prüfungen des Jahres 1872, welche drei Tage währten, erregten allgemeines Interesse, sowie auch grosse Freude bei den Eltern und allen Denjenigen, welche die Hebung der Frauenbildung zu fördern suchen. Es wurden auch dieses Mal Preise unter den Schülerinnen vertheilt.

Die Direktrice, Frau Baronin Barkóczy verliess, einem Rufe nach Marmaros-Sziget folgend, die Anstalt; zu ihrer Nachfolgerin ward Frau Dusóczki gewählt.

Die bisher so mangelhaft und unsystematische Vorbildung

der Mädchen macht sich besonders bei der Aufnahme neuer Zöglinge in die höheren Klassen der Anstalt fühlbar und wirkt hindernd auf ihr Fortschreiten. Auf Anregung der Frau Hermine von Veres beschliesst der Ausschuss des Vereines, neben den bereits bestehenden höheren Klassen einen 4-klassigen Elementar-Cursus zu errichten dieses Project wird auch noch in demselben Jahre ausgeführt. Die Erweiterung der Anstalt führt natürlich eine Vermehrung der Lehrkräfte mit sich.

In diesen Elementar-Klassen wurde unter Anderen Fräulein Charlotte Herzog, welche ihre Ausbildung in dieser Anstalt erhielt, als Hilfslehrerin angestellt, nachdem sie mit einer anderen Mitschülerin die Lehrerinen-Prüfung vor der Staats-Commission mit schönem Erfolge bestanden hatte.

Die Zahl der Zöglinge nahm auch dieses Jahr abermals zu, Interne sind 26, Auswärtige 58, Hörer einzelner Lehrgegenstände sind ausserdem 15, und so ist die Gesammtzahl der Zöglinge, die ihre Ausbildung hier erlangen: 99. Nachdem die Anmeldung zur Aufnahme interner Zöglinge immer zunimmt, sah sich der Verein veranlasst, die bisherige Wohnung um eine bedeutend grössere aufzugeben, für welche 6000 fl. Miethzins bezahlt wird.

Als ein besonderes erfreuliches Ereigniss haben wir in den Annalen unseres Vereines die Thatsache zu bezeichnen, dass am 5-ten April 1872 Ihre k. k. Majestät, unsere geliebte Königin, in Begleitung der verwitweten Baronin Eötvös und des Oberhofmeisters Baron Noptsa, unser Institut mit ihrem allerhöchsten Besuch beglückte. Nachdem Ihre k. k. Majestät sämmtliche Räume der Anstalt besichtigte und sich angelegentlich nach Allem erkundigte, sprach sie ihre Zufriedenheit mit den bestehenden Einrichtungen aus, und geruhte ihren allerhöchsten Namen in ein zu diesem Zwecke angefertigtes Album einzutragen. Die Zöglinge hielten an Ihre Majestät Ansprachen in ungarischer, deutscher und französischer Sprache, auch wurden denselben auf allerhöchsten Wunsch Fragen aus der Naturlehre vorgelegt, welche sie mit Verständniss und Sicherheit beantworteten. Nachdem Ihre Majestät mehrmals ihre Zufriedenheit geäussert, verliess sie unter Segenswünschen der Anwesenden das Institut. Das Interesse, welches die hohe Frau bei diesem Besuche sowohl, als auch bei verschiedenen andern Gelegenheiten für das Gedeihen unserer Anstalt an den Tag legte, wirkte erhebend auf Alle und liess eine gehobene freudige Stim-

mung unter den Anwesenden zurück. Dieser Tag wird gewiss stets ein unvergesslicher in unserem Vereinsleben bleiben.

Der dirigirende Ausschuss richtete sein Augenmerk besonders auf die Vergrösserung und Hebung der Erziehungsanstalt. Hierzu ist indess unerlässlich, dass die nöthigen Geldmittel zur Bestreitung der daraus erwachsenden Ausgaben beschafft würden.

Ausser den Beiträgen der Mitglieder, sowie auch vieler wohlthätiger Spenden, ist mit besonderer Dankbarkeit der Unterstützung zu erwähnen, welche der Herr Unterrichts-Minister dem Vereine in den Jahren 1871 und 72 (jedesmal 1000 fl, heuer 5000 fl.) unter der Bedingung, dass der Verein eine 4-klassige Mittelschule, die sogenannte Bürgerschule für Mädchen aufrecht erhalten und über die Summe Rechnung leisten muss. Wenn diese Summe im Verhältniss zu den grossen Ausgaben auch nur gering scheint, so ist der Umstand, dass unser Vorhaben von der Regierung gebilligt und unterstützt, uns Staatshilfe zu Theil wurde, von grosser Wichtigkeit und Tragweite.

Zur Hebung der pecuniären Verhältnisse trugen auch noch besonders, die durch Veranstaltung von Bällen, Conzerten, Schauspielen, Tombolas*) erzielten Einnahmen bei, an deren Gelingen die Ausschussdamen, an ihrer Spitze die Vice-Präsidentin Gräfin Teleky, mit unermüdlichen Eifer arbeiteten. Zur Vermehrung seiner Einkünfte beabsichtigt der Verein auch eine grosse Lotterie zu veranstalten, zu der die Erlaubniss bereits vom Ministerium taxfrei ertheilt wurde. Es werden schon die Loose gedruckt und die Ziehung wird im Jahre 1874 stattfinden.

Die Zahl der Vereinsmitglieder vermehrt sich; Viele spenden ihre Kreuzer und Gulden, Mörtel und Steine zum Baue tragend, damit sich dieser immer mehr erhebe. Was jedoch oft noch grösseren Werth hat, als die materielle Hilfe, ist die moralische Stütze, welche Kraft gibt und erhebt. Die im Lande zerstreuten Vereine begrüssen mit theilnahmsvoller Freude die wachsende Schwester. Unter diesem der Erste der Losonczer Frauenverein, welcher in die Reihe der Mitglieder tritt; ihm folgt der Szolnok-Heveser

*) Wir können nicht unerwähnt lassen, den glänzenden Erfolg des im Januar laufenden Jahres arrangirten Tombola-Spieles, welches die Vereins-Cassa mit 7000 fl. vermehrte. Zur Tombola sind Spenden aus den verschiedensten Gegenden des Landes eingelaufen. Das persönliche Mitwirken der hervorragendsten Damen der Hauptstadt, hatte die Feierlichkeit in grossem Masse gehoben.

Waisen- und Armenpflege-Frauenverein, der Miskolczer ref. Pfennig-Frauenverein, der Rimaszombater Frauenverein und der Rimaszombater Mädchenverein.

In den Vorhergehenden haben wir das Wirken des ungarischen »Frauenbildungs-Vereines« innerhalb der Grenzen seines Vereinslebens geschildert; in den Folgenden wollen wir seine Thätigkeit und Bestrebungen zur Hebung der Erziehung des weiblichen Geschlechtes darlegen, die ausserhalb derselben stehen.

An erster Stelle stehe folgende Thatsache:

Damit den Frauen in noch grösseren Dimensionen Gelegenheit zu gründlicher Ausbildung und Entwicklung ihrer Intelligenz geboten werde, stellte die Präsidentin, Fr. Hermine v. Veres, auf einer für diesen Zweck eigens einberufenen General-Congregation des Vereines den Antrag, sich mit einem Bittschreiben an das Abgeordnetenhaus zu wenden: „dasselbe möge das bisher so vernachlässigte Frauenerziehungs-Wesen in seinen mächtigen Schutz nehmen, und auf Kosten des Staates einige allgemeine Landes-Musterschulen für Mädchen errichten, worin ihnen besonders die Gelegenheit geboten werde, sich zu tüchtigen Lehrerinnen und Erzieherinnen ausbilden zu können.» Der Vorschlag gelangte unter allgemeinem Beifall zur Beschlussnahme.

Um jedoch der Petition mehr Gewicht beizulegen, wurden Unterschriften von Frauen gesammelt, wodurch sich die in der Bittschrift niedergelegten Ideen im ganzen Lande verbreiteten und überall Anklang fanden. Zahlreiche Zustimmungs-Adressen, sowohl von Frauenvereinen als auch von Privaten laufen ein. (Die Bittschrift und einige von diesen, in der Beilage.)

Um nach verschiedenen Richtungen hin zu wirken, veranstaltete der Frauenbildungsverein im Laufe des Winters mehrere Vorlesungen, so die Unterhaltung mit anregender Belehrung verbindend. Der Verein war so glücklich für dieselben berühmte Männer der Literatur und Wissenschaft zu gewinnen, wie: Anton Berecz, Moritz Jókai, August Greguss, Ida Karlovszky, Hyacinth Rónay, Karl Szász, Karl P. Szathmáry, Johann Xantus, Maximilian Falk, Baron Lorand Eötvös, Stephan Toldy, Aladár Molnár, Franz Pulszky.

Doch siehe, der Ruf, des mit reger Thätigkeit wirkenden und

in seinen Bestrebungen muthig fortschreitenden Vereines, dringt bis in das Ausland. Diejenigen deutschen Vereine, welche einen gleichen Zweck verfolgen, erblicken ihre Gesinnungsgenossinen in Ungarn und reichen ihr die Freundeshand.

Der „allgemeine deutsche Frauenverein" sendet dem Vereine eine Einladung zu seiner General-Versammlung in Cassel; sie wird mit Freuden angenommen. Denn, Einheit macht stark, Gleichheit der Interessen kräftigt und Austausch der Ideen klärt dieselben. Die Frau Präsidentin Hermine von Veres-Beniczky und Frau von Jankovich werden als Vertreterinnen des ungarischen Frauenbildungsvereines entsendet. Beide halten auf der Casseler Congregation Vorträge; Erstere über den Zweck des vaterländischen Frauenbildungsvereines, Letztere über den Zweck und die Thätigkeit der ungarischen Frauenvereine überhaupt. Beide Vorträge wurden mit grossem Beifall und Interesse aufgenommen. Diese Reise ist auch in anderer Beziehung von Nutzen; die genannten Damen besuchen verschiedene Erziehungs-Anstalten und Kindergärten, und kehren mit dem Wunsche heim, die im Ausland gesammelten Erfahrungen, im Vaterlande zu verwerthen.

Die Hamburger Frauen-Gewerbeschule fordert den Verein zum Austausch ihrer beiderseitigen Vereinsschriften auf.

Der deutsche Philosophen-Congress, welcher zu Frankfurt a. M. (1869) eine grosse Zusammenkunft veranstaltet, ladet die Präsidentin zur Theilnahme an seinen Sitzungen ein. Sie folgt dieser Einladung und hält auf dem Congresse einen Vortrag über den gegenwärtigen Stand der Frauenbildung in Ungarn, sowie auch über den Zweck und die Tendenz des ungarischen Frauenbildungs-Vereines. Die deutschen Blätter äussern sich mit Anerkennung über diesen Vortrag, unter ihnen das ausgezeichnete und weitverbreitete „Magazin für die Literatur des Auslandes".

In Folge der Aufforderung der ungarischen Weltausstellungs-Commission, bewerkstelligte der Verein für die im Jahre 1873 in Wien abzuhaltende internationale Weltausstellung auf dem Felde des Schulwesens der weiblichen Jugend und deren Handarbeiten bei verschiedenen Mädchenschulen und Pensionaten in den Provinzstädten Ungarns eine Sammlung, und hatte hiedurch einen schönen Erfolg aufgewiesen.

Im Vorstehenden haben wir versucht die Geschichte des »ungarischen Landes-Frauenbildungsvereines« und seiner Unter-

richtsanstalt in kurzen Umrissen zu schildern. Schöner jedoch und überzeugender als Worte, reden die Thatsachen! Seit seiner Entstehung im Jahre 1868 bis heute, sind 5 Jahre verflossen, und in dieser verhältnissmässig kurzen Zeit ist aus dem leeren Nichts eine Erziehungs-Anstalt für Mädchen hervorgegangen, die segensreich wirkt, und in derem Hintergrunde eine thätige und einflussreiche Körperschaft steht. So hat denn der Ruf, den die Frau Präsidentin Hermine v. Veres-Beniczky, diese unermüdlich wirkende, für alles Hohe und Grosse begeisterte Frau, damals erschallen liess, in vielen Herzen einen Wiederhall gefunden. Ihre Idee hat sich, mit Vorurtheilen und Hindernissen aller Art kämpfend, dennoch mit überzeugender Gewalt Bahn gebrochen. So haben diese 5 Jahre in diesem Vereinsleben eine gar bedeutsame Geschichte, auf die der Verein mit Befriedigung zurückblicken kann.

Aber noch gibt es kein Stillstehen; schön ist zwar der errungene Erfolg, doch das Endziel nicht erreicht. Die Zukunft ruft zur Arbeit; sie muss muthig fortgesetzt werden.

Das weitere Streben des Vereines ist dahin gerichtet:

1-tens. Das Institut zu einer Musterschule zu gestalten, welche die Frauenerziehung von deren Anfang an bis zu deren Beendigung in harmonischer Entwicklung umfassen soll; theils durch Verbreitung und Hebung der allgemeinen Bildung, wie durch Ausbildung tüchtiger Lehrerinnen; für diesen Zweck wird der Verein:

a) einen, den Bedingungen des Gesetzes entsprechenden vierklassigen Elementar-Lehrkurs;

b) diesen ergänzend eine, durch das Gesetz bestimmte vierklassige Mittel- d. h. Bürgerschule für Mädchen; und endlich

c) einen höheren Lehrkurs mit 2 Klassen einrichten, in welchem die Zöglinge als Lehrerinnen und gebildete Erzieherinnen ihre Ausbildug erreichen könnten. (Hievon sind schon mehrere Klassen ins Leben getreten.)

Ja selbst will der Verein noch:

d) auch einen Kindergarten errichten, in welchem die Zöglinge der höheren Klassen durch Anschauung und Praxis eine vernunftsgemässe Behandlungsweise der Kinder im zartesten Alter sich aneignen könnten. Eine der wichtigsten Aufgaben der Mutter.

Um aber eine solche Anstalt zweckmässig einrichten zu können, wäre die Erwerbung eines eigenen Hauses nothwendig.

2-tens. Strebt der Verein auch dahin, dass in den Provinz-

städten sich Frauenbildungs-Vereine bilden möchten, welchen der Landes-Verein gern als verknüpfendes Band dienen würde.

Die Ausführung dieses Vorhabens ist der sehnlichste Wunsch des Vereines.

Möge es aus seiner Vergangenheit Vertrauen schöpfen für die Zukunft.

BEILAGEN.

A.

Das Bittgesuch des ungarischen Landes-Frauenbildungsvereines, wegen Errichtung einer höheren Bildungsanstalt für Mädchen vorzüglich zur Ausbildung für Erzieherinnen zum ungarischen Abgeordnetenhaus, welches mit 9000 Frauenunterschriften dem Landtage durch Franz Deák eingereicht wurde, wozu er von einer Deputation von 11 Damen persönlich ersucht ward, unter der Anführung der Präsidentin des Frauenbildungsvereines H. v. Veres Beniczky nahmen an der Deputation folgende Damen theil: Vicepräsidentin Gräfin Teleki, Gräfin Beniczky-Keglevich, Frau von Balogh, Frau v. Glatz, Frau v. Gönczy, Gräfin Festetich, Baronin Hermann v. Podmaniczky, Frau v. Jankovich, Frau v. Majthényi, Frau v. Rudnay, lautet folgendermassen:

Hochverehrtes Abgeordnetenhaus!

Alle, denen die Bildung, das geistige und materielle Wohl unserer Nation am Herzen liegt, Alle, die den mächtigsten Faktor des Glückes der einzelnen sowohl, wie ganzer Nationen in der Ausbildung der geistigen Fähigkeiten und in der Veredlung der Sitten finden, begrüssen freudig die Zeit, wo Regierung und Vertretung der Nation den öffentlichen Unterricht und die Volkserziehung zu den wichtigsten Landesangelegenheiten zählen, diese Sache ernstlich erfassen und zu deren Entwickelung durch eingreifende Massregeln beizutragen sich anschicke. Wenn diese Thatsache mit Recht die allgemeine Theilnahme erweckt, so muss sie natürlich noch erhöhte Freude und gespanntere Hoffnungen in den Gemüthern derjenigen erregen, die die Förderung des Erziehungswesens sich zur Aufgabe gemacht haben. Zu diesen gehört auch der Frauenbildungsverein, der seine Thätigkeit auf dem

Felde des Erziehungswesens dem verwahrlosesten Theil zugewendet und dessen Bearbeitung sich zur Aufgabe gewählt hat.

Indem wir aber die Aufmerksamkeit des geehrten Abgeordnetenhauses auf diesen so sehr vernachlässigten Zweig der Erziehungsangelegenheit zu lenken wagen, mischt sich in unsere Hoffnung die gerechte Besorgniss darüber, dass die staatliche Wichtigkeit der Frauenerziehung noch immer nicht in dem Maasse, wie sie es verdient, anerkannt ist. Der klar denkende und gesund fühlende Mensch kann nicht in Zweifel darüber sein, dass im socialen Leben dem Weibe eine ebenso wichtige Rolle, wie dem Manne zufällt. Ihr Wirkenskreis ist nur ein bescheidenerer, aber nicht ein ärmerer; ihre Thätigkeit, die sich nicht in den Krämpfen und Bewegungen des stürmischen, öffentlichen Lebens manifestirt, sondern am geziemendsten am Familienherd zur Geltung kommt, ist eine zwar stillere, aber nicht minder wirksame; ihr Wirken ist ein tiefer wurzelndes und mehr verborgenes, ähnlich dem der Naturkräfte, die durch unbemerkbare Thätigkeit, in Atomen laut zur Welt sprechende Resultate hervorrufen.

Die Organismen sind aus kleinen Zellen gebildet und in diesen wurzelt ihr Leben; solche Zellen des socialen Lebens sind die Familien, und wenn in diesen nicht Gesundheit herrscht, wird die Gesellschaft sich kaum eines frisch pulsirenden, gesunden Lebens erfreuen können. Dieses Familienleben nun, das in unserer Zeit leider offenbar der Zerrüttung entgegengeht, gesund zu erhalten, es wieder zu einem blühenden und fruchtbringenden zu gestalten; das ist vorsugsweise des Weibes Bestimmung. Die Frau ist berufen, als Gattin den Mann in den schweren Mühen des kampfreichen Lebens zu stützen, seine Kraft zu stählen, wenn er ermatten will; seine im Marktgetümmel der Welt so leicht verdorrenden Gefühle zu veredlen und ihm zurückzuzaubern die Seelenheiterkeit, die in den Stürmen des Lebens draussen so oft gedrückt wird. Die Frau ist berufen, als Mutter dem zarten Sprössling die Richtung seiner Entwickelung vorzuzeichnen, frühzeitig in ihm den Grund zu einem festen Charakter zu legen in die noch empfängliche Seele Liebe zum Schönen und Guten, Begeisterung für Wahres und Edles und Achtung vor erhabenen Ideen und vor den Errungenschaften des Menschengeistes zu pflanzen. Unzählige Beispiele beweisen es, dass das grosse Glück hervorragender Männer darin bestand, dass sie mit ausgezeichneten Müttern gesegnet waren.

Wer die Bestimmung und den Wirkungskreis des Weibes tiefer untersucht, der muss bekennen, dass, wenn der Mann die Gesetze, so das Weib die Sitten eines Landes schafft.

Ohne gehörige Ausbildung kann aber die Frau diese ihre erhabene Aufgabe nicht erfüllen. Wie soll sie die ermatteten Kräfte stützen, wenn sie selber ganz gebrechlich und ohnmächtig ist? wie soll sie Interesse für Aufklärung und Wissenschaft wecken, wenn ihre eigene Intelligenz im Dunkel gehüllt ist? wie kann sie Liebe zu den schönen, grossen und nützlichen Resultaten der geistigen Thätigkeit einimpfen, wenn sie selber keine Kenntnisse von ihnen hat? wie soll sie den Charakter und die Achtung vor Ideen ausbilden, wenn ihre eigene Seele unentwickelt ist? wie soll sie in Anderen jene Keime zum Leben wecken, die in ihrem Kopfe und Herzen nur schlummern, aber nicht erwacht sind? Kurz, wie soll die erziehen, die selber nicht erzogen ist?

Und wenn wir unbefangen uns umschauen, so müssen wir mit Schmerz gestehen, dass für diese Erziehung bei uns bei Weitem nicht solche und so viele Gelegenheit sich darbietet, wie es mit Rücksicht auf jenes Ausmass weiblicher Bildung, das wir im Auge haben, zu wünschen wäre. Der Zustand des Elementarunterrichtes ist ein allbekannter, — seinen Mängeln abzuhelfen, das gehört in den Bereich des in Vorbereitung befindlichen Unterrichtsgesetzes. Mädchenerziehungsanstaltan für unsere höheren Klassen gibt es nur in spärlicher Zahl, und noch spärlicher ist die Zahl der Anstalten, welche die Ansprüche, die man mit gründlicher, wahrhafter weiblicher Bildung verbindet, befriedigen könnten. Hier sowie in den Privaterziehungsanstalten erstreckt sich das Unterrichtssystem kaum über die Elemente der Wissenschaften hinaus und beschränkt es sich meist auf Erlernen von fremden Sprachen, Musik, Tanz und den äusserlichen Anstandsregeln der Gesellschaft. Daraus folgt auch, dass in unserem Vaterlande nur mit seltenen Ausnahmen höher gebildete Erzieherinnen sich ausbilden; solche müssen wir aus dem Auslande holen, was aber hinsichtlich der Ausbildung der patriotischen Gesinnung unseren Frauen zum grossen Nachtheil gereiht.

Gründliche Ausbildung der Frauen, Entwicklung ihrer Intelligenz, reiche Gelegenheit sich gemeinnützige Kenntnisse zu verschaffen: das sind unerlässliche Bedingungen, damit die Frau zu der auf dem Felde des Lebens wartenden Thätigkeit befähigt

werde, damit sie im Familienleben die Interessen und das Wohl desselben mit Erfolg befördern und damit sie ein wirksamer Faktor der allgemeinen Kultur werden könne. Bilden wir die Mütter, und unsere allgemeine Bildung wird mit Riesenschritten und gründlich fortschreiten.

Die Erwägung des hier Gesagten hat den »Frauenbildnngsverein« dazu vermocht, im Interesse unseres vernachlässigten Frauenerziehungs-Wesens sich mit einer Bitte an das hochverehrte Abgeordnetenhaus zu wenden: die das ganze Land betreffende Wichtigkeit der Sache, so wie der, schleunige Hilfe erheischende Zustand, und nicht minder unser Vertrauen zu der weisen Einsicht des geehrten Abgeordnetenhauses geben uns die Hoffnung, dass diese unsere Bitte ernste Beachtung und warme Unterstützung finden werde.

Diese Bitte ist aber jetzt folgende:

Das hochverehrte Abgeordnetenhaus wolle einstweilen, bis nämlich aus Landesmitteln mehrere solche Anstalten errichtet werden können, für Errichtung einer Landesschule für Frauen Sorge tragen, welche in unserem Vaterlande den Privatinstituten als Muster dienen und wo unsern Frauen Gelegenheit sich bieten soll, zu jener hohen Stufe geistiger Bildung zu gelangen, auf welcher sie ihrem überaus wichtigen sozialen Berufe nach Gebühr entsprechen können. Die in der Anstalt vorzutragenden Gegenstände wären nach unserer Ansicht folgende: Psychologie, Moral, analytische Denklehre, Erziehungskunde und Gesundheitslehre in deren Grundzügen; in ausgedehnterem Umfange Arithmetik und einfache Buchhaltung; Geschichte der ungarischen Literatur; ungarischer Styl, theoretisch und praktisch; Aesthetik; Geographie; Weltgeschichte mit besonderer Rücksicht auf Kultur- und Kunstgeschichte; Physik, praktische Chemie in ihrer Anwendung auf die Haushaltung; allgemeine Haushaltung; von fremden Sprachen: deutsch, französich und englisch.

Damit wollen wir unsere Frauen durchaus nicht zu Vielwissern machen, wohl aber zu Frauen der Wissenschaft, die im Wissensgebiete sich orientirend und von Interesse für die Werke des Menschengeistes erfüllt, diese Theilnahme und die Liebe zu Aufklärung und Wissen auch dem Kinde einzupflanzen im Stande seien. Denn die Schule wirkt nur mit halbem Erfolge, wenn sie nicht von Seite der Familie Unterstützung erhält, und selten fasst

der Zögling das mit Begeisterung an, wovon er daheim, am häuslichen Herde, nie ein Sterbenswörtchen hört.

Indem wir diese Bitte mit vollem Vertrauen den Abgeordneten des Landes unterbreiten, wagen wir noch die Bitte anzufügen: Sie mögen diesen unseren eben ausgesprochenen Wunsch und Vorschlag anhören und durch den Herrn kön. Unterrichtsminister ausführen lassen.

B.

Briefe an die Präsidentin des Frauenbildungs-Vereines, von den Frauenvereinen aus den Provinzstädten, bei Gelegenheit der Sammlung von Unterschriften für die Petition an den Landtag.

Das Schreiben des Tordaer Frauenvereines.

Mit der ganzen Gluth meines Herzens ergreife ich die Gelegenheit, welche mir den Weg eröffnet, den erhabenen Bestrebungen Ihres geehrten Vereines, mit meiner schwachen Kraft beizutreten. Diese segenverheissende, grosse Idee begegnet dem Wunsche von Millionen Frauen, und ich glaube mit begründeter Hoffnung, dass unsere Landesväter nicht länger zögern werden, dem Fortschritte der geistigen Entwickelung unseres Geschlechtes die Bahn zu öffnen. Wird aber der Erfolg, das begonnene Werk krönen, an welches sich so viel schöne Hoffnungen knüpfen, so wird gewiss jede edel denkende Frau den Verein in ihr Gebet einschliessen, und dieser den nachkommenden Geschlechtern ein unvergängliches Denkmal hinterlassen.

Die mir zugeschickten Unterschriftsbogen sende ich ausgefüllt zurück, und zeichne mit Hochachtung

Frau Ignatz Kukl,
Präsidentin des Tordaer Frauenvereins.

Das Schreiben des Tornaer Frauenvereines.

Da auch wir von jenem erhabenen Gefühle durchdrungen sind, welches den an uns gerichteten, die Hebung der Frauenerziehung betreffenden Aufruf durchweht, und in welchem wir zur Unterschrift einer an den Landtag zu richtenden Petition, wegen Errichtung einer höheren weiblichen Muster-Unterrichts-Anstalt aus

Landesmitteln zu errichten, aufgefordert sind: benachrichtigen wir den geehrten Frauenbildungsverein mit herzlicher Bereitwilligkeit: dass Ihr werther Aufruf in unserm Vereine, ungetheilten Beifall gefunden. — Wir beeilten uns, nicht allein durch Unterschriften des gesammten Vereins, sondern auch, nach besten Kräften, für diese wichtige und weittragende Idee zu wirken.

Beifolgend senden wir, die an uns gelangten Unterschriftsbogen zurück, und wünschen vom Herzen, dass das Ziel, je eher erreicht werde.

Amalie Lovasz Zsarnay,
Präsidentin des Tornaer Frauenvereins.

Das Schreiben des Szathmárer Frauenvereines.

Die an den „Szathmárer wohlthätigen Frauenverein" gesandten Unterschriftsbogen, eine Petition wegen Errichtung einer höheren weiblichen Unterrichtsanstalt betreffend, erlaube ich mir hierbei zurückzusenden. Mit Freude erfülle ich den Auftrag des Frauen-Vereines, welcher mich damit betraute, Ihnen seinen warmen Dank für Ihre Bestrebungen zur Verwirklichung jener erhaben Idee darzubringen, eine Idee, welche Sie zuerst in unserem Vaterlande ausgesprochen. Möge der schönste Erfolg, die für diesen edlen Zweck gethanen Schritte krönen, und den Frauen unseres Vaterlandes bald Gelegenheit geboten werden, sich zur vollkommeren Erfüllung ihres Berufes ausbilden zu können.

Mit Hochachtung

Frau Samuel Fekete,
Präsidentin des Szathmárer wohlthätigen Frauenvereines.

Das Schreiben des Raaber Frauen-Vereines.

Wie die grosse Zahl der Unterschriften bezeugt, ist unser Verein, für die schöne und erhabene Idee, deren Verwirklichung jede gebildete Ungarin wünschen muss, nicht gleichgiltig geblieben. Der Verein hat, ausser den gewünschten Unterschriften, deren auch noch in den benachbarten Komitaten gesammelt. Daher schmeicheln wir uns mit der Hoffnung, dass das Präsidium des

Frauenbildungsvereines mit dem Erfolg unserer Bemühungen zufrieden sein werde.

Mit vaterländischem Grusse

Paul Csepi,
Vereins-Secretair.

Frau Alex. Kis,
Vice-Präsidentin.

Schreiben des Deézser Frauenvereines.

Mit dem Gefühle der grössten Freude haben wir durch unsere Vereins-Präsidentin, welche uns den Zweck des Pester Frauenbildungsvereines mittheilte, die Nachricht entgegen genommen, dass man im Namen der ungarischen Frauen, eine Petition an den Landtag richten wolle, welche eine Unterstützung des Staates für die Ausbildung der Frauen, hauptsächlich aber die Errichtung einer höheren weiblichen Unterrichtsanstalt in Pest bezweckt.

Dem heissesten Wunsche unseres Innern ist durch diese Bittschrift Ausdruck geliehen. Ja, geehrtes Präsidium! kann es wohl eine ungarische Frau geben, welche nicht betrübten Herzens auf jene Mängel blickte, welche in unserem Vaterlande auf dem Felde der Frauenerziehung auf Schritt und Tritt sich bemerkbar machen? Kann es eine Ungarin geben, welche die gegenwärtige Lage ihres Geschlechtes zeitgemäss und mit ganzer Begeisterung zu erfassen im Stande ist, welche nicht mit sehnendem Herzen, auf die Verbesserung der Frauenerziehung, als auf ein uns schirmendes Ideal blickte!

Unser Verein, dessen hauptsächlichster Zweck es ist: mit allen Kräften für die Hebung der Frauenerziehung zu wirken, hat mit Begeisterung die ihm gebotene Gelegenheit ergriffen, sich Ihren Bestrebungen anzuschliessen, die Regierung um eine gründliche Abhilfe betreffs des vernachlässigten Frauen-Unterrichtes bittend.

Hochgeehrtes Präsidium! Wir sind überzeugt, dass in der Petition alle Theile unseres Vaterlandes dem Landtage empfohlen und für alle Abhilfe der jetzigen Mängel erbeten wurde. Wir aber, die wir in grosser Abgeschiedenheit, in den Gebirgsgegenden leben, die wir die riesigen Mängel der Frauenschulen in diesem Theile unseres Vaterlandes sehen und fühlen, wir bitten besonders, dass in der Petition auch unserer erwähnt, und auch wir jenseits des

Királyhágó, wir Bewohner Siebenbürgens, der Unterstützung theilhaftig werden.

Katharina Weisz,
Präsidentin

Frau Stefan Katona,
Vice-Präsidentin.

Ferdinand Keresztes,
Secretair.

Das Schreiben des Losonczer Frauenvereines.

Da unser Verein die erhabene, edle und weittragende Idee, die sich in dem von Ew. Gnaden an uns gerichteten Briefe ausspricht, vollkommen erfasst, und ganz von deren Wichtigkeit durchdrungen ist, beeilt sich derselbe Ihnen zur Ausführung Ihres grossen Werkes eine bereitwillige, hilfreiche Hand zu bieten. Mit freudiger Begeisterung erfüllt er den ehrenden Auftrag, die Sammlungen von Unterschriften, dessen Erfolg aus den beiliegenden Bogen ersichtlich, die wir in die Hände Ew. Gnaden niederlegen.

Ausdauer, Segen und Erfolg zu dem grossen Werke wünschend, zeichnen wir mit patriotischem Grusse

im Auftrage des Losonczer Frauenvereines

Busbach,
Secretair.

Das Schreiben des N.-Bányaer Frauenvereines.

Ich übersende den Unterschriftsbogen mit dem aufrichtigen Wunsche, dass die Verwirklichung der in Ihrem geehrten Schreiben ausgesprochenen Ideen je eher geschehe, da diese Angelegenheit jedenfalls zu den wichtigsten und dringendsten in unserem Vaterlande gehört. Denn erst dann, wenn eine höhere weibliche Muster-Unterrichtsanstalt errichtet sein wird, können wir Hoffnung haben, dass mit der Zeit die Unwissenheit und Sittenlosigkeit abnehme, da in Wahrheit nur ein durch Arbeit und Fleiss errungener Wohlstand auch bei den Frauen das Selbstvertrauen erwecken wird. Die Aufklärung wird auch die Selbstachtung erhöhen und wenn auch nicht alles, so doch viel dadurch gewonnen sein.

Mit compatriotischem Grusse

Frau Sigmund Törökfalvy.

Das Schreiben Kápolnay's:

Unzählige Tropfen bilden das Weltmeer ; aus den Ueberresten winziger Thierchen, die dem blossen Auge nicht sichtbar, entstanden Gebirgsketten, die sich meilenweit ausdehnen; durch die bescheidenen Gaben vieler Menschen bildeten sich jene zahlreichen philantrophischen Institute, welche die Völker Nordamerika's zur Arbeit ziehen, und welche die Denkenden, die durch Anstrengung Erlahmten, vor dem Hungertode bewahren.

Mit einer geringen Gabe, nahe ich mich Ihnen, geehrte Frauen, und bitte Sie, mir zu vergönnen, auch ein Atom jenes Berges zu sein, auf welchem Sie, den der Frauenbildung gewidmeten Tempel erbauen. Lassen Sie mich denn, diesem edlen Zwecke jährlich 20 fl. weihen, und nehmen sie es mir nicht übel, dass ich ein vermögensloser, durch seine Arbeit sich erhaltender Mann, mit einer so kleinen Gabe vor Ihnen erscheine.

Ausser den, für das erste Halbjahr zu entrichtenden 10 fl. bin ich so frei einen Himmelsglobus, sowie Humboldt's Kosmos für die Bchule des Frauenbildungs-Vereines einzusenden. Das Spiegelbild des Himmels, der Himmelsglobus kann vielleicht in jenen Stunden, in welchen die Zöglinge in den grossartigen und unendlichen Bau des Universiums eingeführt werden, von Nutzen sein.

Denn, nicht wahr? ein Blick in jene Unendlichkeit, von welcher das, uns so ungeheuer gross erscheinende Sonnensystem nur einen winzigen Theil bildet und von dem unsere Erdkugel wiederum nur ein Atom ist, kann uns wohl am besten von der Grösse Gottes und unserer Geringfügigkeit überzeugen. Wie erhaben muss der Geist des Weltalls sein, wenn er schon in uns geringen Geschöpfen so gross ist, wenngleich wir ihn nicht sehen oder erfassen können, und sein Vorhandensein nur aus seinen Wirkungen erkennen. Um wieviel grösser und mächtiger muss jener sein, obgleich wir auch ihn weder sehen, noch begreifen können.

Die Zöglinge mit den Wundern des Himmels, nach dieser Richtung hin, bekannt zu machen, wäre wie ich glaube, eine lohnende Aufgabe: sie würde zugleich den Samen wahrer Religiosität in die jungen, für alles Erhabene und Grosse empfänglichen Gemüther streuen.

Humboldt's Kosmos, dieses Meisterwerk menschlichen Schaffens, muss ich in deutscher Sprache senden, da sich noch kein Un-

gar gefunden, der dasselbe in unsere theuere Muttersprache übersetzt hätte.

Sie nochmals bittend meine geringen Gaben, nicht nach ihrem Werthe, sondern nach meinem guten Willen zu schätzen verbleibe ich des Frauenbildungs-Vereines

bereitwilliger Diener

Stefan Kápolnay.

II.

Statistischer Ausweis über die Mädchen-Lehranstalt.

PROGRAMM

der höhern Orts bewilligten

höheren Lehranstalt für Mädchen.

---

1. Das Ziel des Vereines ist: die Erziehung der weiblichen Jugend, von den Elementar-Unterricht anfangend bis zur Beendigung der Erziehung, und zwar theils durch Verbreitung und Hebung der allgemeinen höhern Bildung, theils durch Ausbildung tüchtiger Lehrerinnen.

2. Bietet die Lehranstalt des Vereines mütterliche Aufsicht, gute Kost und völlige Verpflegung. Die geistige Entwickelung des Zöglinges wird durch vorzügliche Lehrkräfte geleitet.

3. Die Oberaufsicht über die Lehranstalt, führt eine Commission von Ausschussdamen, die fortwährende Beaufsichtigung aber ist einer geprüften Lehrerin, die als Directrice angestellt ist, und mehreren im Internat wohnenden Erzieherinnen anvertraut, die sowohl für das pünktliche Einhalten der festgestellten Tagesordnung, als für die Erziehung der Zöglinge Sorge tragen.

4. Lehrgegenstände sind: Religion, ungarische, deutsche und französische Sprache und deren Literaturgeschichte, Arithmetik, einfache Buchführung, Geografie, National- und Weltgeschichte, Naturgeschichte, Physik und Chemie, vorzüglich auf die Haushaltung bezügliche Antropologie, Seelen-, Erziehungs- und Gesundheitslehre, Logik, Aesthetik, Zeichnen, Schönschreiben und Singen; Handarbeiten, von welchen das Weissnähen und für vorgerücktere Schülerinnen das Kleidernähen, besondere Berücksichtigung finden wird.

5. Die Kost: zum Frühstück Kaffee, um 10 Uhr Brod oder Semmel, zu Mittags vier Speisen, zur Jause Brod und Obst was die Jahreszeit bietet, zum Soupée zwei Speisen.

6. Die Zöglinge machen täglich einen Spaziergang m Freien, nur bei sehr schlechtem Wetter nicht.

7. Die Aufnahme der Zöglinge: Zu Anfang des Schuljahres (Anfang Oktober), das Austreten geschieht mit Ende des Schuljahres, welches mit drei Monaten früher zu melden ist.

8. Die Zahlungsgebühr: Für ein Schuljahr, welches 10 Monate währt, ist für einen Zögling aus der Elementarklasse für völlige Verpflegung, auch Wäsche und das Schulgeld mit inbegriffen 380 fl. ö. W., in den höheren Klassen 400 fl. ö. W. zu zahlen.

Für Schülerinnen, die auch während der Ferienzeit im Institute bleiben, ist für diese Zeit ebenfalls die entfallende Gebühr zu zahlen.

Für Schülerinnen, die aus der Stadt blos den Unterrichtsstunden beiwohnen, wird für den Elementarunterricht auf die Dauer eines Schuljahres 50 fl. und in den höhern Klassen 70 fl. ö. W. gezahlt.

Die Kinder vermögensloser Eltern, werden an den Wohlthaten des unentgeldlichen Unterrichtes, je eine nach 10 Schülerinnen theilhaftig gemacht, wenn diese ihre Schulzeugnisse und ihr Bittgesuch eingereicht haben; doch werden auch Waisen, oder sonst arme Mädchen nebst völliger Verpflegung und Unterricht, bis zu ihrer völligen Ausbildung als Erzieherinnen, bis diese ihr Lehrerinnen-Examen gemacht haben, ganz unentgeldlich im Internat aufgenommen, doch müssen sich die Eltern, respective Vormund, verpflichten, bis zur Beendigung der völligen Erziehung den Zögling in der Lehranstalt zu lassen. Die Ferienzeit dürfen sie zu Hause zubringen.

9. Als facultative Lehrgegenstände sind besonders zu honoriren Clavierstunden, Tanzunterricht, Stubengymnastik und englische Sprache.

10. Bezüglich der in das Internat tretenden Zöglinge wird um

pünktliche vierteljährige Vorausbelegung der Zahlungsgebühren gebeten, die letzte ist für vier Monate zu entrichten; die Externen können auch monatweise, doch stets im Voraus zahlen.

11. Die in das Internat aufzunehmenden Zöglinge werden gebeten mitzubringen eine Matratze, einen Strohsack, einen Polster, eine Sommer- und eine Winterdecke, genügsame Leibwäsche und Bettüberzüge, einfache, durch den Verein bestimmende Oberkleider, ein Tischtuch, 6 Servietten, eine Bettdecke, ein Glas, Esszeug, einen Kaffeelöffel; die Wäsche muss mit den Anfangsbuchstaben des Namens des Zöglinges gezeichnet sein.

12. Das Einschreiben geschieht im Monate September in der Lehranstalt des Vereines Pest, Ecke der Leopold- und Serbengasse durch die Direktrice.

LEHRPLAN

der

Elementarschule (mit 4 Klassen) **des Landes-Frauenbildungs-Vereines.**

LEHRGEGENSTÄNDE.

1. Religions- und Sittenlehre.
2. Muttersprache
   - a) Sprach- und Verstandes-Übungen.
   - b) Schreiben und Lesen.
   - c) Grammatik der Muttersprache.
3. Rechnen.
4. Geschichtslehrliche Gegenstände
   - a) Geografie.
   - b) Geschichte.
5. Naturwissenschaftliche Gegenstände
   - a) Naturgeschichte.
   - b) Naturlehre.
6. Handarbeit.
7. Stubengymnastik.
8. Kunst-Lehrgegenstände
   - a) Gesang.
   - b) Zeichnen.

Die Eintheilung und der Umfang der Lehrgegenstände nach den Lehrkursen.

— Das Institut ist confessionslos. —

I. Religions- und Sittenlehre.

Nachdem im Sinne des §. 57 des Volksschulgesetzes den Religionsgenossenschaften die Pflicht obliegt, für den Unterricht in der Religions- und Sittenlehre Sorge zu tragen, so gehört die Vertheilung dieses Lehrgegenstandes auf die Jahreskurse der Schule und die Bestimmung des Umfanges desselben in den Rechtskreis der konfessionellen Behörden.

Doch wird bestimmt, dass die Religionslehrer die im wöchentlichen Stundenplan festgesetzte Zeit für die Religions- und Sittenlehre einzuhalten haben.

II. Muttersprache.

Für den Unterricht in der Muttersprache sollte eigentlich jeder Lehrgegenstand benützt werden, doch sind hiezu die Sprach- und Verstandesübungen, das Schreiben, Lesen und die im engeren Sinne genommene Sprachlehre insbesondere zu verwenden.

a) Sprach- und Verstandesübungen.

Beim Unterrichte in diesem Lehrgegenstande besteht der Zweck darin, dass die Kinder, welche die Schule zu besuchen erst beginnen, für's Lernen vorbereitet und zum Sprechen in bestimmter logischer Ordnung gewöhnt werden mögen.

I. KLASSE.

Der Unterrichtsgang in den Sprach- und Verstandesübungen:

Der Lehrer lässt Gegenstände, die den Kindern bekannt sind, von den Kindern näher untersuchen. Mittels des Aufsuchens der an den Gegenständen befindlichen Merkmale durch eigene Anschauung regt er sie zum Denken an. Die von den Kindern durch Anschauung erworbenen Vorstellungen lässt er sie vorerst in einfache Sätze fassen, sodann aber das aus solchen einfachen Sätzen bestehende Aufgezählte zu einem zusammenhängenden Vortrage verbinden.

Namentlich: möge er den der Schule übergebenen kleinen Kindern vor Allem Muth und Vertrauen einflössen und selbe zur Ordnung und Thätigkeit anleiten.

Dann mache er sie bekannt mit den in der Schule, in deren Kreise und Umgebung befindlichen Gegenständen hinsichtlich ihres Ortes, ihrer Theile, ihrer Gestalt, ihres Stoffes und ihres Nutzens. Die in dieser Weise erworbenen Kenntnisse lasse er sie in fliessender Rede vortragen, dann lasse er die bereits bekannten Gegenstände (mindestens zwei auf einmal) mit einander vergleichen oder von einander unterscheiden.

Von den Gegenständen, die in der Schule und deren Kreise zu sehen, lenke er die Aufmerksamkeit der Kinder auf die Kenntniss der im elterlichen Hause und dessen Umgebung befindlichen Gegenstände und dessen Familienlebens. Wie bisher, so bestrebe sich der Lehrer auch nach dem Bekanntmachen mit jedem einzelnen Gegenstande, das Gehörte, Gesehene und die durch Abfragen aufgefundenen Begriffe in fliessende Rede fassen und gehörig vortragen zu lassen.

Während dieses Auseinandersetzens und Unterrichtens leitet der Lehrer die Kinder mittels Untersuchenlassens der denselben bekannten Gegenstände mit Bewusstsein zum Denken an; ferner mittels der an den untersuchten Gegenständen erworbenen Vorstellungen und der in dieser Weise erweckten Gedanken zum Ausdrucke in Wort und Satz; endlich zum ordentlichen Vortragen ihrer Kenntnisse.

Das Kind lernt hingegen unvermerkt die Eigenheiten und Bestimmungen der dasselbe umgebenden Gegenstände und mittels dieser sinnlichen Wahrnehmung übt es sich in der Muttersprache.

Während dieses Unterrichtes möge der Lehrer, um das Gedächtniss auch anderweitig zu üben, dem Kreise der bekannten Gegenstände entnommene, Sitten und Gefühl veredelnde Verschen

durch Vorsagen von Wort zu Wort lehren und selbe in natürlicher Weise vortragen lassen.

II. KLASSE.

Auf Grundlage des im ersten Jahre Begonnenen hat der Lehrer die Anschauung der dem Kreise der Schule und des elterlichen Hauses ferner liegenden Gegenden und Gegenstände in der Weise fortzusetzen, dass er aus der Kenntniss auch dieser die Vorbegriffe der bisher weniger berührten Lehrgegenstände erkläre.

So gehe er von den Bekanntmachen des Familienlebens zur Bekanntmachung der aus den Ortsbewohnern bestehenden Familien über, und von da zu der des gesellschaftlichen und bürgerlichen Lebens.

Indem er von diesen die Aufmerksamkeit der Kinder auf die Anschauung der Umgebung des Ortes (Dorf, Stadt) lenkt, erkläre er denselben die Vorbegriffe der Geografie und der Fisik. Von dem Aufmerksammachen auf die Atmosphäre, die Sonne, den Mond und die Sterne gehe er über auf die Zeit und die Erklärung ihrer Eintheilung.

Auch während dieses Unterrichtes möge der Lehrer unaufhörlich aufmerksam sein: auf das Anregen der Kinder zum Denken, auf das Auffindenlassen mittels des Denkens, auf den richtigen und bestimmten Gedankenausdruck und auf das zusammenhängende Vortragen einer ganzen Gedankenreihe.

Wie im ersten Jahre, muss auch hier der Lehrer seine Aufmerksamkeit auf den Unterricht der dem Kreise von bereits in Behandlung begriffenen Gegenständen entnommenen, lehrreichen Sätzen, Sitten und Gefühl veredelnden Verschen lenken, wie nicht minder auf einen natürlichen Vortrag derselben.

b) Schreiben, Lesen.

I. KLASSE.

Der Unterricht im Schreiben und Lesen beginnt mit dem Schreibend-Lesen.

Sobald der Lehrer die Kinder über die in den Sprach- und Verstandsübungen inbegriffen Elemente des Zeichnens und des nach dem Gehöre gelehrten Lautirens herübergeführt, beginnt er sofort mit dem Unterrichte im Schreiben des einfachsten Buchstaben.

Wie man in dieser Arbeit fortschreiten müsse, um zu einem sichern Resultate zu gelangen, darüber ist in dem zum A. B. C.-Büchlein geschriebenen Leitfaden genügende Anweisung zu finden.

II KLASSE.

Im ersten Jahre geht der Schreib-Unterricht dem Lesen vor, doch in der Weise, dass dem Schreiben jedes Buchstaben und Wortes sofort die Uebung im Lesen desselben folgt. Im zweiten Jahr geht der Leseunterricht dem Schreiben vor.

A) Lesen.

Aus dem für die zweite Klasse verfassten Lesebuche übe man das geläufige und zugleich das verständige Lesen.

Wie in der ersten Klasse, muss der Lehrer auch hier alle Sorgfalt darauf verwenden, dass das Gelesene in natürlichem Tone ausgesprochen werde. Insbesondere möge er darauf Acht geben, dass das Kind jedes gelesene Wort verstehe und fähig sei, den Inhalt des Lesestückes mit eigenen Worten vorzutragen. Dieses Fürgehen dient den Kindern nicht blos zur Entwicklung des Verstandes und zur Vermehrung ihrer Kenntnisse, sondern ganz vorzüglich zur Uebung ihres Sprachgefühles und ihrer Vortragsfähigkeit.

Ein derartiger Leseunterricht ist neben dem Unterrichte in den Sprach- und Verstandsübungen das zweite Hilfsmittel beim Unterrichte in der Muttersprache.

B) Schreiben.

Bei den Schreibübungen möge der Lehrer folgenden Stufengang einhalten:

a) im Anfange des Jahres möge er in der ersten Klasse, solange dies eben nöthig, den begonnenen Schreibunterricht mit Hilfe des Kommandowortes nach der Taktirmethode fortsetzen. Da jedoch die im ersten Jahre richtig und gewandt geleiteten Schüler in der II. Klasse gar bald die gehörige Uebung erlangen;

b) so möge der Lehrer zur geeigneten Zeit die freien Schreibübungen, ohne Kommandowort, beginnen.

Vorerst, und zwar ziemliche Zeit hindurch, möge der Lehrer selbst die Namen von solchen Gegenständen auf die Tafel schreiben, die durch das Hören während der Sprach- und Verstandesübungen und durch das Lesen aus dem Lesebuche bereits bekannt

sind, worauf er sie durch die Kinder von der Tafel abschreiben lässt.

c) Bei Einhaltung dieses Stufenganges möge der Lehrer, sobald die Kinder durch derartige Schreibeübungen genügende Fertigkeit erlangt, von denselben die gelesenen und bereits erklärten kürzeren Lesestücke aus ihrem Lesebuche abschreiben lassen.

d) Am Schlusse des Jahres endlich lasse er sie aus dem Inhalte der ihnen bereits bekannten Lesestücke und der Sprach- und Verstandsübungen abschreiben, und zwar die Namen der in den Lesestücken, in den Sprach- und Verslandsübungen vorkommenden Personen und die von denselben ausgesagten Eigenschaften und Thätigkeiten.

Diese Art der Schreibübungen dient zugleich als Vorunterricht zum Stilisiren, mit welcher Beschäftigung namentlich die Zwischenzeit jener Unterrichtsstunden mit Nutzen ausgefüllt werden könnte, in welcher der Lehrer, mit einer andern Klasse beschäftigt, nicht bei den Schülern sein kann.

Aus der Natur dieses Verfahrens geht hervor, dass die Kinder durch diese Methode der Schreibübung nicht blos das mechanische Schreiben sich aneignen, sondern mit diesem zugleich hauptsächlich auch die Fähigkeit zum Rechtschreiben, Denken, Auffinden und Stilisiren; aus diesem Grunde möge der Lehrer die Schrift jedes Kindes mit grösster Sorgfalt durchlesen und gleichzeitig veranlassen, dass die Schüler ihre Schriften ebenfalls gegenseitig durchsehen; die gemachten Fehler in der Ortographie oder im Gedankenausdrucke möge er mit ihnen gemeinschaftlich ausbessern oder durch sie allein ausbessern lassen.

c) *Gedächtniss-Uebungen.*

Auch in dieser Klasse müssen, obiger Anweisung gemäss Sitten und Gefühl veredelnde Verschen gelehrt werden.

III. KLASSE.

A) Lesen.

Aus dem für die dritte Klasse verfassten Lesebuche übe man das Lesen mit Verständniss.

Auch in diesem Schuljahre möge der Lehrer streng darauf Acht haben, dass das Kind nicht blos die Wörter der gelesenen

Sätze verstehe, sondern auch den Inhalt derselben; er muss daher fähig sein, die gehörige Betonung zu geben nicht blos den Sätzen, sondern dem ganzen Lesestücke.

Der Lehrer möge es versuchen, das Kind den ganzen Inhalt des Lesestückes frei erzählen zu lassan, einerseits auf das Auffassen und Behalten der im Lesestück enthaltenen, zur Erweiterung des Kenntnisskreises des Schülers dienenden Gegenstände Acht habend, andererseits auf die Erlangung einer immer grössern Geübtheit in der Muttersprache. (Siehe Grammatik der Muttersprache III. Klasse.

B) Schreiben.

Bei den Schreibeübungen dieser Klasse muss man sich noch mehr auf den Selbstfleiss der Schüler stützen. In dieser Beziehung verfahre der Lehrer folgendermassen.

In Schulen mit nur einem Lehrer, lasse dieser, wenn dies ohne Verwirrung des öffentlichen Unterrichts geschehen kann die ganze Klasse unter Leitung eines gewandten Schülers nach der Taktirmethode schreiben, doch lasse er nebstdem auch aus kaligrafischen Vorschriften abschreiben.

Dort, wo jede Klasse von einem besonderen Lehrer geleitet wird, kann der Schreibunterricht nach der Taktirmethode in den hiezu bestimmten Stunden ohne jedes Hinderniss stattfinden.

b) Die Kinder schreiben aus dem Kopfe die auswendig gelernten Verschen, und wenn sie diese abgeschrieben, so vergleichen sie selbe, der Rechtschreibung wegen, mit dem gedruckten Texte des Losebuches und bessern selbst die Fehler aus nach dem gedruckten Muster.

C) Gedächtniss-Uebung.

Behufs Uebung des Gedächtnisses und des guten Vortrages mögen nebst den einfachen, Sitten und Herz veredelnden Verschen auch erzählende kurze Gedichtchen gelehrt werden.

Der Lehrer lässt ähnliche Aufgaben in der Lesestunde so lange lesen, ja liest sie selbst vor, bis die Kinder es verstehen, sie mit richtiger Betonung zu lesen. Beim Auswendigaufsagen fordere er einen reinen klaren Vortrag mit natürlicher Betonung.

IV. KLASSE.

A) Lesen.

Das für diese Klasse verfasste Lesebuch lesen die Schüler theils öffentlich in der Schule, theils allein zu Hause. Wo sie es aber auch Lesen lässt der Lehrer den Inhalt der Lesestücke frei erzählen, sein Streben dahinrichtend, dass die Schüler an das Allein-Lesen sich gewöhnen.

B) Schreiben.

In der VI. Klasse geht der Lehrer schon zum ordentlichen Stilunterrichte über. Er lässt namentlich über historische Themata kleine Erzählungen schreiben; dann Beschreibungen von Naturgegenständen oder einzelnen Gegenden; so auch Briefe, Gesuche, bald auch Verträge, Quittungen, Gegenquittungen; lässt ausfertigen Konto's und einfaehe Rechnungen.

C) Gedächtniss-Übung.

Zur Übung des Gedächtnisses lehrt man volksthümliche und patriotische Gedichte, in Prosa abgefasste geschichtliche Beschreibungen und dgl., wobei immer auf einen bestimmten, reinen und richtig betonten Vortrag zu achten ist.

D) Grammatik und Muttersprache.

Der grammatikalische Unterricht der Muttersprache hat keinen andern Zweck, als dass der Zögling bestimmt spreche, richtig lese, und Sprache und Schrift Anderer sicher und klar verstehe. Ein Lehrer würde gänzlich sein Ziel verfehlen, der die grammatikalischen Regeln in der Elementarschule abstrakt und systematisch unterrichtete und der Schüler die Zeit auf das unfruchtbare Erlernen der Wortbiegung und das Aufsagen derselben ohne praktische Anwendung verwendete.

Die Aneignung der dem Zöglinge nöthigen sprachlehrlichen Kenntnisse kann mit den übrigen Lehrgegenständen, und wie aus Obigem bereits erhellt, mit der Uebung des Schreibens und Lesens verbunden und durch diese Lehrweise am erfolgreichsten unterrichtet werden.

Zur Aneignung der nöthigsten sprachlehrlichen Kenntnisse mögen die Schüler auf folgende Weise angeleitet werden.

I. KLASSE.

Wenn der Lehrer im ersten Schuljahre beim Unterrichte der Sprach- und Verstandesübungen, der Benennungen der Gegenstände und deren Theile die hiedurch erworbenen Kenntnisse in einfache Sätze fassen und aus den einfachen Sätzen eine Erzählung bilden lehrt, so hat er sich dadurch auch in den Unterricht der eigentlichen Grammatik eingelassen. Bei dieser Gelegenheit lehrt er namentlich:

a) Namen, Ort, Stoff, Nutzen und Zustand der Gegenstände; aus diesen einzelnen Wörtern lässt er von den Kindern Sätze bilden und die derart gebildeten Sätze zu einer Erzählung zusammenziehen. Dies ist die richtigste und praktischeste Methode beim Beginne des sprachlehrlichen Unterrichtes.

b) Er lehrt ferner vor und während des Leseunterrichtes die Unterscheidung der Laute durch das Gehör, später die diese ausdrückenden Buchstaben und die Unterscheidung der einzelnen Wörter und Sätze während des Lesens.

c) Während des Schreibunterrichtes macht er die Schüler fortwährend auf die Rechtschreibung aufmerksam.

d) Wenn sie bereits fliessend und sicher Lesen können, lehrt er sie nach erworbener Kenntniss der Selbst- und Mitlaute, auch die Regeln der Silbentheilung.

Es sind dies lauter sprachlehrliche Kenntnisse, wozu der Lehrer die Kinder mit Bewusstsein und planmässig anleitet, ohne sich in grammatikalische Bestimmungen einzulassen.

II. KLASSE.

Nachdem die Kinder durch die Sprach- und Verstandesübungen und mittels des Lesens in diesem Schuljahre im Vortrage sich bereits ziemlich geübt, geht der Lehrer stufenweise zur Bekanntmachung des Satzes über; inzwischen deutet er auf die grammatischen Formen hin, diese den Kindern gleichsam ahnen lassend. Namentlich:

a) Eine Zeit lang schreite er auf die im vergangenen Jahre befolgte Weise fort (wiederholt).

b) In der Mitte und zu Ende des Schuljahres nimmt er die zwei wesentlichen Haupttheile des Satzes auf und lässt, Anfangs mündlich, dann schriftlich einfache (nackte) Sätze bilden. Nun geht

er über zur Bekanntmachung der Wörter, die einen Gegenstand, eine Person oder eine Thätigkeit bedeuten.

c) Indem er die Sätze bald in der Ein-, bald in der Mehrzahl bilden lässt, lässt er gleichzeitig von den Kindern den Begriff der Ein- und Mehrzahl herausfinden, und lässt von denselben auch die Mehrzahlendungen der Haupt- und Zeitwörter bezeichnen. — Er lässt sie herausfinden, dass wir mit dem Satze immer ein Ereigniss (Geschehenes eine Thätigkeit) ausdrücken; ferner, dass dies Ereigniss (Geschehenes, Thätigkeit) entweder jetzt (Gegenwart) stattfindet, oder bereits stattgefunden hat (Vergangenheit) oder erst stattfinden wird (Zukunft). Auf diese Weise lasse er von den Kindern auch die übrigen Zeiten des Zeitwortes herausfinden.

III. KLASSE.

Der Lehrer wiederhole die im vorigen Jahre erworbenen sprach- und satzlehrlichen Vorkenntnisse und verweile hiebei, um diese bleibend zu machen, längere Zeit.

Die Uebungen haben von Zeit zu Zeit so ausgedehnt zu werden, dass die Kinder in ihrem Sprachübungsbuche die einfachen Sätze aufsuchen und in diesen Satzgegenstand und Aussage bestimmen können.

Dann lasse man sie bemerken, dass ausser diesen zwei Hauptbestandtheilen des Satzes der Satz in der Regel noch mehrere Wörter enthält, die zu ersteren gleichsam als Ergänzungstheile gehören. Nachher leite er sie zur Erweiterung des Satzes an.

Namentlich:

a) Vorerst übe er die Kinder in der Erweiterung des Satzes durch einzelne Ergänzungswörter (Objekt, Beifügung, Umstand) — sodann lasse er Sätze bilden, anfangs mündlich, später durch Auffinden gleicher Sätze, schriftlich.

b) Dann lasse er die einfachen Sätze durch mehrere Ergänzungswörter auf einmal erweitern; in gleicher Weise mündlich und schriftlich.

c) Dann übe er sie in der Verbindung eines einfachen mit einem erweiterten Satze.

d) Ferner in dem Aneinanderreihen der Sätze.

e) Er lasse sie die Abstammung der Wörter von einander bemerken und übe sie auch hierin.

Während des Unterrichtes in diesem Jahre mache er sie fortwährend aufmerksam auf die Wiederholung der im zweiten Jahre begonnenen sprachlehrlichen Vorbegriffe und deren allmälige, stufenweise Ausdehnung.

IV. KLASSE.

Die Erweiterung des einfachen Satzes nach der im verflossenen Jahre befolgten Weise wiederholend, geht der Lehrer über zur Erweiterung des Satzes durch Neben- (eingeschobene) Sätze und zur Bekanntmachung der Redetheile und der zusammengesetzten Sätze.

Namentlich:

a) Lasse er die einfachen Sätze noch einmal vom logischen und grammatikalischen Standpunkte untersuchen. Bei letzterer Gelegenheit mache er sie mit den einzelnen Redetheilen näher bekannt.

b) Erweitere er die einfachen Sätze durch Neben- (eingeschobene) Sätze. Nach diesem Muster lasse er ähnliche Sätze schreiben und im Lese- und Sprachübungsbuche aufsuchen. Stets muss aber aufmerksam gemacht werden auf die logische und grammatikalische Untersuchung des Satzes und auf die Kenntniss der Redetheile.

c) Sodann gehe er zur Bildung der zusammengesetzten (verbundenen, abhängigen) Sätze über. Bei dieser Gelegenheit mache er die Schüler mit dem einfachen und verbundenen Satze bekannt und erkläre zugleich die logische und grammatikalische Bedeutung der anzeigenden, verbindenden, (auch wünschenden) Redeweise. Ähnliche Sätze mögen im Lese- und Sprachübungsbuche aufgesucht und auch schriftlich gebildet werden.

d) Hierauf gehe er über zur Erklärung von zwei oder mehreren, mit einfachen Sätzen zusammengesetzten verbundenen Sätzen und zur schriftlichen Uebung derselben, wobei die Schüler betreffs Verwandlung der verbindenden Redeweise in das Mittelwort belehrt werden mögen. (Siehe Leitfaden zur Grammatik der Muttersprache.

e) Die während der Bildung und Analisirung der Sätze erworbenen sprachlehrlichen Kenntnisse (z. B. von den Redetheilen, Wortbiegungen, Wortbildungen und der Rechtschreibung) möge man auf die kürzeste Weise von den Schülern selbst zusammenfassen lassen.

Mathematische Gegenstände.

a) Arithmetik.

I. KLASSE.

Erstes Schuljahr.

Auf der ersten Stufe des Rechenunterrichtes führe der Lehrer die Schüler Anfangs zur Kenntniss des Zahlenkreises 1—10, sodann 1—20, höchstens 1—30.

Der Gang des Rechenunterrichtes ist folgender:

a) Der Lehrer unterrichte die Kinder im Rechnen mittels Gegenständen. Durch Vorweisung eines einzelnen Gegenstandes bringt er ihnen die Zahl „eins" bei, durch „zwei" gleiche Gegenstände die Zahl „zwei" durch drei — die Zahl „drei" u. s. w.

Nach einer derartigen konkreten Auffassung des Rechnens erkläre er den abstrakten Begriff der Zahlen eins, zwei, drei u. s. w.; nur, dass nach Versinnlichung der Zahlen: eins, zwei, drei — auch in der Abstraktion zu keiner weiteren Zahl fortgeschritten werden darf. Nachdem man durch diese Methode der Versinnlichung und Abstraktion fortgeschritten, bleibe man bei der Zahl 10 stehen.

b) Während ihres Fortschreitens von 1 bis 10 lernen die Kinder mittels Bekanntmachung der Masse und deren Anwendung das Addiren und Subtrahiren an Gegenständen was nachher auch ohne Gegenstände (abstrakt) erlernen. An den 10 ersten Zahlen lernen sie ebenfalls mit und ohne Gegenstände das Multipliziren und Dividiren; doch mögen diese vier Grundoperationen des Rechnens nur mündlich (im Verstande, im Kopfe) geübt werden.

Der Lehrer stellt nämlich mündlich Fragen, die Kinder denken nach und antworten ebenfalls mündlich. Bei dieser Unterrichtsstufe beschränkt sich das schriftliche Rechnen auf das Abschreiben der Ziffern.

c) Wenn sie mit den 10 ersten Zahlen alle vier Grundoperationen geläufig wissen, dann gehe der Lehrer zur Bekanntmachung der Zahl 11 über, indem er zu den bereits vorgezeigten 10 Gegenständen noch einen gleichen Gegenstand hinzufügt. Nachdem der Lehrer die Zahl 11 mittels verschiedener gleichartiger Gegenstände addiren, subtrahiren, multipliziren und dividiren lässt. lehrt er dies dann auch in abstrakter Weise (ohne Gegenstände). Jetzt gehe er zur Zahl 12 über u. s. w. Bei jedem weitern Schritte führe der

Lehrer die Schüler alle Uebung durch, welche er vermöge der Weisung unter a) b) c) bei den früheren Zahlen gemacht und so schreite er stufenweise fort bis 20.

Wenn die Kinder im Zählen und Rechnen bis 20 genügende Gewandtheit besitzen, und auch die Ziffern derselben kennen, führe sie der Lehrer nach obiger bekannten Methode bis zur Zahl 21 — und so schreite er stufenweise fort bis 30.

Bei den mündlichen Auseinandersetzungen der Rechnungsaufgaben müssen die Kinder dazu angehalten werden, in vollkommen abgerundeten Sätzen zu antworten. Diese Regel halte der Lehrer bei jedem Lehrgegenstande ein, mithin auch beim Rechnenunterrichte, damit, wie oben bereits angedeutet wurde, die Muttersprache fortwährend geübt werde.

II. KLASSE.

Zweites Schuljahr.

Im zweiten Schuljahre wird der Kreis des Rechnenunterrichtes von 1 bis 100 ausgedehnt.

Der Unterrichtsgang ist auch hier ein und derselbe wie im ersten Schuljahre.

Namentlich:

a) Nach Wiederholung des im vergangenen Jahre bis Zahl 30 Gelernten unterrichte man die vier Grundoperationen, in konkreter und abstrakter Weise auf einmal, bis 40; zugleich aber auch das Abschreiben der entsprechenden Ziffern.

b) Wenn die Kinder die mündlichen Uebungsbeispiele leicht, geläufig lösen und die Zahlen in ihre Faktorn zerlegen können: lässt der Lehrer von den Schülern selbst die Multiplikationstabelle von je 10 Zahlen zusammenstellen und lehrt sie diese dann auch in abstrakter Weise.

c) Von 40 an weiter, schreibt der Lehrer, je nach der Gewandheit und des bisherigen Erfolges der Arbeiten der Kinder, langsamer oder schneller mit einem Zahlenkreise von je 10 bis 100.

Der Rechenunterricht ist auch während dieses Jahres mehr ein mündlicher, als ein schriftlicher.

Das schriftliche Rechnen, ausser dem Unterrichte im Ziffernschreiben, übe der Lehrer in der Weise, dass er die in der für die II. Klasse abgefassten Beispielsammlung von ihm bezeichneten

konkreten Fragen als Privat- (stille) Arbeit aufgebe und die Schüler für jede einzelne Frage eine durch Ziffern ausgedrückte Antwort schreiben.

Dieser nützliche Weg des Unterrichtes möge auf jeder Stufe des Rechnenunterrichtes Anwendung finden.

III. KLASSE.

Drittes Schuljahr.

Im dritten Schuljahre wird der Kreis des Rechnenunterrichtes von 1 bis 1000 ausgedehnt.

Wie in den früheren Jahren, muss auch hier und auf allen folgenden Stufen des Rechenunterrichtes das Hauptgewicht auf das mündliche (Kopf-) Rechnen gelegt werden; doch sind nebstbei auch die schriftlichen Rechnungsoperationen fortwährend zu üben.

Der Unterrichtsgang ist folgender:

a) Der Lehrer übe den Zahlenkreis 1—200 in konkreter und abstrakter Weise, immer mit Uebungsbeispielen; das Ziffernschreiben übe man dem Fortschreiten im Rechenunterrichte gemäss.

b) Schon an den ganzen Zahlen möge das Multipliziren und Dividiren in konkreter Weise sowohl, als in abstrakter und angewandten Beispielen geübt werden; hiedurch werden die Kinder für die Vorbegriffe der Brüche vorbereitet.

c) Die in der für die III. Klasse abgefassten Beispielsammlung enthaltenen konkreten Beispiele werden als stille Beschäftigung oder zur häuslichen Lösung überlassen. (Siehe II. Klasse.)

d) Die von den Kindern beständig zusammenzustellende Multiplikationstabelle muss auch in abstrakter Weise geübt werden.

e) Aus dem schriftlichen Rechnen lernen die Kinder, in dem Zahlenkreise, den sie bisher kennen gelernt, das Addiren, Subtrahiren, Multipliziren und Dividiren. Das Multipliziren und Dividiren ist vorerst mit einer, dann aber stufenweise mit mehreren Ziffern zu üben. Bei jeder Stufe muss solange verweilt werden, bis die Schüler die schriftlichen Rechnungen mit derselben Leichtigkeit machen, die bei den Antworten im mündlichen Reehnen erheischt wird.

Bei der schriftlichen Lösung der Subtraktions- oder Divisionsaufgaben sind die Subtraktions-Operationen durch das Zusammenaddiren des Subtrahents und des Restes zu beendigen.

IV. KLASSE.

Viertes Schuljahr.

Der Kreis des Rechenunterrichtes in diesem Jahre ist von 1—1000 und was darüber ist.

Der Lehrgang ist folgender:

a) Unter stufenweisen Fortschreiten führe der Lehrer seine Schüler weiter im Rechnen, im Zifferschreiben und Aussprechen, und erkläre ihnen das Dezimalsystem.

b) Die Beispiele erkläre er weiter mündlich und nebstdem gebe er von den Beispielen zur stillen Beschäftigung in der Schule auf, oder zur häuslichen Lösung.

c) Das schriftliche Rechnen übe er nach folgenden Stufen: Aufschreibenlassen von Additions-, Subtraktions-, Multiplikations- und Divisionsbeispielen; dann lasse er die vier Grundoperationen miteinander in verschiedener Weise zusammenstellen, ferner das Multipliziren und Dividiren mit mehrzifferigen Multiplikator und Divisor üben.

d) Nun gehe er zu den Brüchen über. Den Begriff der Brüche erkläre er in konkreter Weise sowohl, als in abstrakter. Die Beispiele müssen vorerst mündlich erklärt werden, und dann erst lasse er sie auch schriftlich darstellen.

Während der Dauer dieses Jahres unterrichtet er die vier Grundoperationen der gewöhnlichen Brüche. (Addition, Subtraktion, Multiplikation und Division.)

Nachdem der Unterricht im Zählen in den früheren Klassen schon beendet wurde, ist es Aufgabe des Lehrers, das bisher Gelernte zu üben.

Aus diesen Gründen muss er:

a) Beispiele, aus ganzen Zahlen und Brüchen bestehend, mündlich erklären.

b) Dieselben Beispiele auch schriftlich üben.

c) Die während des Unterrichtes bisher vorgekommenen Proportions-Beispiele nunmehr häufiger vornehmen und mündlich üben; doch muss der Begriff der Proportion nebst den entsprechenden Regeln aus dem bereits Erlernten in der Art entwickelt werden, dass der Schüler hierin nichts Neues erblicke, sondern blos die Anwendung der bisherigen Kenntnisse in anderer Form.

So gelangt man zum Unterrichte in der Regel-de-Trie und hiedurch auch zur Berechnung der einfachen Prozente.

Von dem Obigen geht der Lehrer, vorzüglich unter fortwährender Uebung der gewöhnlichen Brüche, über:

a) Zum Unterrichte in den Dezimalbrüchen. Vor Allem erkläre er den Begriff der Dezimalbrüche, wie er dies bei den gewöhnlichen Brüchen gethan. Die Methode des schriftlichen Rechnens der Dezimalbrüche bringe er mit der Operation bei ganzen Zahlen in solch' enge Verbindung, dass der Schüler zwischen dem Verfahren bei gewöhnlichen ganzen Zahlen und dem Verfahren bei Dezimalbrüchen keine neue Regel sehe.

b) Zur Erleichterung der Uebung im mündlichen (Kopf-) Rechnen unterrichte er auch die sogenannte »Welsche Praktik.«

c) Von der Berechnung der einfachen, leite er die Schüler zur Berechnung der zusammengesetzten Zinsen; endlich übe er sie in den Regeln der Gesellschafts- und Mischungsrechnung.

Geschichtslehrliche Gegenstände.

a) Geografie.

II. KLASSE.

Durch die Sprach- und Verstandesübungen im zweiten Schuljahre sind die Kinder in der Orientirung betreffs der Orts- und Erdbeschreibung, wie in den mit diesen in Verbindung stehenden sonstigen geografischen Vorbegriffen bereits so weit vorbereitet, dass man mit denselben zur Kenntniss der Geographie Ungarns übergehen kann, und nach dieser Einleitung ist es möglich, sie sich auf der ganzen Erde orientiren zu lassen.

Der Lehrplan ist folgender:

a) Während der Wiederholung der Ortsbeschreibung lässt der Lehrer die Schule, den Hof, den Ort und die Umgegend abzeichnen. Auf diesem Bilde des Wohnortes lässt er seine Schüler sich eben so orientiren, wie er sie sich bezüglich dessen natürlicher Lage hat orientiren lassen. Von der Beschreibung des Wohnortes führt er sie zur Kenntniss der Landkarte und lehrt sie insbesondere die Beschreibung der Ebenen, Hügel, Berge, Thäler, Flüsse, Teiche u. s. w. auf der Landkarte und hiedurch das Bild der Umgebung seines Wohnortes.

Das natürliche Bild seines Wohnortes und dessen nächster

Umgebung belebt er durch die in der Umgegend zu sehenden Dörfer und Städte mit den Eigenthümlichkeiten ihrer Bewohner, durch die in ihrer Umgegend vorkommenden (lebenden) namhafteren Thiere und Pflanzen und auffallenderen Erd- und Steinarten.

Nach einer derartigen, in möglichst engem Bilde erlangten Kenntniss der eigenen Gegend und des Komitates, erweitert er dieselbe in der Form einer Bereisung zur Bekanntmachung mit den verschiedenen Gegenden des Vaterlandes, bis die Schüler auf dem Wege der Orientirung das natürliche Bild des ganzen ungarischen Reiches in allgemeinen Zügen in dem Masse kennen gelernt, dass sie sich, gleichviel ob von ihrem Wohnorte oder einem sonstigen Punkte ausgehend, auf der Karte oder in Gedanken, nach allen Richtungen hin zu orientiren.

b) Nach derselben Methode, aber in noch allgemeineren Zügen, macht er sie bekannt mit den an Ungarn grenzenden Nachbarländern, bis sie endlich das allgemeine Bild Europa's kennen gelernt.

c) Dieses Bild ergänzt er durch Bekanntmachung des Bildes der fünf Welttheile des Kontinents und der Meere in allgemeinen Zügen und möglichst grossen Umrissen. Endlich zeigt er all' dies auch auf dem Globus, damit die Kinder auch auf dieser ersten Stufe des geografischen Unterrichtes, wenn gleich nur eine allgemeine, doch eine ganze Vorstellung von der Erde erhalten.

III. KLASSE.

Die allgemeine Kenntniss Ungarns und der Erde muss durch detaillirtere Kenntnisse erweitert werden.

Namentlich:

a) Nebst der Kenntniss der Ebenen, Hügel-, Gebirgs- und Thalgegenden sowie der Gewässer Ungarns, sind die Schüler bekannt zu machen mit den in den verschiedenen Gegenden vorkommenden Produkten, den auffallenderen Gewohnheiten der Einwohner, den das Reich bildenden Nachbarländern nebst ihrer bürgerlichen Eintheilung und ihren bedeutenderen Städten, den die Gegenden verbindenden Hauptlandstrassen, Eisenbahnen und Schiffstrecken, mit Industrie und Handel.

b) In gleicher Weise muss das Bild Europa's gezeigt werden, aber in möglichst allgemeinen Zügen.

c) In ähnlicher Art, aber noch enger zusammengezogen, müs

sen auch die übrigen Welttheile bekannt gemacht werden und ist der Unterricht, wie im vorigen Jahre, mit der Vorzeigung des Globus zu beendigen.

IV. KLASSE.

Nach Wiederholung der über die ganze Erde erworbenen Kenntnisse der natürlichen und bürgerlichen (fisischen und politischen) Geografie müssen auch die nöthigsten und allgemeinen Elemente aus der mathematischen Geografie gelehrt werden. Namentlich:

a) Vom Himmel und der Erde. — Vom Gesichtskreise (Horizont). — Von der Sonne. — Vom Abend- und Morgenstern. — Von den Planeten.

b) Von der Erde, namentlich von deren Gestalt und Bewegung. Von den auf der Erde vorkommenden Jahreszeiten. — Von der heissen, gemässigten und kalten Zone. — Von der Ausbreitung der Thiere und Pflanzen auf der Erde.

Vom Monde, seine Veränderungen, von den Mond- und Sonnenfinsternissen.

d) Einiges, in grösster Allgemeinheit, von den Fixsternen.

b) Geschichte.

III. KLASSE.

Nach den aus den im Lesebuche enthaltenen geschichtlichen Lesestücken und dem geografischen Unterrichte erworbenen Vorkenntnisse beginnt der Lehrer den geschichtslehrlichen Unterricht durch Erzählung und Nacherzählung biografischer Bilder aus der Geschichte der ungarischen Nation. Der Erzählung dieser biografischen Bilder geht voran, oder es wird mit derselben in interessanter Weise verflochten, die Erzählung von Lebensskizzen gewählter, interessanter Persönlichkeiten aus der Geschichte jener bedeutenden Völker, die vor dem Erscheinen der Ungarn in diesem Lande hier eine Rolle gespielt.

Diese Lebensskizzen sollen indess keine erschöpfenden Biografien sein, sondern derartige Lebensbilder, in denen die Individualität dieser Persönlichkeiten sich gleichsam konzentrirt und bei deren Zeichnung und Färbung so viel geschichtlicher Stoff hineingewebt werde, als dazu nöthig ist, dass die Kinder aus der Erzäh-

lung nicht blos das Bild der in Rede stehenden Individualität hervortreten sehen, sondern zugleich in die Geschichte und die Ereignisse jener Zeit in dem Masse einen Blick werfen können, dass es ihre Neugierde und Lernlust erwecke.

Im Vortrage möge der Lehrer sein: einfach, natürlich, lebhaft, anschaulich; er errege Interresse und erwecke Liebe. Er bestrebe sich dahin zu wirken, dass in der Seele des Kindes lebhafte Vorstellungen sich festsetzen, welche einen nachhaltigen Hintergrund für Gedächtniss und Verstand bildend, zugleich auch das Gemüth berühren und in der Weise einwirken, dass sie in der kindlichen Seele Vertrauen und Dankbarkeit gegenüber der göttlichen Fürsehung, Liebe zur Tugend, Ekel und Abscheu vor der Sünde, warme Anhänglichkeit und begeisternde Liebe für Vaterland und Nation und Pietät für die Gesetze — erwecken und pflegen mögen.

IV. KLASSE.

Als Einleitung: Von den Völkern des Alterthums in grösstmöglichster Allgemeinheit. Die zusammenhängende Geschichte Ungarns in Verbindung mit der Geschichte jener Nationen, die mit demselben in Berührung standen oder noch stehen, nebst einem Seitenblicke auf die Geschichte jener Nationen, die auf dem Schauplatze der Weltgeschichte eine hervorragende Rolle spielen. Im Unterrichte vermeide der Lehrer die trockene chronologische Detaillirung des Gegenstandes und die tiefere Auseinandersetzung der Beweggründe; statt dessen befolge er, wenngleich in chronologischer Reihe, das Gruppirungssystem. Oder es möge Ungarn den Mittelpunkt bilden, um welchen der mit demselben in grösserer oder geringerer Verbindung stehende weltgeschichtliche Stoff, in seinen Hauptmomenten scharf gezeichnet und nach einzelnen Bildern sich gruppiren könne. Die einzelnen Perioden der als Mittelpunkt dienenden vaterländischen Geschichte mögen in grösseren, den kindlichen Verstand jedoch nicht übersteigenden Zügen zu eben so vielen organischen Typen gestaltet werden, welche, während sie das Kind mit den Hauptereignissen und den in diesen auftretenden Persönlichkeiten bekannt machen, sie gleichzeitig in die Wege der göttlichen Fürsehung und in die Geheimnisse der durch deren Leitung langsam aber sicher sich vollziehenden menschlichen und insbesondere nationalen Fortschritte und Vervoll-

komnung seinem schwachen Verstande gemäss, hineinblicken oder diese von demselben mindestens a h n e n lassen.

Durch diese Gruppirungsmethode nach zwei Richtungen hin wird es gelingen, dem kindlichen Geiste in der National- und Weltgeschichte die richtigste Orientirung zu verschaffen. So wird der Geschichtsunterricht ein Mittel der sittlichen und geistigen Entfaltung des kindlichen Herzens und Verstandes, und dies ist das Hauptziel des Geschichtsunterrichtes.

5. Naturlehrliche Gegenstände.

a) Naturgeschichte.

III. KLASSE.

Die der Naturgeschichte vorauszuschickenden Kenntnisse erwirbt sich der Schüler in der I. und II. Klasse. Dann erweitert er dieselben aus den Lesebüchern, insbesondere aber durch den g e o g r a f i s c h e n Unterricht. In dieser Klasse müssen demnach die naturgeschichtlichen Kenntnisse des Schülers geordnet, ergänzt und erweitert werden. Bei Erweiterung der naturgeschichtlichen Kenntnisse bestrebe sich der Lehrer, aus dem den Schülern bereits bekannten diesbezüglichen Stoffe der drei Naturreiche Gegenstände mit solch hervorstechendem Typus herauszuheben, deren Kennzeichen den Charakter ganzer Gruppen hervortreten lassen; um diese lasse er dann Gegenstände von verwandten Kennzeichen gruppiren.

Diese Methode dient dazu, dass die Schüler befähigt werden, die ihnen bisher unbekannten Gegenstände kennen zu lernen.

Während des Unterrichtes hat der Lehrer, ausser dem Aufsuchen der Kennzeichen der Objekte, die Kinder insbesondere auch auf die Bedingungen der Lebensentwickelung der Thiere und Pflanzen aufmerksam zu machen und überhaupt auf den Nutzen der Objekte.

a) Während der Wintermonate unterrichte er von den das Volk zunächst interessirenden Thieren, indem er selbe in Natur-Exemplaren vorzeigt; die Abbildung derselben benutzt er blos bei Wiederholungen.

b) Während der Frühlings- und Sommermonate unterrichtet er über die das Volk zunächst interessirenden Pflanzen; auch diese

zeige er den Kindern in Naturexemplaren vor, und benutze deren Abbildungen blos bei Wiederholungen.

IV. KLASSE.

Obigem Vorgehen gemäss:

a) Während der Wintermonate mache er sie mit den namhafteren Mineralien bekannt, die das Ackerland bilden, über die Steinarten, aus welchen, in verwittertem Zustande das Ackerland entstanden und entsteht, wie nicht minder über diejenigen, welche die Menschen im gewöhnlichen Leben zu Werkzeugen, Bauten u. s. w. benutzen.

b) Während der Frühlings- und Sommermonate wird dies fortgesetzt und gleichzeitig die im vorigen Jahre erworbenen Kenntnisse von den Thieren und Pflanzen wiederholt.

b) Naturlehre.

Die während des Unterrichtes in der Volksschule aus den Sprach- und Verstandesübungen, den Lesebüchern, der Erdbeschreibung und Naturgeschichte erworbenen naturlehrlichen Kenntnisse müssen in Ordnung zusammengefasst werden.

Aus den Erscheinungen der Anziehungskraft: der Fall der Körper, der Hebel, die Rolle, die schiefe Ebene, die Schraube; ferner: der Springbrunnen, die Wasserleitung und das mit diesen in Verbindung stehende Wasser; die Taucherglocke, die Schwere der Luft, das Barometer, der Stechheber, die Pumpe und die Feuerspritze.

Aus den Erscheinungen der Vibration: der Schall, das Licht, die Wärme, das Thermometer, die Athmosphäre, der Wind, der Dampf, der Thau, der Reif, der Nebel, die Wolke, der Regen, der Hagel, der Schnee u. s. w., ferner der Magnetismus, der Kompass, die Elektrizität und der Telegraf.

Aus den Erscheinungen der Mischungen: Die Hauptarten des Gases (Sauerstoff, Wasserstoff, Kohlenstoff, Stickstoff) das Verbrennen, die Kohlensäure, das Ammoniak, die Wein- und Essiggährung, die Nahrung der Pflanzen, das Düngen, der Wechsel der Aussath, die Nahrung der Thiere.

Im Lehrgange ist folgende Methode zu befolgen:

Der Lehrer zeigt den Kindern Alles mit Experimenten.

Die im Lehrsaale gezeigten Experimente wendet er auf die in der Natur vorkommenden Erscheinungen an.

Aus den Experimenten und den Naturerscheinungen lässt er die Naturgesetze herausfinden.

Bei jedem Punkte wendet er den Unterricht auf das praktische Leben an: auf häusliche, landwirthschaftliche, wie auch zur Ausrottung des Aberglaubens.

Stundenplan für die 4-klassige Elementarschule.

Obligate Lehrgegenstände	I. Klasse	II. Klasse	III. Klasse	IV. Klasse
Religions- und Sittenlehre	$1^1/_2$	$1^1/_2$	$1^1/_2$	$1^1/_2$
Sprach- und Verstandesübungen	3	3	3	3
Schreiben und Lesen	8	5	3	3
Grammatik der Muttersprache	—	3	3	3
Rechnen	5	4	4	4
Geografie	—	$1^1/_2$	$1^1/_2$	$1^1/_2$
Geschichte	—	—	2	2
Naturgeschichte	—	—	2	2
Naturlehre	—	—	2	2
Gesang	2	2	2	2
Zeichnen	—	2	2	2
Handarbeit	6	6	2	2
	$25^1/_2$	28	28	28

Lehrplan für die Mittel- oder sogenannte Bürgerschule.

— Die Schule ist ohne confessionelle Richtung. —

I. LEHRGEGENSTANDE.

a) *Obligate Lehrgegenstände.*

1. Religions- und Sittenlehre.

2. Die Muttersprache a) Lesen, Sprachlehre und Stylistik, b) Literaturkunde.

3. Deutsche Sprache a) Lesen, Sprachlehre und Stylistik, b) Literaturkunde.

4. Mathematische Lehrgegenstände a) Arithmetik, b) Buchhaltung.

5. Historische Lehrgegenstände a) Geographie, b) Geschichte, incl. Kenntniss der Verfassung.

6. Naturwissenschaftliche Lehrgegenstände. a) Naturgeschichte, b) Naturlehre, c) Chemie, d) Küchengärtnerei und Haushaltung.

7. Weibliche Handarbeiten.

8. Kunst - Lehrgegenstände a) Zeichnen, b) Schönschreiben, c) Gesang.

b) *Ausserordentliche Lehrgegenstände.*

1. Französische Sprache.
2. Englische Sprache.
3. Musik.

II. DIE KLASSENMÄSSIGE EINTHEILUNG UND AUSDEHNUNG DER OBLIGATEN LEHRGEGENSTÄNDE.

1. Religions- und Sittenlehre.

Die klassenweise Eintheilung dieses Lehrstoffes, und die Bestimmung seiner Ausdehnung gehört in den Wirkungskreis der konfessionellen Behörden.

2. Muttersprache.

I. Klasse. Wöchentlich 3 Stunden.

a) Verständiges und gehörig betontes Lesen; die mündliche Angabe des Inhaltes von dem Gelesenen und zugleich die Übung in der Erklärung dieses Inhaltes.

b) Zur Übung des Vortrages: das Deklamiren auswendig gelernter herzerhebender Verse und historischer Prosastücke, sowie die freie Wiedergabe (mit eigenen Worten) des Inhaltes derselben.

c) Die auf der Satzlehre basirte Formlehre der Muttersprache, Übung in der Wortbildung und Orthographie.

II. Klasse. Wöchentlich 3 Stunden.

a) Das verständige und gehörig betonte Lesen; der freie Vortrag und die Erklärung des Inhaltes von dem Gelesenen.

b) Zur Übung des Vortrages das Deklamiren auswendig gelernter Verse, erzählender und darstellender Prosastücke.

c) Die auf der Satzlehre basirte Formenlehre der Muttersprache, Fortsetzung und Schluss der Wortbildung und Orthographie.

d) Stylistische Übungen, verbunden mit der Ergänzung der Satzlehre und den Leseübungen.

III. Klasse. Wöchentlich 3 Stunden.

a) Verständiges und gehörig betontes Lesen, Angabe und Erklärung des Inhaltes von dem Gelesenen.

b) Zur Übung des Vortrages das Deklamiren auswendig gelernter Dichtungen,

c) Stylisirung der dem Hören nach aufgefassten historischen Erzählungen. — Die Anfertigung verschiedener schriftlicher Aufsätze, z. B. Briefe, Gesuche, Conto's, Quittungen.

d) Die Theorie der Satzlehre ist aus dem bisher Erlernten zusammenzustellen und mit der Lehre von den Perioden vorzutragen.

e) Kurzer Vortrag über die Literatur der Muttersprache.

IV. Klasse. Wöchentlich 3 Stunden.

a) Das Lesen und die ästhetische Analyse der aus der neuern und mittelalterlichen Literatur, aus den Werken der Dichter gewählten Stücke.

b) Hand in Hand mit diesen sind sie aus der Literaturgeschichte mit dem Leben und den Werken der interessantesten Persönlichkeiten bekannt zu machen.

c) Zur Uebung des Vortrages sind die vorgelesenen schöneren Gedichte für Deklamationsübung auswendig zu lernen.

d) Stylübungen: ausser der Übung in Abfassung schriftlicher Aufsätze, sind noch verschiedene stylistische Arbeiten abzufassen.

3. Deutsche Sprache.

II. Klasse. Wöchentlich 3 Stunden.

a) Einzelne einfache und erweiterte Sätze mit dem Vortrage der zu ihrem Verständniss erforderlichen sprachlehrlichen Formen und Regeln.

b) Die mündliche und schriftliche Übersetzung der so zusammengefügten Sätze aus der Muttersprache in das Deutsche und dann wieder aus diesem in die Muttersprache.

c) Die Ordnung und theoretische Erlernung der in dieser Weise erworbenen sprachlehrlichen Kenntnisse.

III. Klasse. Wöchentlich 3 Stunden.

a) Die weitere Fortsetzung der erweiterten und zusammengesetzten Sätze solange, bis sie die ganze Sprachlehre systematisch zusammenzustellen vermögen, worunter auch die Satzlehre der Sprache zu verstehen ist.

b) Die mündliche und schriftliche Übersetzung der zur Übung aufgestellten Sätze und leichtern Lesestücke aus dem Deutschen in die Muttersprache und dann wieder aus der Muttersprache in das Deutsche.

e) Einige leichtere Verse werden auswendig gelernt.

IV. Klasse. Wöchentlich 3 Stunden.

a) Die mündliche und schriftliche Übersetzung stufenweise geordneter schwererer Lesestücke aus der Muttersprache in das Deutsche.

b) Einfache Aufsätze, z. B. das Briefschreiben.

c) Zur Aneignung und Übung in der Rede das Auswendiglernen und Deklamiren von Versen und prosaischen Aufgaben.

4. Arithmetik.

a) Rechnen.

I. Klasse. Wöchentlich 5 Stunden.

Die vier Spezies der ganzen Zahlen. — Die Auflösung der Zahlen in Faktoren.

Die vier Spezies der gemeinen und Dezimalbrüche.

II. Klasse. Wöchentlich 3 Stunden.

Wiederholung der Brüche beider Art. Proportionen. Regeldetri. Einfache Prozentrechnung.

III. Klasse. Wöchentlich 3 Stunden.

Die Wiederholung der gemeinen und Dezimalbrüche. — Kenntniss der Masse und Münzen. — Die zusammengesetzte Regeldetri. Termin-Rechnung. Gesellschafts-Rechnung. Kettensatz. Zusammengesetzte Prozentrechnung.

IV. Klasse. Wöchentlich 3 Stunden.

Die Kettensatz-Rechnung, arithmetische und geometrische Logarithmen, und mit Hilfe derselben und der dazu verfertigten Tabellen die Berechnung der Zinseszinsen.

Die Renten-, und Amortisations-Rechnungen, die Grundzüge des Assekuranz- und Sparkassenwesens sind hier vorzutragen.

b) Buchhaltung.

IV. Klasse. Wöchentlich 2 Studen.

Die Gruudzüge der einfachen Buchhaltung und die Art ihrer praktischen Führung mit besonderer Anwendung auf die Buchführung des Haushaltes.

5. Historische Lehrgegenstände.

a) Geografie.

I. Klasse. Wöchentlich 2 Stunden.

a) Mathematische und physische Geografie im Allgemeinen.

b) Ungarn und Österreichs allgemeine Übersicht, mit besonderer Rücksicht auf die physische Erdbeschreibung beider Reiche.

II. Klasse. Wöchentlich 2 Stunden.

a) Europa's physische Erdbeschreibung und allgemeine Übersicht seiner Länder.

b) Allgemeine Übersicht der übrigen Welttheile.

III. Klasse. Wöchentlich 2 Stunden.

a) Nebst der Wiederholung von Europa, kurze Erbeschreibung von Asien, Afrika, Amerika und Australien.

b) In Grundzügen die mathematische Geografie und die Verfertigung von Landkarten; bei dem Unterrichte in der mathematischen Geografie auch die Grundzüge der Geologie vorzutragen, mit den Produkten der Erde zu vergleichen und deren inniger Zusammenhang nachzuweisen.

b) Geschichte.

III. Klasse. Wöchentlich 2 Stunden.

Eine kurze Übersicht der Weltgeschichte, in der Weise, dass die Schülerinnen die hervorragendsten Völker die in der Weltgeschichte eine Rolle spielen und die bedeutenderen Perioden derselben kennen lernen und dadurch einen klaren Überblick der Weltereignisse in Verbindung mit den nöthigen geographischen Aufklärungen gewinnen.

IV. Klasse. Wöchentlich 3 Stunden.

Geschichte von Ungarn. Hervorhebung der in der Geschichte der ungarischen Nation eine Hauptrolle spielenden Männer und Frauen; zugleich sind sie mit den vorzüglicheren Momenten der vaterländischen Geschichte vertraut zu machen. Hand in Hand mit dem historischen Unterrichte ist das Wesen der ungarischen Verfassung zu entwickeln.

6. Naturwissenschaften.

a) Naturgeschichte.

I. Klasse. Wöchentlich 2 Stunden.

a) In den Wintermonaten ist aus dem Mineralreiche der Anschauungsunterricht mit solchen Mineralien vorzunehmen, die den Grundcharakter der einzelnen Klassen an sich tragen, und sind sie mit deren Kennzeichen, Auffindungsort und Nutzen bekannt zu machen.

b) In den Frühjahrs- und Sommermonaten ist der Unterricht mit solchen Pflanzen vorzunehmen, welche die Merkmale der Gruppen an sich tragen, und in der Landwirthschaft, im Gartenbau und in der Industrie gebraucht werden; und sind sie mit den Hauptkennzeichen der Pflanzen mit ihrem Anpflanzungsorte und Vorkommen, sowie mit ihrem Nutzen bekannt zu machen.

II. Klasse. Wöchentlich 2 Stunden.

Das ganze Jahr hindurch ist aus mehreren Klassen der Thiere der Unterricht mit solchen Exemplaren vorzunehmen, die den Grundcharakter der betreffenden Klasse besitzen und zugleich in der Landwirthschaft und Industrie gewöhnlich benützt werden; die Schülerinnen sind mit den Kennzeichen der Thiere, mit ihrem Aufenthaltsorte, ihrer Nahrungsweise, ihren Eigenthümlichkeiten und ihrem Nutzen vertraut zu machen.

Den Sommer hindurch sind die Pflanzen zu wiederholen und die diesbezüglichen Kenntnisse der Zöglinge zu erweitern.

Anmerkung. Über Geologie, den engen Zusammenhang der Pflanzen unter einer, siehe den geographischen Unterricht der III. Klasse.

b) Naturlehre.

III. Klasse. Wöchentlich 2 Stunden.

Die Naturlehre muss in Verbindung mit Experimenten unterrichtet werden, und nur auf diese Weise haben die Zöglinge die Naturgesetze kennen zu lernen.

Im Verlaufe des Jahres sind mit dem Unterricht über die allgemeine Eigenschaften der Körper, das Gleichgewicht, die Bewegung und Ruhe (Dynamik und Statik), der Schall, die Wärme, der Strahl; Magnetismus, die Elektrizität und die Erscheinungen der Atmosphäre vorzutragen.

c) Chemie.

IV. Klasse. Wöchentlich 2 Stunden.

Nebst dem Unterricht über die wichtigsten und nothwendigsten Elemente und deren vorzüglichere Mischungen in experimentativer Weise, hat man die Kenntnisse bezüglich der chemischen Bestandtheile der menschlichen Nahrungsmittel und die Art ihrer Zubereitung vorzutragen.

d) Küchengärtnerei und Landwirthschaft.

IV. Klasse. Wöchentlich 2 Stunden.

a) Die III. und IV. Klasse wird in den Frühjahr-, Sommer- und Herbstmonaten in dem Garten der Anstalt in Gartenarbeiten geübt.

b) Die IV. Klasse erhält besondere Übung und auch theorethischen Unterricht aus der Küchengärtnerei; im Hanf- und Flachsbau und der Behandlung derselben; aus der Seidenzucht, und im Allgemeinen aus der Praxis der Haushaltung.

Mit dieser ist auch die Übung in der Buchhaltung zu verbinden.

7. Weibliche Handarbeit.

I. Klasse. Wöchentlich 2 Stunden.

Übung im Stricken und Merken.

II. Klasse. Wöchentlich 2 Stunden.

Stricken, Häckeln, Schlingen und Weiss-Stickerei.

III. Klasse. Wöchentlich 2 Stunden.

Das Nähen der Weisswäsche.

IV. Klasse. Wöchentlich 2 Stunden.

Das Zuschneiden und das Nähen der Überröcke und Weisswäsche.

8. Kunstlehrgegenstände.

a) Zeichnen.

I. Klasse. Wöchentlich 3 Stunden.

Freies Handzeichnen. Das Zeichnen von Figuren und einfachen Gestalten ohne Schattirung, die aus der geraden Linie gebildet werden, ist zu versuchen, während das Zeichnen der Gegenstände nach der Natur zugleich fortzusetzen ist.

II. Klasse. Wöchentlich 3 Stunden.

Freies Handzeichnen. Von dem Zeichnen der Figuren mit gerader Linie ist zum Zeichnen der Figuren und Gestalten mit krummer Linie, von da zum Zeichnen der Pflanzen nach der Natur und nach Vorlagen überzugehen.

III. Klasse. Wöchentlich 2 Stunden.

Freies Handzeichnen. Von dem Zeichnen der Ornamenten, Thier- und Menschengestalten, Kleidung nach der Natur und nach Vorbildern.

IV. Klasse. Wöchentlich 2 Stunden.

Zeichnen mit der freien Hand. Nebst der Übung des Vorangegangenen nach der Natur sind die Hauptgrundzüge der Perspektive zu zeigen und von da zur Landschaftszeichnung nach der Natur oder nach Vorbildern überzugehen.

b) Schönschreiben.

I. II. und III. Klasse. Wöchentlich je 2 Stunden.

Sie lernen nach der Taktschreibmethode die sogenannte englische Schrift, sowie auch die deutsche Schrift und wenden sie besonders bei der Buchhaltung an.

c) Gesang.

I. Klasse. Wöchentlich 2 Stunden.

Die Elemente der Gesangslehre. Die Zöglinge werden in den Tonarten, ferner im zwei- und dreistimmigen Gesange geübt.

II. Klasse. Wöchentlich 2 Stunden.

Die ungarische Tonreihe wird bekannt gemacht; die Zöglinge werden in den schwereren Tonkreisen, ferner im drei- und vierstimmigen homophonen Gesang geübt.

III. Klasse. Wöchentlich 2 Stunden.

Die Zöglinge lernen zwei-, drei- und vierstimmige polyphone Gesänge und die verschiedenen Arten des Vorschlags.

IV. Klasse. Wöchentlich 2 Stunden.

Die moll- und dur-Töne werden wiederholt und die Verbindung der Tonreihen unter einander wird bekannt gemacht. Ferner werden die Zöglinge im Auffinden der Intervalle und im Lesen der Noten geübt. Drei- und vierstimmige polyphone Gesänge werden fortgesetzt.

Allgemeiner Stundenplan der Bürgerschule für Mädchen.

Obligate Lehrgegenstände	Klassen I.	II.	III.	IV.	Stundenzahl der Woche
1. Religions- und Sittenlehre	2	2	2	2	8
2. Mutter-sprache: a) Lesen, Sprachlehre n. Stylistik	4	3			13
b) Literaturkunde			3	3	
3. Deutsche Sprache		3	3	3	9
4. Mathematik: a) Arithmetik und Geometrie	5	3	3	3	14
b) Buchhaltung				2	2
5. Historische Lehrgegenstände: a) Geografie	2	2	2		6
b) Geschichte u. Statistik			3	3	6
6. Naturwissenschaftliche Gegenstände: a) Naturgeschichte	2	2			4
c) Naturlehre			2		2
b) Chemie				2	2
d) Landwirtschaftliche o. Technologie				2	2
7. Handarbeit	2	2	2	2	8
8. Kunstlehrliche Gegenstände: a) Zeichen	3	3	2	2	10
b) Schönschreiben	2	2	2		6
c) Gesang	2	2	2	2	8
Stundenzahl der Woche	22	24	26	26	100

Ausserordendliche Lehrgegenstände.

1) Franzözischer Sprache
2) Englische Sprache
3) Musik

Für die ausserordentlichen Lehrgegenstände werden die Stunden nach den Verhältnissen bestimmt.

HÖHERER LEHRCURS

(2 Klassen.)

Durchdrungen von der Überzeugung, welchen segensreichen Einfluss die Frau, als Mutter, auf die Erziehung und Charakterbildung ihrer Kinder ausüben kann, und wie nöthig es daher sei, sie neben der allgemeinen höheren Ausbildung, auch insbesondere für die Erfüllung dieses Berufes zu befähigen, hat der Landes-Frauenbildungs-Verein beschlossen, in den höheren (2-klassigen) Lehrcurs folgende Lehrgegenstände aufzunehmen:

Lehrgegenstände	Wöchentliche Lehrstunden	
	I. Klasse	II. Klasse
Religionslehre	1	1
Erziehungs- und Gesundheitslehre	2	—
Unterrichtslehre	—	2
Seelenlehre	—	2
Logik	2	—
Aesthetik	—	2
Ungarische Sprache (Stylistik)	3	—
Ungarische Literatur	—	3
Deutsche Sprache (Stylistik)	3	—
Deutsche Literatur	—	3
Französische Sprache (Stylistik)	3	3
Naturlehre	2	—
Chemie, mit besonderen Bezug auf die Haushaltung	—	2
Culturgeschichte der Menschheit, mit besonderer Hinsicht auf die vaterländische (Alte Zeit u. Mittelalter)	2	—
Culturgeschichte der Menschheit (Neuzeit) u. Statistik	—	2
Rechenkunde und Geometrie	2	2
Zeichnen	1	1
Gesang	1	1
Turnen	1	1
Handarbeiten	5	3
Zusammen:	28	28

TAGESORDNUNG

der in der Lehranstalt wohnenden Zöglinge.

Vormittag.

Das Aufstehen geschieht im Winter um 6 Uhr, im Sommer um ½6 Uhr Früh. Nachdem sich die Zöglinge angekleidet, gruppiren sie sich nach ihren confessionellen Glaubensbekenntnissen, und gehen demgemäss in verschiedene Säle, wo sie im Beisein einer Erzieherin ihr Morgengebet verrichten. Hierauf treten sie einzeln vor die Erzieherin, die nun in Augenschein nimmt, ob sie rein gewaschen, sauber gekämmt, ob ihre Fussbekleidung und überhaupt ihr ganzer Anzug in Ordnung ist.

Um ½8 Uhr ist gemeinsames Frühstück. Sobald dies beendigt, theilen sich die Schülerinnen in Abtheilungen und gehen in denjenigen Klassensaal, in welchem sie eingereiht sind, um ihre Aufgaben zu correpetiren oder Musikübungen zu machen.

Von 9—12 Uhr Unterrichtsstunden in den Wissenschaften; vor 10 Uhr ist 5 Minuten, vor 11 Uhr 10 Minuten freie Zeit; während derselben verzehren die Schülerinnen ihre Semmel.

Von 12—1 Uhr Spaziergang im Freien.

Von 1—2 Uhr Mittagsmahl und freie Zeit. Während der Mahlzeit dürfen die Zöglinge in der vorgeschriebenen Sprache, welche wöchentlich wechselt, conversiren.

Nachmittag.

Im Winter von 2—4 Uhr, im Sommer von 3—5 Uhr sind theils Unterrichtsstunden in den Wissenschaften, theils Handarbeitsstunden, Zeichnen, Schönschreiben und Zimmergymnastik, so wie es der Stundenplan vorschreibt.

Von 4—5 Uhr Vesperbrod und freie Zeit.

Von 5—7 Uhr Correpetition und Ausarbeitung der Aufgaben, sowie auch Musikübungen.

Von 7—8 Uhr Abendessen und freie Zeit.

Von 8—9 Uhr lesen die Zöglinge laut, der Reihe nach, aus einem guten Werke aus der Hausbibliothek vor, welches von der Erzieherin gewählt, die auch das Lesen beaufsichtigt. Die Zuhörenden sind indessen mit Handarbeit oder mit Ausbesserungen ihrer Kleidungsstücke beschäftigt.

Um 9 Uhr Abendgebet nach confessionellem Bekenntniss, Auskleiden und Niederlegen, wozu eine halbe Stunde verwendet wird. (In jedem Schlafsaal schläft eine Erzieherin.)

Donnerstag Nachmittag ist freie Zeit, an welchem grössere Spaziergänge unternommen werden, auch Tanz- und Musikübungen, sowie Zimmergymnastik stattfinden.

An Sonn- und Feiertagen gehen die Zöglinge mit den Erzieherinnen in die, ihrer Confession entsprechenden Kirchen, beschäftigen sich mit Musik, Briefe schreiben, Handarbeit, auch wohl unter Einwilligung der Erzieherin, mit dem Lesen eines guten Buches. Es werden grössere Spaziergänge unternommen, Abends zur Unterhaltung der Zöglinge Gesellschaftsspiele arrangirt, welche gleichzeitig anregend und belehrend auf den Geist wirken, wie z. B. bildliche Darstellung von Sprichwörtern, Auffindung von Charaden u. s. w.

Statistischer Ausweis der Zöglinge in der Lehranstalt des Landes-Frauenbildungs-Vereines des Jahres $18^{69}/_{70}$.

Klasse	Zahl der Schülerinnen	Confession				Sprache			Wohnort			Schulgeld 5 u. 7 fl. monatlich			Interne	Alter der Schülerinnen							
		Römisch katholisch	Kalvinisch	Lutherisch	Israelitisch	Ungarisch	Deutsch	Slavisch	Im Orte	Auf dem Lande	Im Auslande	Ganzes Schulgeld zahlende	Halbes Schulgeld zahlende	Freischülerinnen		11 jährige	12 jährige	13 jährige	14 jährige	15 jährige	16 jährige	17 jährige	18 jährige
I. Klasse.	12	6	3	2	1	12	—	—	10	2	—	2	8	2	—		3	1	1	4	2	1	

Statistischer Ausweis der Zöglinge in der Lehranstalt des Landes-Frauenbildungs-Vereines des Jahres 18⁷⁰/₇₁.

Klasse	Zahl der Schülerinnen	Confession				Sprache			Wohnort			Schulgeld 5u. 7fl. monatlich			Interne	Alter der Schülerinnen							
		Römisch katholisch	Calvinisch	Lutherisch	Israelitisch	Ungarisch	Deutsch	Slavisch	Im Orte	Auf dem Lande	Im Auslande	Ganzes Schulgeld zahlende	Halbes Schulgeld zahlende	Freischülerinnen		11 jährige	12 jährige	13 jährige	14 jährige	15 jährige	16 jährige	17 jährige	18 jährige
I. Klasse.	27	20	3	2	2	26	1	—	20	7	—	20	3	4	—	—	3	10	9	5	—	—	—
II. Klasse.	14	9	2	2	1	14	—	—	11	3	—	11	2	1	—	—	—	—	2	8	2	1	1
Summa:	41	29	5	4	3	40	1	—	31	10	—	31	5	5	—	—	3	10	11	13	2	1	1

Statistischer Ausweis der Zöglinge in der Lehranstalt des Landes-Frauenbildungs-Vereines des Jahres $18^{71}/_{72}$.

Klasse	Zahl der Schülerinnen	Confession				Sprache			Wohnort			Schulgeld 5 u. 7 fl. monatlich			Interne	Alter der Schülerinnen							
		Römisch katholisch	Kalvinisch	Lutherisch	Israelitisch	Ungarisch	Deutsch	Slavisch	Im Orte	Auf dem Lande	Im Auslande	Ganzes Schulgeld zahlende	Halbes Schulgeld zahlende	Freischülerinnen		11	12	13	14	15	16	17	18
																jährige							
I. Klasse	23	16	6	1	—	23	—	—	12	11	—	21	—	2	9	3	11	6	1	—	—	—	—
II. Klasse	30	20	4	2	4	28	2	—	21	9	—	22	3	5	8	—	—	8	9	10	3	—	—
III. Klasse	18	14	1	1	2	17	1	—	12	6	—	10	7	1	4	—	—	—	2	6	5	3	2
Summa:	71	50	11	4	6	68	3	—	45	26	—	53	10	8	21	3	11	14	12	16	8	3	2

Statistischer Ausweis der Zöglinge in der Lehranstalt des Landes-Frauenbildungs-Vereines des Jahres $18^{72}/_{73}$.

Klasse	Zahl der Schülerinnen	Confession				Sprache			Wohnort			Schulgeld 5 u. 7 fl. monatlich			Interne	Alter der Schülerinnen											
		Römisch katholisch	Calvinisch	Lutherisch	Israelitisch	Ungarisch	Deutsch	Slavisch	Im Orte	Auf dem Lande	Im Auslande	Ganzes Schulgeld zaflende	Halbes Schulgeld zahlende	Freischülerinnen		7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
																jährige											
I. Klasse	17	9	3	3	2	13	4	—	11	6	—	15	1	1	5	—	—	—	—	6	5	3	2	1	—	—	—
II. Klasse	33	18	9	5	1	33	—	—	19	14	—	28	2	3	15	—	—	—	—	—	5	14	8	6	—	—	—
III. Klasse	14	9	3	1	1	14	—	—	9	4	1	14	1	1	3	—	—	—	—	—	—	—	3	3	5	2	1
Vereinigte 4 klassige Elementarschule	20	12	2	4	2	19	1	—	15	5	—	19	1	—	2	—	6	2	6	4	2						
Zuhörerinnen für einzelne Gegenstände	15																										
Summa:	99	48	17	13	6	79	5	—	54	29	1	76	5	5	25	—	6	2	6	10	12	17	13	10	5	2	1

Direktion der Lehranstalt.

Die Angelenheiten des Institutes leitet nebst dem Vereins-Präsidium eine aus 9 Gliedern bestehende Commission; jede wichtigere Frage wird dem dirigirenden Ausschusse des Vereines wegen endgültigen Beschluss unterbreitet.

Das Unterrichtswesen bezweckt unter dem Präsidium eines dirigirenden Professors der Lehrkörper, während die erziehliche Seite durch eine Directrice und die Internats-Lehrerinnen geleitet wird, welche auch die Aufrechthaltung der festgestellten Tages-Ordnung und die pünktliche Erfüllung der Aufgaben überwachen müssen.

Wirkende Lehrkräfte im Jahre 1872/3.

Director Professor:	Lehrgegenstand:
1. **Dr. Gabriel Avendano Corzan** (Direct. Prof. an dem kath. Gymn.)	Physik.
Professoren:	
2. **Mich. Bogisich**	Röm. kath. Religion.
3. **N. Feleki**	Kalv. Religion.
4. **Stef. Korcsek**	Luth. Religion.
5. **Lad. Torkos** (Ord. Prof. an dem ev. Gymn.)	Ungarische Sprache.
6. **Jos. Fekete** (Prof. an dem kath. Gymn.)	Rechenkunde.
7. **Jos. Cherven** (Prof. an dem kath. Gymn.)	Geographie.
8. **Kol. Csiky** (Prof. an der kalv. Gymn.)	Geschichte.
9. **Ign. Baranyovszky** (Prof. an dem kath. Gymn.)	Naturgeschichte.
10. **Jos. Kozma** (Dir. Prof. an dem Säminer. zu Ofen	Logik, Erziehungs- und Seelenlehre.
11. **Franz Baráth** (Prof. an dem kalv. Gymn)	Aestetik.
12. **Landauer** (Prof. an dem Landes Zeichen-Academie)	Zeichnen.
13. **Mich. Bogisich**	Gesang.
14. **Nagy**	Schönschreiben.
15.	Turnen.
16. **Stef. Kmetty,** Lehrer in den Elementar-Klassen.	

Instituts-Directrice:	Lehrgegenstand:
1. Frau **Karl Dusoczky.**	
Erzieherinnen:	
2. **Anna Korner**	Deutsch. u. engl. Sprache.
3. **Regnie Hermence**	Französische Sprache.
4. **Charlotte Herzog**	Deutsche Sprache in den Elementar-Klassen.

Handarbeiten: **Hermine Dusóczky** und **Antonia Dubanovszky.**

Selbstbildungskreis

in der

Lehranstalt des ungarischen Landes-Frauenbildungsvereines.

Auf Anregung der Frau von VERES-BENICZKY, Präsidentin obgenannten Vereines, ist im Laufe des Schuljahres 1871/72 unter den Schülerinnen ein Selbstbildungskreis entstanden; aus dem Zwecke, dass dessen Mitglieder durch Vorträge poetischer und prosaischer Werke, sowie durch eigene stylistische Ausarbeitungen und deren Recensionen, die höchst möglichste Gewandheit in der ungarischen Sprache und deren Literatur sich aneignen.

Anfangs bewegte sich dessen Thätigkeit unter der Leitung des aus seiner Mitte gewählten Präsidenten Frl. WILHELMINE FREUND im engeren Kreise, doch im Jahre 1872/73, nachdem die Leitung dieser Institution, als gewählter Präsident und auf Bitte der Direction, Professor der ungarischen Sprache und deren Literatur Herr LADISLAUS TORKOS übernahm, vermehrten sich dessen Mitglieder um ein bedeutendes, welche in den wöchentlich abgehaltenen Sitzungen in Fleiss und Eifer miteinander rühmlichst wetteiferten.

Während diesem Schuljahre wurden ungefähr 30 Sitzungen abgehalten, in welchen 60 selbst verfasste stylistische Operate und Recensionen verlesen und 100 Declamationen gehalten wurden.

Die Mitglieder haben für ein Jahr einen Gulden Mitgliedsgebühr erlegt. Diese Summe wurde zur Anschaffung guter Bücher und Zeitschriften verwendet, wodurch die Grundlage zu einer Bibliothek gelegt wurde. Die angeschafften Zeitschriften und Bücher sind folgende: „Budapesti Szemle“, (Budapester Revue) „Athenaeum“„ „Magyarország és a nagyvilág“, (Ungarn und die grosse Welt) „Vasárnapi ujság“ (Sonntags-Ztg.) Eötvös „Ungarn im Jahre 1814“, Michael Tompa's sämmtliche Werke, Michael Vörösmarty's sämmtliche Werke, P.

Karl Szathmáry „Ungarns Glanzepoche“ Frau Alexander Vahot „Helene Sziklάry“, Moritz Jókai „Immer Grün“, Michael Horváth „Ilona Zrinyi“.

Die Vorsteher des Selbstbildungskreises waren ausser den Präsidenten, Fräulein Rosa Puky Vicepräsidentin, die das Präsidium führte, wenn der Präsident gehindert war zu erscheinen, Emma Lubinszky Sekretär, Stymmel Malvin Schriftführer und Jolán Böszörményi Cassier.

III.

Verfassungswesen des Vereines.

STATUTEN

des

„Ungarischen Landes-Frauenbildungsvereines“.

I. THEIL.

Titel.

§. 1.

Der Titel des Vereines ist: »Ungarischer Landes-Frauenbildungsverein.«

Zweck.

§. 2.

Der Zweck des Vereines ist: den nach höherer Bildung strebenden Frauen, im Allgemeinen, Gelegenheit zu bieten, sich solche Kenntnisse und Geschicklichkeiten anzueignen, welche sie befähigen sollen, besonders den Ärmeren, sich auf einer selbstständigen und ehrenhaften Lebensbahn erhalten zu können.

§. 3.

Zur Erreichung dieses Zweckes wird der Verein in der Hauptstadt eine Muster-Töchtererziehungs-Anstalt unterhalten. Diese Anstalt wird für einen, den Bedingungen des Gesetzes entsprechenden Elementar-Lehrcurs mit 4 Klassen, für eine 4-klassige Bürger- und endlich für eine 2-klassige höhere Töchterschule eingerichtet, in welchen auch Lehrerinnen resp. Erzieherinnen ihre Ausbildung erlangen können. Ja sogar, wenn es die Mittel des Vereines erlauben, wird mit der Schule ein Kindergarten verbunden, wodurch der Verein zu erreichen hofft, 1. die harmonische, stufenweise Ausbildung, 2. die Übungsunterrichtsschule und 3. dass die Zöglinge

sich durch den Kindergarten eine vernünftige Behandlungsweise der Kinder, vom zartesten Alter an, durch Anschauung aneignen könnten.

Ferner strebt der Verein dahin zu wirken, dass auch in den Provinzen an vielen Orten Frauenbildungsvereine sich constituiren sollen, die Bestrebungen der Provinzvereine würde er bereitwillig fördern, durch Auskunft geben der Geschäftsführungen und Mittheilungen, Besprechungen ja in nöthigen Fällen auch durch Entsendungen von Ausschussmitgliedern würde ein verknüpfendes Band hier im Mittelpunkt ihren Zwecken gerne fördernd dienen. Endlich würde der Verein sich bemühen, im ganzen Lande die so sehr benöthigte Einheit in den Frauenerziehungswesen rücksichtlich der Lehrpläne zu bewerkstelligen trachten.

Vermögen.

§. 4.

Das Vermögen und die Einkünfte des Vereine bestehens aus: Gründungen, aus den Jahresbeiträgen der Mitglieder, aus etwaigen wohlthätigen Spenden, und zu erwerbenden Mobilien und Immobilien, ausserdem noch die Einkünfte aus den zu veranstaltenden Bällen, Conzerten, Lotterien und verschiedenen Festlichkeiten. Das auf diese Weise erhaltene Geld wird durch den Vereins-Kassier bei der Übernahme quittirt, und in Sparkassen sowie auch in einträglichen Werthpapieren, deren Erwerbung die Ausschussmitglieder bestimmen, deponirt und gegen Feuergefahr und vor Raub gesichert.

Zahlungen, welche durch das Jahres-Budget nicht festgesetzt sind, leistet der Kassier auf Anweisung der Präsidentin, und ist für das in seiner Verwaltung sich befindlichen Vereinsvermögens mit seinem ganzen Privatvermögen verantwortlich.

Sitz des Vereines.

§. 5.

Der Sitz des Vereines ist Buda-Pest (Pest-Ofen).

Das Siegel.

§. 6.

Das Vereinssiegel trägt den Titel des Vereines mit der Umschrift: Ungarischer Landes Frauenbildungs-Verein, in der Mitte das Motto „Haladjunk“ (Schreiten wir vor!)

II. THEIL.

Mitglider.

§. 7.

Die Mitglieder sind dreierlei: gründende, dirigirende und ordentliche. Gründende Mitglieder sind diejenigen, welche zu dem Vermögen des Vereines, mit wenigstens fl. 100 ö. W. entweder in Baaren sogleich beisteuern, oder bis zur Abzahlung des Kapitals sich zur Zahlung der betreffenden 5 pct. Zinsen verpflichten.

Dirigirende Mitglieder sind die, welche zu den Vereinszwecken mit 6 jähriger Verpflichtung jährlich 5 Gulden ö. W. zahlen.

Ordentliche Mitglieder aber sind solche, die sich zur Entrichtung von jährlich 3 Gulden ö. W. auf 6 Jahre verpflichten.

Aufnahme.

§. 8.

Die Aufnahme in den Verein geschieht in der Ausschusssitzung durch die Anempfehlung irgend eines Ausschussmitgliedes. Gegen den abweisenden Beschluss des Ausschusses kann der, welcher in den Verein aufgenommen zu werden wünscht, an die Generalversammlung appelliren.

Rechte der Mitglieder.

§. 9.

Alle gründenden, dirigirenden und ordentlichen Mitglieder haben das Recht, alle durch den Verein gebotenen Vortheile zu geniessen, auf der Generalversammlung zu erscheinen, und an deren Berathungen theil zu nehmen; Stimmrecht haben jedoch nur die gründenden und dirigirenden Mitglieder.

Pflichten der Mitglieder.

§. 10.

Es ist Pflicht der Mitglieder die Statuten zu beobachten, ihre Mitgliedsbeiträge, ihren Verpflichtungen gemäss, in die Vereinskassa pünktlich einzuzahlen und das materielle und geistige Aufblühen des Vereines zu fördern.

Aufhören der Mitgliederschaft.

§. 11.

Die Mitgliederschaft hört auf: 1) Durch freiwilliges Austreten nach der Erfüllung der übernommenen Pflichten. 2) Durch Ausschliessung, wenn das Vereinsmitglied seinen Beitrag auch nach mehrmaliger Ermahnung nicht erlegte, oder im Falle des Todes; jedoch bleibt auch dann die Verpflichtung der Mitglieder resp. ihrer Nachkommen für die Dauer ihrer Verbindlichkeit dieselbe.

III. THEIL.

Verwaltung.

§. 12.

Die Verwaltung der Vereinsangelegenheiten wird durch die General-Versammlung Ausschuss, Vereins-Präsidentin, Vice-Präsidentinnen, Notäre, Kassier und Controlor ihren Wirkungskreise gemäss, ausgeübt.

General-Versammlung.

§. 13.

Der Verein hält regelmässig eine jährliche General-Versammlung, ohne an den Ort gebunden zu sein, und welche von der Präsidentin mit wenigstens 30 Tagen vorher festzusetzen ist. In wichtigen und dringenden Fällen kann die Präsidentin die Generalversammlung auch zu aussergewöhnlicher Zeit einberufen, jedoch muss sie die Mitglieder hievon 8 Tage vorher benachrichtigen.

Zur Beschlussfähigkeit ist die Anwesenheit von wenigstens 30 Mitgliedern nöthig. Die Beschlüsse der Generalversammlung verpflichten auch die Abwesenden und die Nichtstimmenden.

Es gehört in dem Wirkungkreis der Generalversammlung die Präsidentinnen und die anderen Beamten, sowie auch den Ausschuss zu erwählen. Der Vorstand wird auf 3 Jahre erwählt, die Ausschussmitglieder jedoch auf eines.

In den Wirkungskreis der Generalversammlung gehört ferner die Kenntnissnahme des Jahres-Ausweises, die Oberkassenrevision und die diesbezügliche Absolvirung, das definitive Ausschliessen von der Vereinsmitgliederschaft, die Modifizirung der Statuten; endlich der Beschluss über einzelne Vorschläge, und etwaige Auflösung des Vereins sowie über die Verwendung des Vereins-Vermögens.

Die Protokolle der Generalversammlungen werden durch die Unterschrift der Präsidentin und zweier Ausschussmitglieder beglaubigt.

Der Ausschuss.

§. 14.

Der Ausschuss, welcher der Generalversammlung verantwortlich ist, besteht aus 60 ordentlichen und 10 Ersatzmitglieder; zur gültigen Beschlussfähigkeit ist ausser der Präsidentin, die Anwesenheit von 8 Mitgliedern nöthig. Der Ausschuss hält monatlich eine Sitzung, in aussergewöhnlichen Fällen, auch mehrere.

In seinen Wirkungskreis gehört: die Aufnahme der Mitglieder, die Ernennung und Entlassung der Lehrer und Lehrerinnen, die Festsetzung ihres Gehaltes, die Überwachnng des Vereinvermögens, die halbjährige Revision der Kassenrechnungen, die Anweisung der extraordinären Ausgaben durch die Präsidentin, die Pachtung und Einrichtung der Institutslokalitäten, die Unterbreitung und Feststellung des Jahresbudget und schliesslich die Berichterstattung an die Generalversamlung über den Stand der Vereinsangelegenheiten. Die Ausschusssitzungs-Protokolle werden durch die Präsidenten und 2 Ausschussmitglieder beglaubigt.

Die Präsidentin.

§. 15.

Die Präsidentin überwacht die Richtung der geistigen Thätigkeit des Vereines, sowie auch dessen materielle Entwickelung.

Von Zeit zu Zeit revidirt sie die Kasse, in Gegenwart des Kassiers, ohne ihn bevor davon benachrichtigt zu haben. Sie leitet die General- und Ausschusssitzungen; im Falle der Stimmengleichheit entscheidet ihr Votum. Sie repräsentirt den Verein, sowohl gegenüber der Obrigkeit, als auch überhaupt nach aussen hin.

Vice-Präsidentin.

16. §.

Die Präsidentin wird im Falle der Verhinderung durch die Vice-Präsidentinnen in jeder Hinsicht vertreten.

Der Notär.

17. §.

Der Notär verfasst die Protokolle, führt den Briefwechsel des Vereines, und erstattet auf den Jahressitzungen über die Funktionen des Vereines Bericht.

Der Kassier.

§. 18.

Der Kassier manipulirt die Vereinsgelder sorgt dafür, dass die Zahlungen pünktlich einlaufen; ausser gewöhnliche Auslagen, welche in dem Budget nicht festgesetzt sind, kann er nur auf Anweisung des Vereines oder der Präsidentin bewerkstelligen. Über die Einnahmen und Ausgaben muss er pünktliche Buchhaltung führen. Er ist verpflichtet der Präsidentin zu jeder Zeit einen ausführlichen Kassenausweis, dem Ausschusse halbjährlich, der Generalversammlung aber jährlich, eine vorschriftgemässe Rechnung vorzulegen. Auch muss er über den Kassenbestand jederzeit mit Aufklärung zu geben bereit sein, dem Ausschusse über das Namensverzeichniss derjenigen Mitglieder, welche rückständige Beiträge haben, bericht erstatten.

Der Controlor.

§. 19.

Der Controlor überwacht die Kasse und leistet dem Kassier bei der Anfertigung der Rechnungen Beistand.

IV. THEIL.

Auflösung des Vereines.

§. 20.

Die Auflösung des Vereines kann nur in dem Falle stattfinden, wenn dies in der General-Versammlung, welche zu der eingehenden Verhandlung dieses Vorschlages einberufen, durch wenigstens zwei Drittheile der stimmfähigen Mitglieder des Vereines beschlossen wird. Die an dieser Generalversammlung theilnehmenden entscheiden mit Stimmenmehrheit auch über das Vermögen des Vereines, welches aber nur auf ungarische Frauenbildungszwecke verwendet werden darf. Wenn auf der in der Rede stehenden, eigens zu diesem Zwecke einberufenen Versammlung, die stimmfähigen Mitglieder, nicht in gehöriger Anzahl erscheinen, wird in diesem Falle eine binnen 30 Tagen abzuhaltende neue General-Versammlung ausgeschrieben, mit der Bemerkung, dass die Auflösung des Vereines und die Verwendung des Vermögens, ohne Rücksicht auf die Anzahl der erscheinenden Mitglieder, verhandelt und darüber definitiv entschieden wird.

Es ist jedoch sowohl die Auflösung, als auch der Beschluss über die Verwendung des Vermögens, vor der Ausführung, dem königlich ungarischen Ministerium des Innern zu unterbreiten.

Der Vorstand.

Präsidentin:	Frau Hermine v. Veres g. v. Beniczky.
Vicepräsidentin:	Frau Græfin Josefine Teleky.
Zweite Vicepräsidentin:	Frau Cornelie v. Jankovich.
Vereins-Kassier:	Frau Paul v. Gönczy.
Controllor:	Frau Anna v. Balogh.
Notär:	Herr Ladislaus Torkos.
„	Frau Constance v. Hentaller-Batta.

AUSSCHUSS

(gewählt für das Jahr 1878).

Ehrenmitglieder:

Gräfin Julius Andrássy
Gräfin Ludwig Batthyányi
Fr. Antonie v. Bohus-Szögyény
Baronin Josef Eötvös
Baronin Vincenz Gerliczy
Gräfin Eduard Károlyi
Baronin Herm. Podmanitzky
Stiftsdame Ida v. Ferenczy
Gräfin Julia Teleky
Fr. Wilhelm v. Kubinyi
Gräfin Paul Franz Zichy.

Ordentliche Mitglieder:

Fr. Anatol Adler
Fr. Josef v. Bánó geb. Baronin Jeszenszky
Gräfin Anna Baranyay-Beleznay
Frl. Karoline Bayer
Fr. Georg v. Benedikty
Frl. Iréne Bradács-Koczó
Fr. Julius Böke
Fr. Georg Farkas
Gräfin Leo Festetich
Frl. Gabrielle v. Grenzenstein-Szende
Fr. Lazarus Geppert
Fr. Anatol v. Glatz
Frl. Constantine v. Gorove
Frl. Etelka v. Gönczy
Fr. Ignatz v. Harsányi
Frl. Elma Hentaller
Frl. Maria Hentaller
Fr. Alexander Herzberg
Fr. Ernst v. Hollán
Fr. Carl v. Hieronimy
Fr. Ludwig v. Horváth
Fr. Béla v. Jankovich
Fr. Stefan v. Kápolnay
Fr. Ida v. Karlovszky
Baronin Anatol Laffert
Frl. Gisella v. László-Csörgheö
Frl. Klara Lövey
Fr. Alexander Lumniczer
Frl. Maria v. Majthényi-Szeleczky
Fr. Johann Máday
Fr. Leo v. Marsalkó
Fr. Paul v. Moricz
Fr. Albert v. Nadányi

Fr. Theodor v. Pauler
Fr. Eugen Pollak
Fr. Carl v. Szatmáry
Fr. Anatol Rózsaághy
Frl. Lilla Rökk
Fr. Josef v. Rudnay
Fr. Sigismund v. Sándor
Fr. Jakab Stettner
Fr. Richard v. Szabó
Frl. Johanna v. Szabó-Szentpály
Fr. Paul v. Szathmáry-Király
Fr. Carl v. Szathmáry
Fr. Emmerich v. Székely
Fr. Julius v. Szigethy
Fr. Wilhelm v. Szitányi
Frl. Elisabeth v. Tóth-Kugler
Fr. Ludwig v. Tolnay
Fr. Carl v. Vadnai
Baronin Béla Vay
Fr. Johann Valaszky
Fr. Gabriel v. Várady
Frl. Stephanie Wohl
Frl. Johanna Zirzen
Frl. Anatol Spuller.

Ergänzende Mitglieder:

Frau Fidelius v. Bittó
Fr. Ludwig Braun
Fr. Moritz Flesch
Frl. Marie Galbavy
Frl. Etelka Kozma-Gesztessy
Frl. Luise Kohner-Schwab
Frl. Lilla v. Rudnyánszky-Zádor
Fr. Adolf Stauffer
Frl. Henriette Stettner
Frl. Rosa Popper-Csillag.

Kassen-Ausweis

1868/9.

Einnahme	1709 fl. 86 kr.
Ausgaben	458 fl. 73 kr.
Kassen-Rest	1251 fl. 13 kr.

1869/70.

Einnahme	5080 fl. 75 kr.
Ausgaben	2136 fl. 38 kr.
Kassen-Rest	2944 fl. 37 kr.

1870/1.

Einnahme	9901 fl. 74 kr.
Ausgaben	5461 fl. 84 kr.
Kassen-Rest	4439 fl. 90 kr.

1871/2.

Einnahme	21,413 fl. 17 kr.
Ausgaben	17,718 fl. 23 kr.
Kassen-Rest	3,694 fl. 94 kr.

Von 1-ten August 1872 — bis 1-ten May 1873.

Einnahme	30,416 fl. 8 kr.
Ausgaben	13,451 fl. 24 kr.
Kassen-Rest	16,964 fl. 84 kr.

HISTORIQUE

DE

L'ASSOCIATION FONDÉE

EN VUE DE

L'INSTRUCTION ET DE L'ÉDUCATION

DES FEMMES.

BUDAPEST,

IMPRIMERIE DE FANDA & FROHNA.

1873.

Historique de l'association.

S'il est reconnu que l'influence que la femme exerce dans la vie sociale est grande, d'où vient qu'elle attire si peu, chez nous surtout, l'attention des gouvernants? Telle est la question dont nous avons à nous occuper ici.

La sphère d'activité de la femme est à la vérité moins vaste que celle de l'homme, mais à combien plus forte raison ne se fait-elle pas sentir au foyer domestique? Destinée par la nature, si non à partager, du moins à alléger les travaux de son mari, c'est à elle qu'est confiée la première éducation des enfants. Aussi les exemples ne manquent-ils pas qui prouvent que ce fut à des mères pleines de coeur et d'intelligence que bien des hommes célèbres durent la brillante carrière qu'ils ont ensuite parcourue. Mais si l'influence que la femme exerce est grande, n'en résulte-t-il pas qu'elle doive être mise par son éducation à la hauteur du rôle qu'elle est appelée à jouer? et que ses facultés intellectuelles doivent être fortifiées au point de pouvoir lui prêter leur appui dans les luttes et les fatigues qui l'attendent? Comment pourra-t elle, en effet, éveiller l'esprit de ses enfants et les disposer à s'intéresser aux phénomènes qui s'offrent à eux, si elle-même n'est pas à même d'éclairer leur intelligence et de rendre leurs coeurs accessibles aux beautés qui les frappent? Comment donnera-t elle de la justesse à leur jugement, si elle-même n'a pu, grâce aux bienfaits de l'éducation, éclairer le sien des lumiè-

res de la science? Comment les élèvera-t-elle en un mot, si elle n'a pas joui des bienfaits d'une éducation rationnelle et soignée?

Avouons-le, l'éducation de la femme n'est pas, chez nous, à la hauteur de la mission qu'elle est appelée à remplir, et les soins qu'on lui donne ne sont pas, en général, de nature à développer suffisamment les bons instincts dont la nature l'a dotée.

Vivement frappée de cette anomalie et mue par un sentiment d'enthousiasme à l'idée d'y remédier, une femme de coeur, Madame Veres-Beniczky, résolut d'appeler l'attentien de ses compatriotes sur ce point en adressant en 1865, dans les principaux journaux de son pays, un appel à toutes les femmes de la Hongrie.

Elle leur représenta en termes chaleureux et convaincus toute l'influence qu'exerce la femme, dans la famille d'abord, puis dans la société, et les engagea à former une Association dont le but serait de travailler à répandre une instruction plus solide parmi les jeunes filles et les femmes de son pays. Elle leur rappela combien leur éducation était en général négligée, et combien elle était peu d'acord avec les facultés dont la nature les a douées; elle leur exposa combien l'instruction qu'elles pouvaient acquérir dans les couvents et les pensionnats était insuffisante, combien elle était coûteuse et combien en général il leur était difficile de s'acquérir l'instruction large et solide que notre siècle exige, pour les mettre en état de lutter victorieusement contre les difficultés de la vie, elles qui trop souvent se trouvent isolées au sein de la société où elles sont appelées à vivre, et leur donner les moyens de subvenir à leur existence ou à celle de leur famille.

Cet appel ne manqua pas son effet: mais les résultats ne répondirent par dès l'abord à ses espérances; car, alors, tous les esprits vivement préoccupés de la reconstitution du pays ne pouvaient se détacher des préoccupations du jour pour accorder à son projet le degré d'attention qu'il méritait.

Loin de se décourager, Madame Veres résolut en 1867 de s'adresser directement aux dames de sa connaissance pour les prier de la seconder et de joindre leurs efforts aux siens. Etant parvenue à réunir autour d'elle une vingtaine de personnes, elle leur exposa ses idées et leur montra le but qu'elle se proposait. On la comprit, et aussitôt il fut résolu qu'on se mettrait à l'ocuvre dans le but de remédier aux défectuosités reconnues et d'initier les jeunes filles à l'étude des sciences auxquelles le plus grand nombre d'entre

elles étaient étrangères, pour les mettre à même de trouver plus tard, dans leur enseignement, un mode d'existence honorable et nouveau. En conséquence, il fut décidé qu'on ouvrirait divers cours, selon que le permettraient les ressources dont on pourrait disposer, et le comité nommé, passant à la rédaction des statuts, ne tarda pas à les soumettre à l'approbation du ministre qui leur accorda son adhésion.

Il fut décidé que l'on convoquerait à la date du 23 mars 1868 une assemblée générale constituante qui eut lieu au jour dit et où l'on élut: pour présidente, Madame Veres, pour vice-présidente, Madame la comtesse Alexandre Teleky, pour cassier, Madame Charles Szathmáry, pour contrôleur, Madame Guillame Kubinyi, et pour secrétaire, Monsieur Joseph Tóth. Un an à peine écoulé, les trois dernières personnes s'étaient démises de leurs fonctions et étaient remplacées par Mesdames Gönczy et Balogh et par Monsieur le professeur Torkos.

Pénétrée de l'idée que pour donner à cette entreprise une nouvelle et plus forte impulsion, il fallait recourir à la diète, Madame Veres en fit la proposition au comité qui, adoptant aussitôt ce projet, se mit à rédiger une pétition qui, couverte de la signature de 9000 dames, fut remise à Monsieur Deák (15 juin 1869) avec la prière de la présenter à la diète.

On reconnaissait dans cette pétition que le gouvernement avait beaucoup fait pour l'éducation des hommes, mais qu'il lui restait encore à étendre ces bienfaits aux femmes qui, par l'influence qu'elles sont appelées à exercer dans la vie sociale, avaient droit à une éducation plus soignée. On y priait la Chambre des députés de bien vouloir prendre en considération toute l'importance de ce fait et d'agir auprès du gouvernement pour qu'il travaillât à fonder une institution oú les jeunes filles du pays pussent s'acquérir un degré d'éducation supérieur à celui auquel elles pouvaient parvenir en fréquentant les écoles existantes.

Le texte de cette pétition, répandu dans le pays, contribua puissamment à faire connaître les idées et les principes qu'il s'agissait de faire prévaloir, aussi éveilla-t-il de víves sympathies qui se traduisirent par des adresses où l'on exprimait les voeux les plus sincères pour le succès de l'entreprise.

Sur ces entrefaites, le comité élu par l'assemblée générale avait chargé des personnes capables de faire le nouveau plan d'études,

avait nommé le corps enseignant et chargé Madame Vahot de la direction de la nouvelle école.

Les sommes destinées à subvenir aux frais les plus indispensables ayant été recueillies, on procéda enfin, le 17 octobre 1869, à l'ouverture de la première classe.

La séance d'ouverture fut présìdée par Madame Veres au zèle infatigable de laquelle on devait, avant tout, ce premier résultat. Ayant rapid ement exposé les défectuosités qui signalent le système d'enseignement employé pour les jeunes filles, elle fit appel au zèle des professeurs, invita les parents à concourir à cette oeuvre fondée en vue du futur bien-être de leurs enfants, exhorta les élèves à l'application et au travail et finit par implorer la bénédiction du Ciel sur la nouvelle entreprise. Après elle, Monsieur Torkos, ayant pris la parole, exposa le but de l'Association et finit en exprimant le voeu que cet arbuste, mis en terre au temps où les feuilles tombant et où les fleurs se flétrissent, fleurisse un jour en faisant épanouir toutes les belles facultés qui sont les prérogatives de la femme. Sur quoi, Monsieur le conseiller royal, inspecteur des écoles Monsieur de Zichy, exprima au nom du gouvernement la satisfaction qu'il éprouvait de voir fonder le nouvel institut et les espérances qui s'y rattachaient.

La présence d'un public nombreux et distingué, oú l'on remarquait plusieurs célébrités littéraires, rehaussait encore l'éclat de cette fête et concourait à ouvrir les coeurs à l'espérance et à la joie.

Les cours ouverts sous la direction de Monsieur Paul Gyulai, par d'excellents professeurs eurent d'abord pour objet les langues hongroise, allemande et française et les littératures des deux premières, la psychologie, la logique, la pédagogie, l'hygiène, l'esthétique, l'histoire de la civilisation, l'histoire naturelle, l'arithmétique, la tenue des livres et le dessin.

L'année scolaire écoulée, les examens qui eurent lieu en présence d'un nombreux auditoire donnèrent une preuve éclatante du zèle des professeurs, comme aussi de l'application des élèves parmi lesquelles divers prix furent distribués.

Afin d'offrir aux familles habitant la province la possibilité de de faire entrer leurs enfants dans le nouvel institut, il fut décidé qu'on transformerait la nouvelle école en pensionnat. Il s'y ouvrit, en effet, sous la direction de Madame le baronne Barkoczy Dömök, en octobre 1870, deux classes qui furent fréquentées par 5o pen-

sionnaires, pour lesquelles il fallut installer 13 professeurs, 2 gouvernantes, l'une allemande, l'autre française et une maîtresse de sténographie, Madame Ida Illésy.

Convenablement meublé et installé, l'institut fut encore enrichi d'une collection de minéraux et d'une bibliothèque dues à la générosité de diverses personnes. L'Association se chargeant de la majeure partie des frais de l'entretien de l'institut, on n'exigea des élèves qu'une modique pension dont on dispensa même entièrement des jeunes filles dénuées de fortune.

Les succès obtenus continuant à éveiller l'intérêt et la sympathie du public, le nombre des associés augmenta et avec eux affluèrent les dons volontaires, preuve éclatante de l'intérêt que l'on portait à la nouvelle école, sans parler des lettres qui, de toutes parts, venaient exprimer les voeux que l'on formait pour le succès de l'entreprise.

Suivant l'exemple qui leur était donné, différentes villes comme Losoncz, Szolnok, Heves, Miskolcz, Rima-Szombat fondèrent des instituts semblables au nôtre, et le bruit résultant de nos efforts, ayant franchi nos frontières et fait connaître le résultat de nos travaux, nous eûmes la satisfaction de voir des institutions étrangères venir saluer leur jeune soeur et lui tendre une main amie.

L' Ecole industrielle de Hamburg nous demanda l'échange de nos statuts et l'assemblée des philanthropes allemands, siégeant à Frankfort s/Mein, en 1869, ayant invité Madame Veres à assister à ses séances, elle s'y rendit pour y tenir un discours sur l'éducation des femmes en Hongrie, discours dont plusieurs journaux allemands et surtout le »Magasin de la littérature à l'étranger« firent une mention honorable.

L' Association générale des femmes de l'Allemagne nous ayant de même invités à prendre part à leur assemblée générale, nous acceptâmes avec plaisir cette offre et Mesdames Veres et Jankovics furent chargées de nous représenter à Cassel. L'une d' elles, la première, y exposa le plan de notre Association, tandis que Madame Jankovics y parla des autres associations existant en Hongrie, toutes deux à la satisfaction générale. Dans le voyage qu'elles firent alors ces deux dames, ayant eu l'occasion de visiter diverses salles d'asile et écoles enfantines, firent par là même de nouvelles expériences qui devaient tourner à notre avantage. Peu après, le surcroît d'occupation ayant rendu nécessaire la nomination d'une

seconde vice-présidente, on nomma à ce poste Madame Jankovics-Zsitvay et à celui de secrétaire Madame Hentaller-Batha.

Les années qui suivirent furent signalées par de nouveaux succès. L'année scolaire de 1871 à 72 fit faire à notre Association un grand pas en avant. Une troisième classe fut ouverte et l'on élargit le programme des études de manière à ce qu'il comprît la géographie, l'histoire universelle et la religion, selon les diverses confessions. Monsieur le directeur Gyulai s'étant démis de ses fonctions fut remplacé par Monsieur le professeur Corzan-Avendano; deux médecins, l'un allopathe, l'autre homéopathe furent attachés à l'institut; et les élèves, dont le chiffre s'était élevé à 70 furent engagées à forner entre elles une société pour l'enseignement réciproque sous la présidence de Mr. Torkos. Les examens qui durèrent trois jours furent suivis par les parents avec le plus vif intérêt et à leur satisfaction; ils se terminèrent par une distribution de prix.

L'année scolaire de 1872 fut signalée à son début par l'ouverture d'une 4me classe, destinée à préparer les élèves pour les classes supérieures. Leur chiffre s'élevait alors à 99 dont 26 pensionnaires. L'ancienne directrice ayant été appelée ailleurs, ce fut Madame Dusoczky qui la remplaça. Au mois d'avril de la même année l'institut eut l'insigne honneur de recevoir la visite de sa Majesté imp. et roy. la reine, accompagnée de Madame la baronne Eötvös et du baron Nopcsa. Reçue par le comité en corps, sa Majesté daigna écouter diverses poésies récitées en trois langues par plusieurs élèves, puis elle se mit à visiter l'établissement, s'informant de tout avec intérêt et adressant la parole, avec la grâce qui la distingue, aussi bien à la présidente qu'aux membres du comité, aux professeurs et aux élèves. Sur quoi, ayant écrit son nom dans un album qui lui fût présenté, elle quitta l'institut en exprimant sa satisfaction de l'oeuvre entreprise.

Durant l'hiver qui suivit, on donna plusieurs conférences, auxquelles prirent part diverses célébrités tant scientifiques que littéraires et parmi lesquelles on remarqua it MM. Pulszky, Jókai, Xantus, Berecz, Rónay, Gréguss, Szász, Szathmáry et madame Ida Karlovszky.

Les besoins augmentant, il fallut pour y subvenir, chercher à découvrir de nouvelles ressources. Ce fut alors que, sans mentionner les diverses contributions des membres, nous fûmes favorisés, d'abord d'un don de 1000 fl., puis d'un autre de 5000 qui

nous furent accordés par le ministre de l'instruction publique, qui daigna en même temps nous exprímer la satisfaction qu'il éprouvait des progrès accomplis, et relever les services que nous rendions à la patrie en travaillant à l'éducation de la femme. D'un autre côté, notre revenu s'augmenta du produit de plusieurs bals, concerts et tombolas dus au zèle et à l'initiative de divers membres secondés par la vice-présidente Madame la comtesse Teleky.

Enfin demande fut faite au ministère en vue d'obtenir la permission d'organiser une loterie, autorisation qui nous fut accordée avec remise des taxes fixées; les lots se préparent et le tirage aura ieu au printemps de 1874.

Tel est en peu de mots l'historique de notre Association. Les faits, certes, en disent plus que ne le ferait un long panégyrique. Fondée, il y a 5ans, elle n'a cessé, comme on le voit, de prospérer et de grandir.

Depuis le jour où Madame Veres reconnut la nécessité d'une rénovation dans l'éducation de la femme et qu'elle conçut le plan d'une réforme, depuis le moment où elle commença à répandre ses idées et à travailler à fonder l'oeuvre à laquelle elle s'est vouée, notre institut n'a cessé de grandir et de se développer. Toutefois, nous sommes loin encore de toucher au terme de notre tâche. Les résultats sont satisfaisants, mais l'avenir de notre oeuvre n'est point encore assuré, car il réclame des soins continuels et un programme plus large qui, prenant l'enfant à son bas âge puisse le conduire jusqu' au degré le plus élevé d'instruction et d'éducation.

Mais pour parvenir à ce but, il nous faudra avant tout pouvoir disposer d'un bâtiment qui réponde aux besoins de l'institut.

Bien qu' ayant déjà 4 classes primaires, 4 classes secondaires et 2 classes supérieures, nous voudrions encore pouvoir y ajouter une école enfantine où les élèves les plus avancées auraient l'occasion, en enseignant elles-mêmes, de se préparer à leur future carrière pédagogique.

Arrivé à ce point, nous croyons que notre institut sera à même de servir de modèle aux autres établissements du même genre et de répondre à tous les besoins.

Telle est la tâche que s'est imposée notre Association. Espérons qu'elle trouvera dans l'histoire de son passé les germes de sa prospérité future et qu'elle justifiera à l'avenir les espérances qu'elle nous a jusqu'à présent, donné lieu de concevoir.

PROGRAMME

de l'Ecole supérieure des filles fondée avec l'approbation des autorités.

1. Le but de l'Association est l'éducation des jeunes filles depuis l'enseignement primaire jusqu' à complet achèvement de leur éducation, tout en cherchant à répandre le goût des études supérieures et à former de bonnes institutrices.

2. Les élèves sont soumises à une surveillance maternelle, y ont une bonne nourriture et un entretien complet. L'enseignement est confié à d'excellents maîtres.

3. La surveillance générale est confiée à une Commission de dames tirées du Comité; la surveillance spéciale, à une Directrice diplômée et à d'autres institutrices qui ont à faire observer le programme des cours et à soigner l'éducation des élèves.

4. Les objets d'enseignement sont la religion, les langues et littératures hongroise, allemande et française, l'arithmétique, la tenue des livres en partie simple, la géographie, l'histoire universelle et l'histoire de Hongrie, l'histoire naturelle, la physique et la chimie, l'anthropologie, la psychologie, l'hygiène, la logique, l'esthétique, le dessin, la calligraphie et le chant dans leurs rapports avec la vie de famille, les travaux à l'aiguille en donnant un soin particulier à la couture et à la confection des robes.

5. Nourriture: A déjeûner, café au lait; à 10 heures, pain blanc ou autre; à dîner, 4 plats; à goûter, pain et fruits de la saison; à souper, 2 plats.

6. Les élèves font chaque jour une promenade en plein air, à moins que le temps ne soit trop mauvais.

7. La réception des élèves a lieu à l'ouverture des cours, commencement d'octobre; leur sortie, qui a lieu à la fin de l'année scolaire doit être annoncée trois mois à l'avance.

7. Chiffre de la pension. Les élèves de l'Ecole élémentaire ont

à payer pour une année scolaire de 10 mois 380 florins Ö. W. pour entretien et frais d'étude (logement, nourriture, blanchissage et leçons). Celles des classes supérieures 400 fl.

Les élèves qui passent les vacances à l'institut ont à payer pour ce temps là séparément.

Les élèves de la ville qui ne font qu'y suivre les cours ont à payer annuellement 50 fl. pour l'école élémentaire a 70 pour les classes supérieures.

Les enfants de parents dénués de fortune y sont reçus gratuitement à proportion de 1 sur 10, sur demande faite par pétition et en soumettant les certificats d'école. Les orphelines ou filles pauvres peuvent y être admises gratuitement à titre d'élèves internes jusqu'à complet achèvement de leurs études d'institutrices que terminent les examens requis, mais alors il faut que les parents ou tuteurs s'engagent à les y laisser jus qu' à ce qu'elles y aient achevé leurs études; cependant elles peuvent passer leurs vacances chez elles.

9. Les leçons de piano, de danse, de gymnastique et d'anglais, étant facultatives, se paient séparément.

10. Les élèves internes sont tenues de payer d'avance et par trimestre; le dernier terme comprenant 4 mois; les externes peuvent aussi payer mensuellement, mais toujours d'avance.

11. Les internes sont tenues de se procurer à leur entrée: 1 matélas, 1 paillasse, 1 traversin, 1 couverture d'hiver et 1 d'été, du inge de corps et de lit en quantité suffisante, des robes simples conformes à la décision prise par l'Établissement, 1 nappe, 6 serviettes, 1 verre, 1 service de table, 1 cuiller à café; le linge doit être marqué des initiales.

12. Les incriptions se fait en septembre, au local de l'Association, Pesth, coin des rues Léopold et serbe par la directrice elle-même.

STATUTS

DE

l'Association pour l'instruction et l'éducation des femmes.

I. PARTIE.

Nom social.

§. 1.

Le nom social de l'Assosiation est: Association nationale pour l'instruction et l'éducation des femmes.

But.

§. 2.

Le but de l'Association est d'accorder aux femmes désireuses de parvenir à un degré d'éducation supérieure les moyens d'acquérir les connaissances scientifiques et littéraires qui puissent les mettre en état d'arriver à une existence indépendante et honorable.

§. 3.

Dans ce but l'Association entretiendra dans la capitale un séminaire ou pensionnat modèle dont l'organisation satisfera aux conditions requises par la loi et qui se composera de 4 classes primaires, de 4 classes secondaires et de 2 classes supérieures où les élèves pourront s'approprier les connaissances pédagogiques qui leur sont nécessaires dans la carrière d'institutrice à laquelle elles se vouent. Il y sera adjoint, dès que les ressources pécunières le permettront, une école enfantine dont le but sera: a) de soigner le développement harmonique et graduel de l'enfant; b) d'exercer les élèves à l'art de la pédagogic; c) d'apprendre à soigner les enfants et de développer d'une manière rationnelle leurs facultés intel-

lectuelles. On cherchera à fonder de semblables associations dans la province: on les secondera dans leurs efforts, soit par écrit, soit en leur envoyant des délégués, de manière à les rattacher à l'Association-mère.

Fonds.

§. 4.

Les fonds et revenus de l'Association consistent en fondations, subsides annuels, dons, biens meubles et immeubles acquis, recettes provenant de divers bals, concerts ou loteries. Encaissées contre quittance par le caissier, les reeettes sont mises à la caisse d'épargne, où sur l'ordre du comité, servent à l'achat de diverses actions. Les dépenses non prévues par le budjet sont également payées, avec l'autorisation de la présidente, par le caissier qui répond de sa propre fortune des sommes qui lui sont confiées.

Siége de l'Association.

§. 5.

Le siége de l'Association est Budapesth.

Sceau.

§. 6.

Le sceau est revêtu, à l'exergue, de l'inscription: »Association pour l'éducation des femmes« et a pour devise le mot: »Avançons«.

II. PARTIE.

Membres de l'Association.

§. 7.

Les membres se répartissent en 3 catégories: a) les fondateurs; b) les directeurs; et c) les membres proprement dits.

a) Sont fondateurs ceux qui versent, une fois pour toutes, 100 florins dans la caisse de l'Associetion, ou qui s'engagent à en faire subséquemment le versement augmenté des intérêts à 5%.

b) Sont directeurs ceux qui, pendant 6 années consécutives, paient 5 fl. par an.

c) Sont membres proprement dits ceux qui, pendant 6 années consécutives, paient 3 fl. par an.

Admission.

§. 8.

C'est sur la recommandation d'un membre du comité que l'admission a lieu. En cas de refus, appel peut être fait à l'assemblée générale.

Droits des membres.

§. 9.

Tout membre a le droit de jouir des avantages que l'Association lui offre et d'assister à l'assemblée générale; il n'y a cependant que les fondateurs et les directeurs qui aient le droit de voter.

Devoirs des membres.

§. 10.

Tout membre est tenu d'observer les statuts et de faire à la caisse son versement annuel; de concourir enfin de toutes ses forces à la prospérité matérielle et intellectuelle de l'Association.

Retraite et exclusion.

§. 11.

La retraite a lieu par désistement volontaire après accomplissement préalable des engagements pris.

L'exclusion a lieu quand, après plusieurs avertissements, les versements obligatoires n'ont pas été faits à la caisse, ou en cas de décès, cas auquel les héritiers sont tenus de s'acquitter vis-à-vis de l'Association des obligations contractées par le défunt.

III. PARTIE.

Administration.

§. 12.

Les affaires de l'Association sont gérées par l'assemblée générale qui nomme à cet effet: le comité, la présidente, les vice-présidentes, les secrétaires, le caissier et le contrôleur.

Assemblée générale.

§. 13.

Il est de rigueur de convoquer, n'importe où, chaque année une assemblée générale, à la date fixée, au moins trente jours à l'avance par la présidente. En cas urgent, la présidente peut convoquer une assemblée générale extraordinaire pour laquelle les membres doivent être prévenus huit jours à l'avance. Les décisions prises ne peuvent être rendues valables que par la présence d'au moins vingt-huit membres. Tous les fonctionnaires sont nommés par l'assemblée générale; les directeurs pour trois ans, le comité pour un an. L'assemblée générale est tenue de faire la révision de la caisse et modifie, à son gré, les statuts. Elle délibère et décide sur les propositions qui lui sont soumises et dispose des fonds.

Les comptes-rendus des assemblées générales sont pourvus de la signature de la présidente et de deux membres du comité.

Comité.

§. 14.

Le comité, qui est responsable vis-à-vis de l'assemblée générale, se compose de 60 membres proprement dits, plus 10 membres nouvellement reçus. Toute décision rendue par huit membres, plus la présidente est valable. Le comité tient chaque mois une séance; en cas d'urgence, plusieurs. Il statue sur la réception des membres, admet et renvoie les instituteurs et institutrices, fixe leurs émoluments, gère les fonds, fait tous les 6 mois la révision de la caisse, à la faculté d'approuver les dépenses extraordinaires qui lui sont soumises par la présidente ainsi que les frais de location, fait l'inspection du local, fixe le chiffre du bujet et soumet à l'assemblée

générale son rapport sur l'état des affairesde l'Association. Les procès verbaux des séances doivent être revêtus de la signature de la présidente et de deux membres de comité.

Présidente.

§. 15.

La présidente est tenue de surveiller le développement tant matériel qu'intellectuel de l'Association, de faire de temps à autre la révision de la caisse en présence du caissier, sans l'en avoir prévenu d'avance, d'assigner les dépenses non prévues par le budjet, de présider les assemblées générales et les séances du comité; en cas de partage des voix, son vote est décisif; c'est elle enfin qui, dans toutes les circonstances, représente l'Association.

Vice-présidente.

§. 16.

En cas d'urgence, c'est la vice-présidente qui supplée la présidente.

Secrétaire.

§. 17.

Le secrétaire rédige les procès-verbaux, fait la correspondance et les rapports requis selon l'urgence.

Caissier.

§. 18.

Le caissier gère les fonds et encaisse les versements; pour les dépenses extraordinaires il ne peut agir sans recourir au consentement du comité ou de la présidente. Il tient les livres et est tenu de les soumettre à la présidente quand bon lui semble, de présenter tous les 6 mois un compte détaillé des affaires au comité et un autre à l'assemblée générale.

Controleur.

§. 19.

Le contrôleur surveille la caisse et assiste le caissier dans ses travaux.

IV. PARTIE.

Dissolution de l'Association.

§. 20.

La dissolution ne peut avoir lieu qu'au cas que la décision en soit prise par les $^{2}/_{3}$ au moins des membres présents à l'assemblée générale expressément convoquée dans ce but. Dans ce cas, les membres présents disposent des fonds de l'Association à la pluralité des voix, mais ils ne peuvent être employés qu' en faveur d'institutions fondées en vue de concourir à l'éducation des femmes hongroises. Au cas que les membres présents ne soient pas en nombre suffisant, une seconde assemblée générale devra être convoquée dans l'espace de 3o jours qui statuera définitivement sans avoir égard au nombre des membres présents sur la dissolution de l'Association et sur l'emploi de ses fonds. Toutefois les décisions prises à l'égard de ces deux points devront, avant leur exécution, être soumises au ministère royal hongrois.

Tableau concernant les élèves
de l'Association fondée en vue de l'instruction et de l'éducation des femmes sans caractère religieux.

Domicile: Post, rue Serbe et Léopold.

Classes	Nombre des élèves	Religion				Langue			Domiciliées			Paie mensuelle 5 et 7 fl.			Internes	Age des élèves							
		catholiques romaines	réformées	luthériennes	israélites	hongrois	allemand	slave	en ville	en province	à l'étranger	Payant les honoraires fixés	N'en payant que la moitié	Ne payant pas		11	12	13	14	15	16	17	18
Total	12	6	3	2	1	12	—	—	10	2	—	2	8	2	—		3	1	1	4	2	1	

Tableau concernant les élèves
de l'Association fondée en vue de l'instruction et de l'éducation des femmes sans caractère religieux.

Domicile: Pest, rue Serbe et Léopold.

Classes	Nombre des élèves	Religion				Langue			Domiciliées			Paie mensuelle 5 et 7 fl.			Internes	Age des élèves							
		catholiques romaines	réformées	luthériennes	israélites	hongrois	allemand	slave	en ville	en province	à l'étranger	Payant les honoraires fixés	N'en payant que la moitié	Ne payant pas		11	12	13	14	15	16	17	18
I. Classe.	27	20	3	2	2	26	1	—	20	7	—	20	3	4	—	—	3	10	9	5	—	—	—
II. Classe.	14	9	2	2	1	14	—	—	11	3	—	11	2	1	—	—	—	—	2	8	2	1	1
Total:	41	29	5	4	3	40	1	—	31	10	—	31	5	5	—	—	3	10	11	13	2	1	1